

EKONOMİK YORUMLAR

7

AYLIK DERGI

YIL: 39

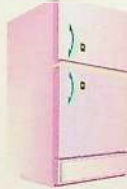
©

3.000.000 LİRA

VERGİ SİSTEMİNİN YENİ AKTÖRÜ

ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ

YORUMLAR VE MUHTEMEL SORUNLAR

- TEKNO-EKONOMİ İLE GELEN DEĞİŞİMİN YANSIMALARI
- BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNDEKİ GELİŞMELERİN VERGİLEME ALANINDAKİ YANSIMALARI

Buradan
neler yapabilirsiniz?

teleweb
www.teleweb.com.tr

**Size ve yakınlarınıza ait
kredi kartı ödemelerini, son ödeme günü
saat 24.00'e kadar yapabilirsiniz...**

Ayrıca EFT işleminizi, saat 16.30'a kadar
yaptığınız takdirde, aynı gün içinde
gerçekleştirebilir, ileri tarihli EFT ve havale
yapabilir, e-mail adresinize dekont
gönderilmesini isteyebilirsiniz.

Bankacılık işlemlerinizi
365 gün, 24 saat ücretsiz olarak
gerçekleştirebileceğiniz
internet bankacılığı hizmeti

Teleweb burada.

Burası Yapı Kredi.

YAPI KREDİ
"hizmette sınır yoktur"

BANKA – MALİ VE EKONOMİK YORUMLAR

(e-mail: ekonomikyorumlar@hotmail.com)

TEMMUZ 2002 • YIL: 39 • SAYI: 7 • 3.000.000 LİRA (KDV DAHİL)

Ekonomik Mali Yayınlar San. ve Tic. A.Ş. Adına

İmtiyaz Sahibi

ADNAN NAS

Yazı İşleri Müdürü

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

Danışma Kurulu Başkanı

ALİ İHSAN KARACAN

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Dr. Öztin Akgüç • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Tefvik Altınok • Yılmaz Argüden • Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Uğur Bayar • Afa Boran • Prof. Dr. Ünal Bozkurt • Yavuz Canevi • Ege Cansen • Dr. Doğan Cansızlar • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel • Zeki Döşluoğlu • Necdet Durakbaşı • A. Aydın Dündar • Dr. A. Mahfi Eğilmez • Orhan Emirdağ • Gazi Erçel • Dr. Zeynel Abidin Erdem • Meral Gezgin Eriş • Prof. Dr. Cumhuri Ferman • Prof. Dr. Atilla Gönenli • Zeki Gündüz • Doç. Dr. Seyfettin Gürsel • M. Akif Hamzaçebi • Avni Hedili • Erhan İşil • Prof. Dr. Haluk A. Kabaaloğlu • Ali İhsan Karacan • Kemal Kurdaş • Korhan Kurdoğlu • Mehmet Kutman • Prof. Dr. Orhan Morgil • Adnan Nas • Ergin Neng • Sezai Onaral • Prof. Dr. Suat Oktar • Prof. Dr. İsmail Özasan • Tuncay Özlhan • Ersin Özince • Ertuğrul İhsan Özal • Prof. Dr. Merih Paya • Mehmet Faruk Sabuncu • Prof. Dr. Hülya Talu • Prof. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş • Dr. Turgut Telman • Yaman Törüner • Cihan Turper • Prof. Dr. T. Güngör Uras

Yazı Kurulu

Dr. Öztin Akgüç • Doç. Dr. Seyfettin Gürsel • Prof. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. T. Güngör Uras

Genel Yayın Yönetmeni

MUSTAFA BARIŞ

BU SAYIDA

Okurlara Mektup 3

EKONOMİK YORUMLAR / SEMİNER

Adnan NAS

Bülent DEMİRAĞ

Mehmet Ali ÖZYER

Erdoğan ÖCAL

Bilgütay YAŞAR

İbrahim TUTAR

Cenk ULU

Mehmet YILDIZ

Hakan ERASLAN

Murat EMİRHANOĞLU

Tuba GEDİK

Özel Tüketim Vergisi (ÖTV)

Yeni Sisteme İlişkin Yorumlar ve

Sorunlar 5

Mustafa BARIŞ

Sermaye Piyasası 41

Dr. Serap DURUSOY**Meltem VELİOĞLU**

Tekno-Ekonomi İle Gelen Değişimin

Yansımaları 53

Murat ÇAK

Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmelerin

Vergileme Alanındaki Yansımaları 61

Banka-Mali ve**Ekonomik Yorumlar Dergisi**

Bankacılık Sektöründen Haberler 67

Ekonomik Göstergeler (Dış) 95

Abone Formu 96

İdare Yeri: Binbirdirek Mah. Suterazisi Sok. No. 6/2; 34400 Sultanahmet – İstanbul • Tel: (0212) 518 17 32 - 516 11 45 • Faks: (0212) 518 66 43 • e-mail: ekonomikyorumlar@hotmail.com • Açıklama: Dergideki yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir. • Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler, yazarlarına aittir. 2002 Yılı Abone Bedeli (KDV dahil): 36.000.000.- TL. • Öğrencilere: 25.200.000.- TL. • Banka Hesap Numaraları (İstanbul): Akbank Nuruosmaniye Şubesi Hesap No: 35875-4, Garanti Bankası Nuruosmaniye Şubesi Hesap No: 6299897, İş Bankası Cağaloğlu Şubesi Hesap No: 530979 • Yapı Kredi Bankası Çemberlitaş Şubesi Hesap No: 1035572-7 • Baskı ve Cilt: Kurtiş Matbaacılık, Telefon: (0212) 518 11 28 • Sayfa Tasarımı ve Dizgi: Celal Aydın - (0532) 540 24 23 • Kapak Tasarımı: Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar • Baskı Tarihi: 12 Temmuz 2002 • Genel Dağıtım: DPP ve Dünya Süper Dağıtım

1996 yılında kurulan ve Haziran 1998'de hisselerinin % 49'u halka arz edilen **Yapı Kredi Koray Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı** (IMKB: YKGYO), Türk gayrimenkul sektöründe büyük bir güç olarak yerini aldı.

Yapı Kredi Koray Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı, Yapı Kredi'nin fi-

nansal alandaki uzmanlığının ve Koray Yapı Endüstrisi'nin gayrimenkul alanındaki deneyiminin getirdiği gücü taşıyor.

Halen **Yapı Kredi Koray Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı**'nin portföyünde, Yapı Kredi Plaza'da ofis katları, Kemer Country Yalikonaklar ve

Elit Residence gibi lüks konut projelerinin yanı sıra, Türkiye'de, tamamı bir gayrimenkul

yatırım ortaklığı tarafından geliştirilen ve pazarlanan ilk konut projesi olan İstanbul İstanbul bulunuyor.

Yapı Kredi Koray Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı, bugün, 100 milyon dolara yaklaşan toplam aktifleri

ve yeni projeleriyle, gayrimenkulün yüksek getiri sağlayan yatırım araçlarından biri olduğu ülkemizde, olağanüstü yatırım imkânları sunmaya devam ediyor.

YAPI KREDİ | KORAY
GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.

Büyükdere Caddesi Yapı Kredi Plaza B Blok Kat: 7 Levent 80620 İstanbul
Telefon: (0212) 284 13 56 (pbx) Faks: (0212) 284 13 58
E-Posta: ykk@yapikredikoray.com İnternet Adresi: www.yapikredikoray.com

---

Dergiden

Okurlara Mektup

Sevgili Okurlar,

Türkiye, son yıllarda birlikte yaşama alışkanlığını yitirdiği istikrar ile buluşmasını maalesef yeniden erteleme eğilimleri gösteriyor. Üstelik bu, makro ekonomik göstergelerde iyileşmenin, yaz mevsiminin yatıştırıcı etkilerinin de katkısıyla, yoğunlaştığı bir döneme rastlıyor. Bir bakıma şunu söylemek mümkün: Türkiye, ikiz istikrarı yani hem siyaset hem ekonomide dengeyi yakalayamıyor. Biri düzelince diğeri bozuluyor. Acaba bu durum, parçalanmış toplumsal yapımızın çok farklı beklentileri ve tercihleri ile katı ekonomik rasyonellerin bir ortak paydada bir araya gelemeyişi ile mi ilgili?

2002 yılı ekonomi politikasına egemen olacağını beklediğimiz enflasyon hedeflemesi stratejisinin özellikle Merkez Bankası'nın para politikasındaki uyarlılığıyla başarılı olduğunu doğrulayan enflasyonda düşüş trendi Haziran ayında da devam etti. Ucuzlayan gıda fiyatları TÜFE'yi, düşen tarım fiyatları da TEFE'yi dizginledi; TÜFE % 0.6, TEFE % 1.2 olarak gerçekleşti. Toplantı fiyatlarındaki bu artışta tümüyle kamu (KİT) fiyatlarına finansman denagesi amacıyla yapılan zamlardan kaynaklandı. Esas çarpıcı sonuç ise 2002 yılının ilk altı ayında tüketici fiyatlarındaki artışın % 12 gibi son yılların en düşük düzeyinde olması. 2001'in ilk altı ayına göre bu, 20 puanlık bir düşüş ifade ediyor. Buna karşılık çekirdek enflasyon diye adlandırılan özel sektör imalat sanayii endeksindeki artış % 2.8 olarak hesaplandı. Bunun en önemli nedeni de kurlardaki ani yükselişler. Bu arada yılın ilk çeyreğinde

ekonominin büyüme trendine girdiğini de unutmamalı. Göstergeler genelde olumlu sayılabilirse de bir yandan iş talep yetersizliği, diğer yandan maliyet artışları ciddi tehlikelerin de habercisi. Ekonomi halen bıçak sırtında...

Bizim kanaatimiz, siyasi belirsizliklerin şu veya bu şekilde yaz bitmeden ortadan kalkacağı, esas önemli olanın ekonomik yörengede keskin sapmalara izin verilmemesi gerektiği doğrudur. Sporda ani çıkışlar yapabilen Türkiye, ekonomide zaten başlattığı atılımı geçici rahatlamalar için feda etmemelidir.

Bu sayıda ana konumuzu, stratejik planımızın mali politikalarla ilgili olarak gerçekleştirdiğimiz bir adımı ayırıyoruz. Vergi sistemimizdeki yamalı boğça görüntüsüne ve dağınıklığa bir ölçüde son vermek, KDV'deki çok oranlılığı ortadan kaldırmak ve AB mevzuatına biraz daha yaklaşmak gibi çok yönlü yararları olan Özel Tüketim Vergisi, Haziran sonuna doğru yasalaşarak günlük hayatımıza girdi. Toplam vergilerin % 60'ını oluşturan dolaylı vergiler içinde KDV'nin yanına ikinci bir temel ayak olarak katılacak bu verginin özelliklerini, muhtemel etkilerini ve tartışmalı hususları her zaman olduğu gibi PricewaterhouseCoopers ile işbirliği içinde ve Maliye Bakanlığı'nun üst düzey yetkilileriyle birlikte özel kesime yönelik bir seminerde irdeledik.

Gelirler Genel Müdür Yardımcısı Bülent Demirağ ve Daire Başkanı M.Ali Özyer dışında PwC'den Erdoğan Öcal, Bilgütay Yaşar, İbrahim Tutar, Cenk Ulu, Mehmet Yıldız, Hakan Eraslan, Murat Emirhanoglu ve Tuba Gedik'in konuşmacı olarak katıldığı bu erken seminerin kanun daha yürürlüğe girmeden ilgilileri ve okuyucularımızı yeterince aydınlayacağını düşünüyoruz.

Bu sayıda ayrıca, Dr. Serap Durusoy ve Meltem Velioglu tarafından birlikte kaleme alınan "Tekno-Ekonomi İle Gelen Değişimin Yansımaları" ve Murat Çak tarafından kaleme alınan "Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmelerin Vergileme Alanındaki Yansımaları" konulu yazıların da ilginizi çekeceğini umuyoruz.

İkiz istikrara daha çok yaklaştığımız bir Ağustos ayında buluşmak umuduyla...

Saygılarımla,

Adnan Nas

Ekonomik Yorumlar

Seminer

Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) Yeni Sisteme İlişkin Yorumlar ve Sorunlar

KATILANLAR

- Adnan NAS
- Bülent DEMİRAĞ
- Mehmet Ali ÖZYER
- Erdoğan ÖCAL
- Bilgütay YAŞAR
- İbrahim TUTAR
- Cenk ULU
- Mehmet YILDIZ
- Hakan ERASLAN
- Murat EMİRHANOĞLU
- Tuba GEDİK

NAS – Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi ile PricewaterhouseCoopers'ın birlikte düzenlediği seminerlerin birinde ve yine güncel bir konuda buluşmuş bulunuyoruz. Türk ekonomisinin içinden geçtiği zorlu dönemde pek çok şeyin birlikte yapılması gerekiyor. Mali politikalar alanında da vergi sistemimizin yeniden düzenlenmesi ve vergi stratejisinin oluşturulması gündemde.

İlk adımı da her bakımdan beklenen ve olumlu bir değişiklik olan "Özel Tüketim Vergisi" (ÖTV) ile attık.

Vergide birtakım adaletsizlikler, çarpıklıklar varsa, bu, ekonomik sistemde, makroekonomik konjonktürdeki çarpıklıklardan geliyor. Önce onları düzeltmemiz lazım ki, sıra diğerlerine gelsin. Türkiye'de uzun süre ikiz açık dedikimiz, hem bütçe açığı hem de

ödemeler dengesi açığı ile yaşadık. Bir ülkede bu iki açık varken, kimse adaletle uğraşamaz. Çünkü bu salondaki herkes ciddi özel sektör, hepimiz çok fazla vergi ödüyoruz. Ama sadece ağlamak ta sorunu çözmiyor. Sorunun esasını da bilelim. Bir ülkede iki tane açık varken, kamu otoritesinin tek amacı adalet olamaz. Öncelikle açıkları kapatmak gerekir. Birinci amaç; ikiz açıktan birini yok etmek. Bir açık yok edilebilirse, her politika yerine oturabilir.

Şu anda Türkiye’de kabaca toplam vergilerin % 60’ı dolaylı vergiler, % 40’ı da dolaysız vergiler. Burada önemli olan, vergi yüküne bakarken dolaylı vergilerin sistem içindeki payının yüksekliğinin, dolaylı vergiyi çok aldığımız anlamına gelmediğini unutmamak. Dolaysız vergiyi az aldığımız anlamına gelir. Dolaylı vergileri daha az kaçak olduğu için, idaresi daha kolay bir vergi olduğu için nispeten daha az bir fire ile alıyoruz. Ama dolaysız vergide büyük firemiz var. Hiç mükellef olmayan bir kesim var. Bu sebeple de, dolaylı vergi yükü yüksek görünüyor. Aslında düşük olan dolaysız vergi yükü, fakat düşük derken kayıtlı mükellefler üzerinde düşük demiyorum. Onlar üzerinde gereğinden çok yüksek. Esas itibarıyla

dolaysız vergilerde adil ve dengeli bir sistem kurmadan, dolaylı vergilerden Türkiye’nin vazgeçme lüksü yok. Azaltma lüksü de olduğunu sanmıyorum. Bir nokta daha unutulmamalı. Gerçekçi olursak kayıt dışı kesim üzerinden alınan tek vergi dolaylı vergidir. Çünkü kayıt dışı olan adamdan dolaysız vergi alamazsınız. Dolayısıyla kayıt dışı kesimin ödediği tek vergiyi de -adaletsizdir- kaldıralım demek çok mantıklı değil. Bizim ekonomik politikalarımızda kısa vadeli bir istikrar sorunumuz var. Kısa vadeli istikrarda da dolaylı vergi iyi bir enstrüman. Dolaysız vergi daha uzun vadede adaléti sağlamak için iyi bir enstrüman. Çok kısa vadede dolaysız vergilerde büyük sıçramalar yapmak mümkün değil. Dolayısıyla kısa vadeli sorunlarımız için dolaylı vergilerin kullanılması zorunluluğu devam ediyor.

Öte yandan bir Avrupa Topluluğu (AB) perspektifimiz var, o perspektifle de uyumu gözetmek zorundayız. Orada da birtakım asgari oranlar var. Gerek Katma Değer Vergisi (KDV)’ de, gerek yeni yürürlüğe giren ÖTV’de AB’nin ortalamalarına da uyum sağlamak zorundayız. Bu sadece zorunluluk değil, zaten AB kriterleri de bizim için bir kilometre taşı gibi görülmeli. O açıdan da bu

kriterlere bakmak lazım. Siyasi alanda farklı ama ekonomik alandaki kriterlerin hepsine uymak bizim amacımız. Enflasyonun % 3 olması, kamu borçlarının "Gayri Safi Milli Hasıla" (GSMH)'nin % 60'ını aşmaması bunlar zaten her ülkenin amacı. Bunlar bazı yerlerde AB'ye verilecek taviz gibi söyleniyor. Keşke bunlara ulaşabilsek. Vergi sisteminde de bir harmonizasyon bu bakımdan önemli. Şimdi yürürlüğe giren ÖTV, vergi sistemimizdeki yamalı bohça görüntüsünü bir ölçüde azaltması açısından doğru bir adım. ÖTV'nin yürürlüğe girmesiyle vergi sistemimiz bazı Avrupa ülkelerinden daha iyi bir hale geliyor. Bazılarında hala bölük pörçük bir dizi vergi var. Biz onlardan daha hızlı davranmış oluyoruz. ÖTV 16 tane vergi, fon ve payı kaldırmış oluyor. Dolaylı vergilerde KDV ve ÖTV gibi iki ana bacak oluyor. Bunun dışında gümrük vergisi var, Banka Sigorta Muamele Vergisi (BSMV) var, Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF) var, Damga Vergisi var. Fakat onların büyük bir kısmının kalkmasında zaten yarar var. Özellikle BSMV'nin ve Damga Vergisinin. KKDF tümüyle anlamsız. Bence ne hukuki ne de ekonomik gerekçesi kalmadı. O sebeple bunlar da zaman içinde

kalkarsa -zannediyorum Maliye Bakanlığının stratejisinde de yavaş yavaş bunlar olmaya başladı- dolaylı vergi sistemimiz son derece yalın ve anlaşılır bir hale gelmiş olur.

ÖTV vergisi esas itibariyle ithalat ve imalat aşamasında tek safhada alındığı için, ayrıca az sayıda mükellefi içerdiği için -207 adet mal üzerinden alınıyor-, idaresi kolay olduğu için ciddi bir kolaylık da sağlıyor. Maliye bakımından da kolay bir vergi, anlaşılması daha kolay bir vergi. Yeni yürürlüğe girdiği için ben sorunlar üzerinde pek fazla konuşmak istemiyorum. Bazı sorunlar tabii ki

ADNAN NAS
(PricewaterhouseCoopers
Yönetim Kurulu Başkanı)

olabilir. Ama diğer vergilerle kıyaslandığında asgari düzeyde olduğuna inanıyorum. ÖTV esas itibariyle üretim ve ithalat aşamasında alınmıyor. Fakat tüketimi hedefleyen bir vergi olduğu için adı ÖTV. Yükün tüketici üzerinde kalması hedefleniyor. İthalattaki peşin ödeme nedeniyle üretim üzerinde de bazı yükleri olduğu tartışılabilir. Fakat genelde tüketiciye yüklenen bir vergi. Bu açıdan sorunlarını çok abartmamak gerektiği kanısındayım. Tartışılan iki prensip sorunu var. Bir tanesi ÖTV'den kurumlara pay verilmesi prensibi. Çünkü iptal ettiği yükümlülüklerin çoğu da bütçenin adem-i tahsis prensibine aykırı olduğu için devam ediyor. Buradan tahsil edilen paradan savunma idaresine, eğitim bakanlığına v.s. verilen gibi paylar var. Bu bütçe birliği prensibi açısından eleştiriliyor. Zannediyorum IMF ile Maliye Bakanlığı arasında bu açıdan bir tartışma devam ediyor. Kanun çıktığına göre bu tartışma sona erdi varsayabiliriz.

Eleştirilen diğer bir tarafı, Bakanlar Kurulu'na çok fazla yetki veriliyor. Bazı mallarda 4 katına kadar arttırma yetkisi. Bunun da hukuki açıdan tartışılabilir olduğu söyleniyor. Teknik önemli olabilecek bir konu da ihracattaki

ÖTV iadesi. Burada da ÖTV iadesi diye bir kurum var. Bunun bazı sorunlar yaratabileceği. Fakat prensip olarak şu söylenebilir. KDV iadesi kadar yaygın bir uygulama olmayacağı kanaatindeyim. Çünkü tek aşamada alınıyor ve direkt ilk aşamada ödenmeyen KDV'nin iadesi çoğu halde söz konusu olmayabilir. Bu bir sorun mudur yoksa olgu mudur bunun yorumunu herhalde konuşmacı arkadaşlar yapacaklar.

Burada 4 liste var. Birinci listede akaryakıt ve madeni yağlar, ikincisi motorlu taşıt araçları, üçüncüsü tütün ve alkollü içkiler, dördüncüsü de lüks tüketim. Lüks tüketim şeklindeki dördüncü liste biraz bize özgü. Çünkü çoğu Avrupa ülkesinde sadece üç gruptan oluşuyor. Tütün, alkollü içkiler ve lüks tüketim mallarında ithalat ve yurtiçi üretimi arasında ödeme zamanı bakımından bir farklılık var. Bu da AB prensipleri açısından bir sakınca teşkil ediyor diye düşünüyorum. ÖTV'nin esas itibariyle % 70 civarına kadar olan bölümü akaryakıtlardan alınacak. Bildiğiniz gibi son yıllarda da "Akaryakıt Tüketim Vergisi" (ATV) çok büyük bir bütçe kalemi oldu. Tahminen aynı durum ÖTV ile devam edecek. % 10 taşıt araçlarından, % 17 civarında tütün ve alkollü içeceklerden ve

lüks tüketim mallarından da % 4'ü civarında tahsilat yapılabileceği düşünülüyor.

ÖTV'de kaçak olabilir mi? Biliyorsunuz KDV'de kaçak var. KDV'deki kaçağı İstanbul Sanayi Odası'nın bir araştırması çarpıcı şekilde ortaya koymuş. 500 büyük sanayi kuruluşu KDV'ye tabi sektörlerin yarattığı katma değer içinde % 18 paya sahipken, verginin matrahında % 18'lik payı varken KDV tahsilatı içinde % 50 paya sahipler. Tahsil edilen KDV'nin % 50'sini 500 büyük sanayi kuruluşu ödüyor. Kalan % 82'lik bölüm içinde çok büyük bir kaçak olduğu belli. Bunun anlamı da efektif oranın % 15 gibi bir tutarda olduğu. Büyük sanayi kuruluşlarında % 15 gibi bir efektif oran var. Diğer sektörlerde bu efektif oran % 3'lerde. ÖTV'de böyle bir kaçağın KDV kadar olmasa bile, bazı alanlarda olabileceği bilgisini müşterilerimizden ve çeşitli arkadaşlarla tartışmalarımızdan anlıyorum. Özellikle akaryakıtta ÖTV, ATV ile Akaryakıt Fiyat İstikrar Payı'nın yerini alıyor. Fakat birtakım uygulamalar; sınır ticareti, serbest bölgelerdeki illegal transit satışlar dolayısıyla tamamen kayıt dışında kalabilecek kalemler olduğu söyleniyor. İstasyonlarda ürün karıştırıl-

ması nedeniyle bazı kaçaklar olabileceği söyleniyor. Burada da 2 milyar dolara yakın bir kaçak olduğu söyleniyor. Bunları da kayıtlı kesim söylüyor, uyarı diye belirtiyorum. İzinizle ilk sözü Sayın Bülent Demirağ'a veriyorum. Buyurun Sayın Demirağ.

DEMİRAG – Öncelikle panelin düzenlenmesinde katkıda bulunan PricewaterhouseCoopers ile Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi'ne çok teşekkür ediyorum. KDV'den sonra ikinci bir reform olarak nitelendirdiğimiz ÖTV'nin anatomisinin çok kısa bir özetini yapacağım. Sanıyorum katılımcılar açısından te-reddüt konusu olan noktaları öğ-

BÜLENT DEMİRAG
(Maliye Bakanlığı
Genel Müdür Yardımcısı)

renme ve katkılarını alma imkanı bulacağız. Sayın Nas konuşmasında ÖTV ile ilgili ana noktalara değindi. Tüketim vergilerine baktığımız zaman; tüm mal ve hizmetler üzerinden alınan KDV ile belirli mal ve hizmetleri kapsayan ÖTV nin iki temel dolaylı vergi olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim 1985 yılında yürürlüğe giren KDV uygulamasıyla ilk örneğini görmüştük. İkincisi ise belirli bazı mal ve hizmetleri kapsayan ÖTV de bu yıl Haziran ayında yasalaştı. Esas itibariyle Ağustos 2002 de yürürlüğe girecek. Diğer taraftan, tüketim vergilerinin uygulama nedenlerine baktığımız zaman temel faktör gelirin tam ve etkin vergilenemediği hemen hemen bütün ülkelerde dolaylı vergilere ağırlık verildiğini görüyoruz. ÖTV nin uygulanmasının diğer önemli bir nedeni ise gelir getirici özelliği olması yani fiskal yönü. Bunun dışında tüketim vergilerinin tüketici tercihlerini ve davranış kalıplarını etkileme gücünün kullanılması da uygulama nedenlerinin başında gelmektedir.

Aynı şekilde ÖTV'nin talebi kısma veya sosyal fayda, enerji tasarrufu, çevresel sorunlar, taşımacılık gibi faktörler üzerindeki etkileri de uygulamaya konulması için önemli nedenler arasında sa-

yılabilir. İdare açısından bakıldığı zaman hemen gelir getirici yönünün olması, mükellef sayısının azlığı, en az direnmeye yol açması ve düşük idari maliyetler ÖTV'nin uygulama nedenlerinin başında geliyor. ÖTV uygulamasına yöneltilen eleştirilerden en önemlisi üzerinde ÖTV uygulanan mallardaki talebin fiyat esnekliğinin düşük olması durumunda miktar veya oranın arttırılmasının vergi gelirini ve tüketici tercihlerini etkilememesi özelliği nedeniyle etkinlik-adalet çelişkisi yaratması. Yani tersine artan oranlı duruma dönüştüğünde vergi yükünün düşük ya da sabit gelirli kesim üzerinde kalma özelliği vurgulanabilir.

ÖTV Kanunu Tasarısı ile ilgili çalışmalara 1990'lı yılların başlarında Maliye Bakanlığı'nda başlandı. 1996 yılında Meclise sevk edilen tasarının yasalaşması mümkün olmadı. 1996 yılından sonra geçen zaman içerisinde gerek ÖTV kapsamına giren mallara ilişkin mali mevzuatta ortaya çıkan değişiklikler gerekse onun dışındaki ekonomik gelişmeler karşısında bu kanun tamamen yeni baştan ele alındı ve bu noktaya getirildi. ÖTV Kanun Tasarısının hazırlanmasında Bakanlığımızca uygulama nedenlerine ilişkin yukarıda belirttiğim hususlar dışında

iki temel noktadan hareket edildi. Bir tanesi son yıllarda çok karmaşık hale gelmiş olan dolaylı vergi sistemimize sadelik ve basitliğin getirilmesi. İkincisi ise AB'de uygulanmakta olan sisteme uyum sağlama. Tüketim vergileri alanında 1985 yılında yapılan reformla o zaman için uygulanmakta olan 8 tane dolaylı vergi yürürlükten kaldırılmış ve KDV sisteme dahil edilmişti.

Ancak zaman içerisinde ekonomideki gelişmeler KDV'nin dışında başka vergilerin, fonların ya da payların da devreye sokulmasını zorunlu hale getirmiş ve sistem tamamen vergi, fon, paylar ve KDV ile oldukça karmaşık hale gelmişti. Dolayısıyla ÖTV ile birlikte bu yapının değiştirilerek sade ve basit bir sisteme dönüşmesi hedeflenmiştir. Onun dışında vergi sistemimizin iyileştirilmesi çerçevesinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen 3 yıllık bir program çerçevesinde de dolaylı vergiler alanındaki sadeleştirme hedefinin ilk uygulaması da ÖTV ile gerçekleşmiş oldu. Ancak AB müktesebatına uyum sağlaması da bizim ÖTV alanındaki ikinci hedefimizdi. Nitekim bu konudaki uyumlaştırma 2002 yılında başlayan orta vadeli taahhütlerimiz arasında yer almıştır. Dolayısıyla

bu taahhüdümüzü de biz bu sene gerçekleştirmiş olacağız. 1985 yılındaki KDV Kanunu ile birlikte dolaylı vergiler alanında ikinci önemli bir düzenlemenin başlangıcını yaptığımız bu Kanunun hazırlanmasında kapsama alınan malları üreten veya ithal eden kamu veya özel sektör kuruluşlarının görüşleri alınmış, karşılıklı bilgi alışverişinde bulunulmuş, bunun sonucunda ortaya şu anda yasalasılmış olan tasarı çıkmıştır. Yine uluslararası taahhütlerimizden kaynaklanan yerli ve yabancı mallar arasında ayrımcılık yapmama ilkesine özen gösterilmiş, AB ÖTV sisteminin temel kural ve ilkeleri de dikkate alınmıştır.

ÖTV'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte ithalat, imalat veya ilk ihtisap aşamasında KDV dışında sadece tek bir dolaylı vergi uygulanacaktır. Ayrıca AB'nin KDV mevzuatına uyumlaştırma çerçevesinde bizim yüksek oranlı olarak nitelendirdiğimiz % 26 ve % 40'lık listeler 1 Ağustos 2002 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılacak ve bunun yerine % 1, % 8 ve % 18 olan üç oranlı sistem yürürlükte kalacaktır. ÖTV kapsamına sınırlı sayıda mal alınmıştır. Bu sınırlı sayıda malı ele aldığımızda, yürürlükten kaldırılacak olan vergi, harç, fon ve payların

bu mallar üzerinde oluşturduğu toplam yükün muhafazası amaçlanmıştır. Toplam yükün muhafazası sözünü özellikle kullanıyorum. Zira ÖTV kapsamına alınan mallarda ilave bir vergi yükü doğurmayacak oran ve tutarlar tespit edilmesine özel gösterildi. Verginin kapsamına girecek mallar esas itibariyle 4 listede toplanmıştır. I sayılı listede; yakıt olarak kullanılan petrol ürünleri ve bunların türevleriyle akaryakıt ürünlerine karıştırılması muhtemel petrol ürünleri dediğimiz, solvent türevleri dediğimiz ürünler var. II sayılı listede motorlu araçlar, III sayılı listede ise kolalı gazozlar, alkollü içecekler, tütün ve tütün mamulleri, IV sayılı listemizde ise yükseltilmiş KDV oranları uygulanan mallar yer alıyor. Aslında Kanuna baktığımızda, ÖTV Kanununda IV numaralı listedeki mallarla ilgili olarak Bakanlar Kurulu yetkisinin artırma yönünde değil, tam aksine sıfıra indirme yönünde alındığını görüyoruz. Bu da IV sayılı listenin esas itibariyle fiskal amaçla oluşturulduğunu göstermektedir. Yüksek oranlı KDV uyguladığımız malları o listeden çıkardığımız zaman oluşacak gelir kaybının telafisi amacıyla IV sayılı liste burada yer almıştır.

Dolaylı vergilerde sadeleştirme ve Avrupa Birliğine uyum. KDV sonrası ikinci reformumuz. Yükümlülerin gönüllü uyumuna katkı ve en önemlisi daha saydam bir vergi yapısı. ÖTV'nin bu özelliklerinin yanı sıra; imalat veya ithalat safhasında da bir kez alınacak olmasını da sayabiliriz. Kapsama giren malların sınırlı olması, toplam 210 mal çeşidi bu verginin kapsamına giriyor. İdare tahminen 1500 civarında bir mükellef kitlesiyle muhatap olacak. Hasılatı yüksek, nitekim 2002 yılı rakamlarıyla vergi gelirlerinin % 22'si ÖTV'den oluşacak. ÖTV kapsamına giren mallarda I numaralı liste A ve B cetvelinden oluşuyor. A cetveli fiskal amaçlı bir listedir. Burada akaryakıtlar, doğalgaz ve madeni yağlar kapsama alınmıştır. B cetvelinde ise solvent türevleri vardır. Burada fiskal amaç yoktur. B cetvelinde yer alan ürünler temelde sanayide girdi olarak kullanıldığından bunların kötüye kullanılması suretiyle haksız rekabet unsuru olması ve vergi kaybını önlemek amacıyla bugüne kadar mevzuatımızda yer almayan mali caydırıcılık sisteme dahil edilmiştir.

Petrol ürünlerinde şu andaki duruma baktığımızda ATV ile Akaryakıt Fiyat İstikrar Payı (AFİP) in uygulandığını görüyo-

ruz. Ayrıca belirli mallarda uygulandığından vergi dışı mallara yönelmek suretiyle vergiden kaçınmaya ve haksız rekabete müsait bir yapının oluştuğunu gözlüyoruz. Biraz önce dediğim gibi A ve B cetvellerinin oluşturulmasının en önemli nedenlerinden bir tanesi solvent türevlerinin akaryakıtlara karıştırılmasını önleyici mali mekanizmayı sisteme koymaktır. ÖTV'den sonra ise petrol ürünlerinde tek safhada tek bir vergi alınacak. Solvent türevlerinin akaryakıt ürünlerine karıştırılması engellenmiş olacak. B cetvelindeki ürünler için tecil terkin müessesesi getirildiğinden solvent türevlerini kullanan sanayiciler için ek bir yük getirilmemiş olacaktır. Diğer taraftan ÖTV kapsamına alınan ve temel sanayi girdisi olarak kullanılan malların üzerindeki verginin üretim vergisine de dönüştüğünü söylemek olasıdır.

Motorlu araçlarda mevcut duruma baktığımızda mükellefin alıcılar olduğunu görüyoruz. Yine taşıt alım vergisi, ek taşıt alım vergisi, çevre fonu, trafik tescil harcı, eğitime katkı payı ve özel işlem vergisi şu anda uygulanmakta olan vergiler. Ayrıca, net ağırlık, istiap haddi, yaş, motor gücü ve lüks kriterlerine göre nispi ve

maktu vergiler uygulanıyor. Yine aksesuarlar nedeniyle daha değerli olan araçlarda bu değerler vergiye yansımadağı çok açık bir şekilde ortada. 11 yaşına kadar olan araçların her el değiştirmesinde vergi uygulandığından ve vergiler yıl başlarında belirlenmiş olduğundan yıl sonunda vergi dairelerinde yığılmalara yol açtığını hepimiz görüyoruz. ÖTV'den sonra motorlu araçlarla ilgili düzenlemeye baktığımız zaman; mükellefin satıcılar olduğu, motor silindir hacmi esas alınarak nispiğin uygulandığı tek safhada bir verginin alındığı sisteme geçilecek. Vergileme değer esasına göre yapılacağından, rekabet eşitsizliği büyük ölçüde sona erecek. Sadece ilk iktisapta uygulanacağından ikinci el dediğimiz araçların el değişmesinde yukarıda saydığımız vergilerin alınmayacağını belirtebiliriz. Böylece şu anda uygulamada kayıt ve tescil edilmeden el değiştirmiş araçların da tescil edilmek suretiyle fiili durumun hukuki duruma geleceğini söyleyebiliriz. Diğer taraftan, vergilemede değer esası uygulandığından yıl sonlarındaki yığılmanın da önüne geçilmiş olacaktır.

Üç sayılı listede yer alan tütün mamulleri ve alkollü içkilere baktığımızda; mevcut durumda

**Pamukbank'tan bir ilk daha:
WAP'ta online hisse senedi alım satımı.**

WAP
BANKACILIĞI

7577 400

Online hisse senedi
alım satımı.

Kredi kartı
ödemesi.

Fatura
ödemesi.

Yatırım fonu
alım satımı.

Para
transferi.

Pamukbank size, Türkiye'de ilk defa cep telefonundan anında hisse senedi alıp satabileceğiniz teknolojiyi sunuyor. Böylece, nerede olursanız olun borsaya anında ulaşabileceksiniz.

PAMUKBANK

Peki sizin bankanız bugünlerde sizin için ne yapıyor?

maktu veya nispi 7 ayrı vergi, fon ve pay alınıyordu. Bunların bir kısmı imalat veya ithalat, bir kısmı perakende safhadaki fiyat üzerinden uygulanmaktaydı. Onun dışında uygulanan vergi, fon ve paylar biri diğerinin matrahına girmiş olduğundan hesaplama şekli çok karmaşıktı. Bu vergileme yapısı da vergi kaybına müsaitti. Ayrıca mükelleflerce ve vergi dairelerince çeşitli hesaplara ve kurumlara ayrı paylar ayrılıp yatırılıyordu. Denetimi, vergileme yapısı tamamen karışık, vergi idaresi açısından ideal olmayan bir sisteme dönüşmüştü. Şimdi ÖTV'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte tek safhada, tek bir vergi olacak. Yine saydam bir vergilemeyle, vergi kaybına müsait yapı ortadan kalkacak. Tamamı bütçe geliri olacak. Ancak Sayın Nas'ın sunuş konuşmasında belirttiği gibi buradan yine ilgili kurumlara pay verilmesine bir süre devam edilecek. Ancak Bakanlar Kurulu'nun bu payları sıfıra indirme yetkisi bulunuyor. Diğer taraftan AB uygulamasına paralel olarak alkol derecesine göre vergi tespit edilebilecek. Böylece hem AB yapısına uygun bir yapıya dönüşmüş olacağız hem de adil bir vergileme gerçekleşmesi mümkün hale gelecek.

Yüksek oranda KDV'ye tabi

olan mallar IV sayılı liste kapsamına alındı. Biz vergi yükünü hesap ederken toplam vergi yükünün KDV ve ÖTV'ye yansımaları göz önünde bulundurarak oranları tespit ettik. Yüksek oranda KDV uygulaması kayıt dışılığı körüklüyordu. ÖTV'den sonra ise imalat ve ithalat safhasında bir defa ÖTV alınacak bu mallar genel oranda KDV'ye tabi tutulacak, % 26 ve % 40'lık KDV oranları Bakanlar Kurulu kararıyla kaldırılacak. Böylece KDV oran sayısı azalacak ve AB mevzuatı ile de uyum sağlanmış olacak. Bu mallar için belirlenen ÖTV oranı Bakanlar Kurulu'nca artırılmayacak, sıfıra kadar indirilebilecek.

Kanundaki istisnalara baktığımızda istisnaların mümkün olduğu kadar kapsamının dar tutulması yoluna gidildiğini görüyoruz. KDV sistemimize paralel olarak ÖTV'de ihracat ve ihraç kaydıyla teslimler ÖTV açısından da istisna kabul edildi. Sakatlara mahsus taşıtlar, ambulanslar, itfaiye ve cenaze araçları, kişisel ve ailevi ihtiyaçların ithali, petrol arama ve üretiminde kullanılacak yakıt ve yağlar, solventlerin sanayide kullanımını da tecil-terkin müessesesi yoluyla bu kapsama alınmış oldu. Ayrıca güvenlik güçlerinin silah alımları, Silahlı Kuvvetlerin akaryakıt ve yağ alımları, diplomatlara

yapılan teslimler, geçici ithal, transit ve antrepo rejimi uygulanan mallar, kamu kurum ve kuruluşlarına bağışlanan mallar diğer istisnalar arasında sayılabilir.

Bakanlar Kurulu vergi tutarları ve oranlarını değiştirmeye, maktu vergilerde Toptan Eşya Fiyatları Endeksi (TEFE) artışını uygulatmamaya, solventler için tecil edilecek vergi tutarını belirlemeye, tütün mamulleri ve alkollü içeceklerde verginin ödenmesini tüketim aşamasına kadar tecil etmeye, petrol ürünleri ve doğalgaz için vergileme dönemi ve ödeme süresini belirlemeye. ÖTV hasılatının dağılımındaki oranları değiştirmeye ve sıfıra kadar indirmeye yetkilidir. ÖTV'de diğer bir yetki kullanımının da Maliye Bakanlığı'nda olduğunu görüyoruz. Bu yetkiler; motorlu araçların tadilatını yapanlara satmak üzere araç alımında vergi ödenmemesini sağlayacak belge vermek, vergi sorumlusunu tayin etmek, istisnaların uygulanması, teminatların türü, tutarı ve uygulamasını belirlemek, verginin indirimi ve iadesine ilişkin esasları tespiti, tecil-terkin işlemlerinin usul ve esaslarını belirlemek, verginin belgelerde gösterilmesini değişikliklerde yapılacak işlemleri belirlemek, Beyan-nameleri oluşturmak, tarh yerini

tespit etmek ve müzayedelerde verginin ödenmesinin usul ve esaslarını belirlemek, içki ve sigarada vergiyi bandrol usulüyle tahsil etmek, petrol ürünleri ile doğalgaz ithalinde alınacak teminata ilişkin düzenleme yapmak ve geçiş döneminde mükerrer vergileme yapılmamasını sağlamaya yönelik usul ve esasları belirlemek olarak sayılabilir. Uygulamaya da esas itibariyle Bakanlar Kurulu Kararları ve Maliye Bakanlığının yapacağı düzenlemeler yön verecektir. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

NAS – Teşekkür ederim Sayın Demirağ. Şimdi sözü Sayın Erdoğan Öcal'a veriyorum. Buyurun Sayın Öcal.

ÖCAL – Teşekkür ederim Sayın Nas. Hep konuşuldu AB'ye uyum sağlanması. AB'den vazgeçmiyoruz. AB'ye girip girmeyeceğimiz muallakta. Fakat konular itibariyle hayat içerisinde de aslında AB'nin içindeyiz. Nereye gidersek AB standardından bahsediyoruz. AB açısından bu neden önemli? AB, adı üzerinde bir birlik. Dolayısıyla üyeler içerisindeki vergi yükünü harmonize etmeye çalışıyor. Nitelik ve nicelik itibariyle harmonize etmeye çalışıyor. Böylece bazı ülkeler vergiyi azaltarak daha çekici hale gelmelerini

önlemeye çalışıyorlar. Bizde zaman içerisinde bunları yerine getirmek zorundayız. Bunlardan bir tanesi basitlik. Siz bu konuda 16 tane vergi sunuyorsanız. 16 tane verginin mükellefi farklı, matrahı farklı olursa bunların hesaplanması hemen hemen imkansız. Dolayısıyla harmonize etmek için ilk önce vergi yükünü bilmek lazım. Bunun basit olması lazım ki, gerçek vergi yükü nedir. Aksi takdirde ülkelere bu konuda serbestçe hareket etme imkanı tanıdığınız anda onlar kendilerine bunları bir takım mevzuat değişiklikleriyle, bir takım gizli uygulamalarla vergi yükünü farklılaştırabiliyorlar. İkincisi ithalat-imalat arasında tarafsızlık yaratmak.

Ülkeler arasında ithalattaki vergi yükünün o ülke içerisindeki imalattaki vergi yüküne eşit olması. Hiçbir zaman bunun ithalatın aleyhine olmaması gibi birtakım tedbirleri var. Son yapılan değişiklik bu konuya yardım etmiştir. Biz bunu sırf AB'yi tatmin için yapmadık. Mali politika açısından idari kolaylık getirdi. 16 tane verginin uygulaması bunların tebliğinin çıkarılması müktezalarının verilmesi ve bunun tatbikatla nasıl yürüdüğünü nasıl vergi kaçırıldığını tespit etmek hemen hemen imkansız, çok pahalı ve zaman alıcı

bir işlemdi. Bunların bir arada toplanması tek bir vergi haline getirilmesi zorunluluktadır. Tüketici tercihleri etkileyebilir mi? Madem ki bizim bir ekonomi politikamız var. Bazı malların tüketimini arttırmak isteyebiliriz. Bazı malların da tüketimini azaltmak isteyebiliriz. Tüketim vergilerinden farkı, burada genel tercihleri etkileyebilmek.

Mükellef açısından neler getiriyor? Burada yine basitlik var. Bir sürü vergi oranı ile uğraşacağınıza daha az sayıda vergi oranı ile uğraşmak daha kolay. Özellikle içki ve sigara üreticilerinde çok dolaylı vergiler var. Çok çeşitli ve hepsinin mevzuatı değişiktir. Bunların beyan tarihleri ödeme tarihleri birbirinden farklıdır. Büyük zorluklar çıkarıyordu, böylece bunları kolaylaştırmış olduk.

Mükellef açısından bazı konuların açıklanmasına ihtiyaç var. Tebliğlerle bu konu açıklığa kavuşturulacak. Bazı mallarda mükellefler yeni stratejiler geliştirmek zorunda kalabilirler. Çünkü siz üreticiyseniz, hemen malı satmıyorsanız malı bir pazarlama firmasına sattığınız takdirde vergiyi ödemek zorundasınız. Halbuki bu mal bir sürü aşamadan sonra tüketiciye intikal edecektir. Birinci aşamada imal ettiğiniz malı pa-

zarlama firmasına teslim ederseniz ve bu mal da pazarlama firmasının deposunda belli bir süre kalırsa vergi yükünü siz sırtlanmak zorunda kalacaksınız. Akaryakıt firmaları ile sigara üreticileri daha önce 16 çeşit vergi için bir takım planlamalar yapmışlarsa o planların yeni mevzuata göre, yeni ÖTV'ye göre yeniden gözden geçirmek ve düzenlemek zorunda kalacaklar.

Muhasebe ve muhasebeci açısından ne gibi etkileri olabilir? Daha az çeşitli KDV oranı olacak. Çünkü bunların bir kısmı ÖTV olarak gelecek, imalatçıdan biz alıyorsak ve ithal ediyorsak ÖTV olarak gözükecek. Biz bunları ikinci üçüncü elden alıyorsak o zaman fatura üzerinde gözükmeyecek. Bu KDV gibi değil. Her alış faturasının üzerinde ÖTV gözükmeyecek. ÖTV genel olarak indirilebilir bir vergi olmadığı için maliyete intikal edecek. Tüketici açısından tercihler etkilenebilir. Vergi yükü ne kadar hafifletilmeye çalışıldıysa da, lüks mallarda, özellikle lüks arabalarda mutlak rakam olarak vergi yükünde yükselme olabilecek. Bu belki de lüks malların tüketimini bir ölçüde kısıtlanabilir diye düşünüyorum.

NAS – Teşekkür ediyorum Sayın Öcal. Gerçekten özellikle

çeşitli sektörlerdeki muhtemel etkilerine daha bu aşamada değinmesi bakımından Sayın Öcal'ın konuşması iyi oldu. Şimdi sözü Sayın Mehmet Ali Özyer Bey'e veriyorum. Kendisi bize ÖTV'nin önemli özellikleri, istisnalar, verginin indirilmesi, tecili, iadesi gibi detay konularda açıklamalar yapacaklar. Buyurun Sayın Özyer.

ÖZYER – Teşekkür ederim Sayın Nas. Bu paneli hazırlayan PricewaterhouseCoopers ile Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi'ne çok teşekkür ediyorum. Ben ÖTV'nin genel özellikleri ile tecil-terkin, indirim, iade, istisnalar konularında durmaya çalışacağım. Önce makro birkaç bilgi vermek istiyorum. 1 Ocak 2002'den 31 Aralık 2002 tarihine kadar ÖTV uygulanmış olsaydı ÖTV'nin beklenen 2002 yılı geliri 15.2 katrilyon lira olarak tahmin ediyoruz. Kanunun uygulanmadığı 7 aylık sürede kaldırılan 16 adet vergi, fon, pay ve harç alınmış olacak. Bu vergi geliri de 2002 yılı brüt vergi gelirlerinin içerisinde % 22'lik bir paya sahip. KDV'den sonra oldukça önemli bir pay. KDV ithalde ve dahilde alınanlar toplam % 33'ler dolayında seyreliyor. % 22'i de ÖTV'yi eklerseniz, oldukça yüksek bir dolaylı vergi hasılatımız ol-

duğu göze çarpıyor. Bu 15.2 katrilyon liralık vergi yeni bir yük anlamına gelmiyor. Hatta bir kısım yüklerin de azaltılması anlamına geliyor. İkinci el vasıtalarda olduğu gibi. ÖTV tasarısı hazırlanırken iki noktadan hareket edilmişti. Tüketicieye de, verginin mükelleflerine de ilave bir vergi yükü gelmesin. Bu açıdan baktığımızda mevcut vergi yüküne eşit veya çok yakın. Vergi yüklerini kavrama konusunda hassas davrandık, titizlik gösterdik.

Bu çerçevede şunu da belirtmekte yarar var. Şu anda uygulanan, 1 Ağustos 2002 tarihine kadar uygulanmaya devam edecek vergiler oldukça karmaşık; matra-

hı birbirinin içine giren, tartışmalı bir takım vergilerden oluşuyordu. Örneğin "mera payı" diye bir pay alınıyor. Bu pay KDV'nin matrahına girecek mi, girmeyecek mi? Eğitim Gençlik Spor Sağlık Hizmetleri Vergisinin matrahına girecek mi, girmeyecek mi? Bunun gibi tartışılacak birçok nokta ortaya çıkıyor. Bunu şöyle örnekleyebiliriz; bira ve taze şaraplarda ÖTV öncesi uygulanan vergileri dikkate aldığımızda, bu yıl bir de Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu oluşturuldu. Buna da binde 4 bir pay ayrılması gerekiyor. Bu payları Savunma Sanayi Destekleme Fonu matrahına ve Eğitim Gençlik Spor Sağlık Hizmetleri matrahına eklerseniz bira ve şaraplarda % 48.71'lik bir vergi yüküne ulaşıyorsunuz. Eklemeyin dersanız % 48.53'lük bir oran ortaya çıkıyor. Her iki oran arasındaki fark bin-delerle ifade edilecek bir rakam. Çıplak bakışta çok düşük bir rakam olabilir ama bu piyasada faaliyet gösteren firmaların ciroları dikkate alındığında kendileri açısından oldukça önemli bir durum ortaya çıkıyor. Eğer bir firma Maliye'de uğraşmayayım derse bu yüksek vergiyle karşılaşılıyor. Yok değer derse bu seferde bir ihtilaf ortaya çıkıyor. Bütün bu sorunlar

MEHMET ALİ ÖZYER
(Maliye Bakanlığı Daire Başkanı)

ÖTV öncesinde sık sık karşılaştığımız sorunlardı.

Eğitim Gençlik Spor Sağlık Hizmetleri Vergisi Kanununda bu konuda özel bir hüküm var. Bu vergi KDV'nin matrahına girmez. O hüküm gerekçe gösterilerek mükellefler sonraki aşamalarda da o verginin hiçbir şekilde KDV matrahına girmeyeceğini düşünüyorlar. Bu yönde de ihtilaflar ortaya çıktı. Bütün bu ihtilafları sona erdirecek bir çözüm ÖTV Kanunu ile getirildi. Kanunda çok açık bir şekilde ÖTV'nin matrahı tanımlandı. ÖTV'nin KDV'nin matrahına gireceği de KDV Kanununda belirlenmiş olduğu için burada artık o tür tartışmalar ve ihtilaflar bitirilmiş oldu. ÖTV şeffaf, kolaylıkla hesaplanabilir bir vergi. Mesela sigara üzerinde bütün fonu dahil 7 tane vergi, fon ve pay varken şimdi sadece ÖTV olacak. Bira üreticisi bir firmada biranın fabrika çıkış fiyatı 100 lirasysa % 48.7 oranında ÖTV'yi uygulayacak, sonra KDV'yi uygulayacak. Bu konuda herhangi bir ihtilaf olmayacak. Önceki uygulamamızda daha doğrusu şu anda devam eden uygulamada bu rakama ulaşmak oldukça maharet isteyen bir durumdaydı. Mallar üzerindeki vergi yükünü oldukça hassas bir şekilde hesaplayıp, ka-

nuna da o şekilde intikal ettirmeye özen gösterdik.

Bu vergi sistemi, dağınık vergi mevzuatında bulunmayan başka özelliklere de sahip. En başta istisnaları söyleyebiliriz. akaryakıt üzerinde Akaryakıt Tüketim Vergisi (ATV) diye bir vergi var ve bu vergide diplomatik istisnanın bulunmaması Dışişleri Bakanlığı ile aramızda sürekli yazışmalara neden oluyor; Diplomatlar bu vergiyi ödemek istemiyor. Neden, Almanya'da, İngiltere'de bizim diplomatlarımız ödemiyor. Bunlar ödeyecekse, onlar da ödeyecek gibi tartışmalara neden olan karmaşık bir vergi yapısı vardı. Bu tür problemler ÖTV'nin içindeki istisna müessesesi ile çözülmüş oldu. ÖTV'nin en temel özelliği de tek aşamalı bir vergi olması. KDV yaratılan KDV nedeniyle nihai tüketime kadar her aşamada uygulanan bir vergi özelliği taşıırken ÖTV sadece bir defa alınıyor.

NAS – 1950'lerde başlayan bir İstihsal Vergisi uygulaması vardı. Bu ona benziyor değil mi?

ÖZYER – Evet, çok benziyor. İstihsal Vergisi KDV ile birlikte kaldırıldı. Fakat İstihsal Vergisi kaldırılırken KDV boşluğun tamamını kavrayamadı. İstihsal Vergisinin yerine bu tür vergiler ortaya çıktı. Rahmetli Turgut

Özal bu tür vergileri tanıtırken "ne yapalım sigara eskiden kaçaktı, şimdi insanlar fon ödüyor fakirler ev sahibi oluyor" toplu konut fonu bu şekilde gelmişti. Yine Eğitim, Gençlik, Spor ve Sağlık Hizmetleri Vergisi yine Özal'ın bu mantığı çerçevesinde getirilen vergilerden birisiydi.

Verginin konusuna giren sınırlı sayıda mal var. ÖTV adı da oradan geliyor. Özel tüketimi vergilediği için değil de, özel malları vergilediği için ÖTV. Kamunun tüketimde bulunmasıyla, bireysel ya da özel kişilerin tüketimde bulunması verginin konusunu değiştiriyor. Ama özel sayıda mallar var. Yaklaşık 210 adet civarında bir mal, bu verginin kapsamına giriyor. Mükellefi çok az, 1500 civarında mükellefi olması bekleniyor. Üreticinin rekabet şansını azaltmıyor. İndirim, iade, tecil-terkin ve istisna müesseseleri var. Kaldırılan dolaylı vergiler mevzuatında bu ayrımı düzenlenmediği için üretici açısından oldukça maliyetli bir vergi sistemine sahiptik.

Ben konuya istisnadan başlamak istiyorum. İlk istisna ihracat istisnası olarak düzenlenmiş. Eğer bu verginin mükellefleri ihracat şartlarını sağlayan bir şekilde teslimde bulunuyorlarsa bu teslimleri vergiden istisna olacak. Söz geli-

mi (III) sayılı listede yer alan sigaranın üreticisi olan Tekel Genel Müdürlüğü veya özel sigara şirketleri ihracatta bulunacaklarsa bu vergiyi faturalarında göstermeksizin ihraç edecekler ve herhangi bir maliyet unsuru ortaya çıkmayacak. Ama bu verginin mükellefi olan kişilerden bu mallar satın alınarak ihraç edilecekse bu takdirde ödenen verginin ihracatçıya iadesi söz konusu olacak.

Örneğin; ihracatçı Tüpraş'tan motorin alarak, Bulgaristan'a ihraç etmiş olsun. Bu takdirde motorin için Tüpraş'a ödediği ÖTV'yi iade alabilecek. KDV'den ayrılan nokta burada. KDV'de iadede, ödenecek vergi de beyannameye görülüyor. Fakat burada iade ve ödenecek vergi aynı beyanname üzerinde görülemeyecek. Ayrıca mükellef gidip vergi dairesine ben şu kadar ihracat yaptım, ödediğim ÖTV şu kadar işte belgeleri bu deyip iadesini talep edebilecek.

Mükellefin ÖTV ödeyerek aldığı malları ihraç etmesi halinde iade söz konusu. Ama mükellef ÖTV maliyetine hiç katlanmak istemeyebilir. Bu takdirde ihraç kayıtlı satışlar mümkün olabilir. Örneğin; (A) ihracatçısı Tekel'e sipariş verir. 50 bin şişe rakıyı Almanya'ya ihraç edecektir. Eğer

Tekel uygun bulursa, talebi uygun karşılarsa ihraç kayıtlı satış mümkün olabilecek. KDV Kanunu ile ÖTV arasındaki farklılık burada var. KDV Kanununda; kanunun amir hükmü ihraç kaydıyla satış dediğimiz tecil-terkin uygulanması. Ama ÖTV'de öncelikle imalatçı mükellefin bu konuda rıza göstermesi gerekiyor. Ben ihraç kayıtlı satış yapmaya hazırım diye. Onun üzerine mükellef beyannameyi verecek, ihraç kayıtlı satışına ilişkin kısmı tecil ettirecek, ihracat gerçekleştikten sonrada vergi terkin edilecek.

Tecil-terkin sistemi ayrıca (I) sayılı listenin (B) cetveli dediğimiz solvent türevlerinin yer aldığı bir malın (I) sayılı listede yer almayan malın imalatında kullanılması halinde gündeme gelebilecek. Örnek vermek gerekirse bir firma boya üretiyor. Boya üretirken, (B) cetvelindeki incelticiler boyanın hammaddesinde kullanılıyor. Bu incelticiler üzerinde şu anda ÖTV olması gerekiyor. Boya üreten bir firma diyelim ki bunu Tüpraş'tan alıyor veya kendisi ithal ediyor. Tüpraş bu satış için beyanname verecek -vergi için- vergi beyannamede tahakkuk edecek, tahakkuk eden vergi ertelenecek. Boya firması bu incelticiyi 1 yıl (Kanunda yazılı şekliyle 12

ay) içinde kullanıp boya ürettiğini ispat edinceye kadar ertelenecek. 1 yıl içerisinde bu imalat gerçekleştirilemezse, mücbir sebep hali de yoksa bu takdirde gecikme zammıyla birlikte vergi alınacak. Başka bir durum; boya firması doğrudan kendisi de ithalat yapabilir, incelticiyi ithal edebilir. O takdirde ithalat sırasında teminat verecek, verdiği teminat mektubu ithal ettiği malı 12 ay içerisinde kullandığını ispat ettiği takdirde iade edilecek.

Burada teminat verilecek kısmı açıklamak gerekiyor. Kanun Bakanlar Kurulu'nca belirlenecek kısmından teminat istiyor. Şu anda solvent türevleri dediğimiz (B) cetvelinde yer alan mallar üzerinde sadece "Akaryakıt Fiyat İstikrar Payı" (AFİP) adını verdiğimiz bir yük var. Oysa bu malların üzerindeki vergi (A) cetvelindeki malların vergisi kadar. Dolayısıyla Bakanlar Kurulu'nun teminat miktarını belirlemesini beklediğimiz oranda AFİP düştükten sonra kalan kısım olacak. AFİP düştükten sonra kalan kısma teminat mektubu verilecek. Teminat mektubunun miktarı, şartları, nasıl çözüleceğine ilişkin usul ve esaslarda Bakanlığımızca çıkarılacak Genel Tebliğ'de detaylı olarak açıklanacak.

Üreticileri rahatlatacak bir başka müessese de bu Kanunda vergi indirimi olarak yer alıyor. İndirim sınırsız bir indirim değil. Sadece aynı listede yer alan malların imalatında kullanılırsa imalatta kullanılan mallar için yüklenen vergi imal edilen mal dolayısıyla ödenecek vergiden indirilebilecek. Bunun en iyi örneği baz yağ ve madeni yağda ortaya çıkacak. Baz yağ, madeni yağların girdisi. İmalatçı baz yağı için eğer bir vergi yüklenirse, baz yağ için yüklendiği vergiyi madeni yağ imalatı için ödeyeceği ve hesaplayacağı vergiden indirim konusu yapabilecektir. Ama farklı listeden bir mal söz konusuysa o takdirde indirim diye bir şey olmayacak. Örneğin; madeni yağ imal eden bir mükellef, madeni yağ imal etmek için işletmesinin aktifine kaydettiği kamyon için, binek otomobil için ödediği ÖTV'yi madeni yağ nedeniyle ödeyeceği vergiden indiremeyecek.

Verginin ödenmesi bakımından şu anda uygulanan ödeme ve beyan süreleri dikkate alındı. ATV'de olduğu gibi (I) sayılı listedeki malların vergisinin beyanı ve ödenmesi de her ayın ilk 15 günü ve ikinci 15 günü olmak üzere iki bölüme ayrılan vergileme dönemleri için 15. günü takip eden

10. güne kadar beyan edilerek ödenecek. Bunlar (I) sayılı listedeki mallar için, (II) sayılı listedeki mallara ilişkin vergide şu andaki Taahhüt Alım Vergisi (TAV)'nin özelliği var. Taahhüt teslim edilmeden önce o verginin ödenmesi gerekiyor. Dolayısıyla motorlu araç ticareti yapan bir kişi bu verginin mükellefi olmakla birlikte her sattığı araç için tescilden önce bu verginin ödenmesi gerekiyor. Beyanname süresi de dolayısıyla tescilden önce herhangi bir saat olarak söylenebilir. Sattığı gün akşama kadar götürüp ödemesi gerekiyor. Aksi takdirde tescil işlemi gerçekleşmeyecek.

Müteselsil sorumluluk, akaryakıt ürünlerini fason olarak imal eden işletmelere getirilmiş bir sorumluluk. Onun dışındaki fasoncular için bir sorumluluk öngörülmemiş.

Ceza uygulaması açısından da ATV'deki düşük vergiye tabi bir malı daha sonra yüksek vergilendirmiş bir mal olarak satanlar açısından öngörülmüş bir cezai müeyyide var. Şu anda uygulanan otogazı örnek verebiliriz. Otogazda KDV % 40, fakat onun dışındaki LPG satışlarında KDV % 18. ATV'de de bir farklılık var. Bu farklılık ÖTV'de de devam edecektir. Çünkü Kanun, Bakanlar Ku-

rule'na kullanım yerine göre verginin miktarını farklılaştırma yetkisi veriyor. Bakanlar Kurulu bu yetkisini kullanırsa - beklentimiz o yönde- mutfakta kullanılacak LPG için daha düşük bir vergi otogazlar için şu andaki vergi yükünü dikkate alacak bir vergi. Dolayısıyla bu, otogaz için daha yüksek bir vergi belirlenmesi anlamına gelecek. Eğer bir kişi mutfakta kullanmak amacıyla aldığı bir LPG'yi otogaz olarak satarsa bu takdirde aradaki vergi farkının muhatabı kendisi olacak. Buna yönelik bir ceza hükmü var.

Düzeltilme ve iade de söz konusu bu vergide. TAV'de olsun ATV'de olsun öngörülme- yen müessese bunlar. Malın iade edilmesi halinde daha önce ödenmiş verginin iade edilip edilmeyeceğine ilişkin bir hüküm yoktu. Ek vergi açısından KDV Kanunu hükümleri uygulandığı için orada bir sorun yoktu. Fakat onun dışındaki vergilerde genellikle sorun oluyordu. Burada malın iade edilmesi halinde daha önce ödenen vergi alıcıya iade edilebilecek, genel kural bu. Ama taşıtlar açısından birazcık farklılık var. 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna yapılan bir atf var. O da şundan kaynaklanıyor; eğer taşıtlarda herhangi bir sınırlama ol-

maksızın iade öngörülürse diyelim ki, 1999 model bir arabam var. Motorlu araç bayine gidiyorum. Ben bu arabayı iade edeyim sen bana 2002 model bir araba ver. Aradaki farkın vergisinin ödeyeyim. Bu mümkün olmayacak, bu iadenin olabilmesi için 4077 sayılı Kanun'a göre ayıplı bir ifa nedeniyle bu arabaya ilişkin vergi iade edilebilir. Araçta tehlikeye neden olacak bir imalat hatası olabilir. Bu gibi nedenlerde iade edildiği durumda alıcıya vergi iade edilecek. Ancak o aracın üreticisi, satıcısı veya ithalatçısı tekrar satışa sunarsa yeniden vergi uygulanabilecek.

(IV) sayılı listedeki mallar için prosedür biraz daha farklı. (IV) sayılı liste genellikle tüketicilerin doğrudan aldıkları, kullandıkları mallar. Örneğin buzdolabı, buzdolabını kimse gidip üreticisinin fabrikasından almıyor. Yerleşim yerlerindeki bayilerden alıyor. Onlar da ÖTV'nin mükellefi değil. Bu takdirde iade nasıl gerçekleşecek? Örneğin, 1 milyar liraya KDV dahil bir buzdolabı aldım. Bayi KDV dahil bana 1 milyar liramı iade edecek. Sonra silsile halinde onlar da başa doğru, imalatçıya (ithal edilmiş olması halinde ihracatçı ülkeye iade söz konusu ise Gümrük Kanununa göre bir

iade söz konusu olacak) doğru gi-decek. İmalatçı aşamasına vardığında da ÖTV iade edilebilecek.

Kanunun istisnaların kötüye kullanılmasına yönelik bir güvenlik maddesi de var. O da şu; satkaların araç almaları halinde ya da diplomatların araç almaları halinde ÖTV istisnası var. Eğer bu aracı daha sonra satarlarsa baştan itibaren bu vergi alınmış olacak. Yine kamyonet şeklinde yapılan bir aracın daha sonra binek otomobiline dönüştürülmesi halinde de daha önce alınmayan vergi ilgililerinden alınacak.

ÖTV'nin gider kaydedilmesi konusunda Kanunda herhangi bir sınırlayıcı hüküm yok. Bu verginin mükelleflerinin bunu gider kaydetme diye bir durumları söz konusu değil. İmal ettiği içkiyi satan bir mükellef tahsil ettiği ÖTV'yi, hesaplanan KDV'yi nasıl ödüyorsa, BSMV'yi ödüyorsa -vergi da-iresine gider kaydetmeksizin- onu da o şekilde ödeyecek. Ama o satışı yaptığı mükellefse işletmesi için aldığı, mal için ödediği faturada gösterilen ÖTV'yi gider veya maliyet yazabilecek. Burada özelik gösteren bir durum var. (II) sayılı listede amortisman tabii iktisadi kıymet olarak niteleyeceğimiz araçlar var. ÖTV açısından Vergi Usul Kanunu'nun 270.

maddesinde herhangi bir düzenleme öngörülmedi. Bildiğiniz gibi Vergi Usul Kanunu'nun 270. maddesi amortisman tabii iktisadi kıymetlere bağlı olarak ödenen vergilerin -taşıtlı vergisi, emlak alım vergisi, eski yıllarda uygulanan vergiler itibarıyla- nasıl gider kaydedileceği ya da maliyet kaydedileceği konusunda hüküm ihtiva ediyor. ÖTV açısından herhangi bir hüküm öngörülmediği için ÖTV'de taşıtlı alım vergisi gibi değerlendirip bunu da gider kaydetmenin mümkün olacağı sonucuna ulaşmak gerekiyor diye düşünüyorum.

Sayın Nas'ın konuşmasında belirttiği gibi ÖTV'nin aksayan yönü olarak da söylenebilecek bir nokta, kurumlara pay verilmesi noktası. Bütçe birliği açısından belli kurumlara pay verilmesi çok uygun bir bütçecilik yaklaşımı değil. Ayrıca Kanun'u okuyanlar görmüşlerdir. Çok önemli bir nokta da denetim mekanizması dışına çıkarma da var. Bu kurumların harcamaları Sayıştay'ın vize ve tescil hükümlerine tabii değil. Devlet İhale Kanunu'na tabii değil. Bunun gibi denetim mekanizmasının dışına çıkan hükümler var. Bu açıdan çok uygun bulunmamakla birlikte 15 - 20 yıldır uygulanan hükümleri bir anda atmak mümkün olamayacağı için bu

süreç devam etti. Ama en azından kimin nereden pay alabileceği tek bir kanun ile gözüküyor. Belki bu açıdan teselli bulunabilir.

Kayıt dışılık konusunda bu dağınık vergilemenin kayıt dışılığı körüklediğini ben de tahmin ediyorum. Çünkü Eğitim, Gençlik, Spor ve Sağlık Hizmetleri Vergisinin hasılatı tamamen üç Bakanlığa gidiyor. Maliye'nin hiçbir kayıtlarına girmeden giden bu hasılatın denetimi de dışarıda kalıyor. O nedenle kayıt dışılığı bu da körüklüyordu. Matrahın tanımlanmasından kaynaklanan sıkıntılar da kayıt dışılığı körüklüyordu. Bu kayıt dışılık kısmen engellenecektir diye düşünüyorum. Bir de % 26 ve % 40 oranındaki mallar için pazarlık imkanı biraz daha azalmıştır diye düşünüyorum. O mallarda ÖTV, imalatçısı ve ithalatçısı firmalar tarafından ödeneceği için, nihai tüketicinin caddede, sokakta buzdolabı veya çamaşır makinesi satan birisiyle böyle bir pazarlık imkanı kalmadı. Bunun çok olmasa bile kayıt dışılık açısından bir katkısı olduğunu düşünüyorum. Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ederim.

NAS – Sayın Özyer'e biz de çok teşekkür ediyoruz. Şimdi sözü Sayın Bilgütay Yaşar'a veriyorum. Buyurun Sayın Yaşar.

YAŞAR – Ben bu bölümde sadece otomotiv sektörünü ilgilendiren, taşıt araçlarını ilgilendiren kısım hakkında sizlere bilgi vermeye çalışacağım. Taşıtlarla ilgili olarak şu anda da geçerli olan kurallara göre epeyce bir vergi vardı. Bir araç almaya kalktığımız zaman bu vergilerin tamamının tek tek ödememiz, bir sürü makbuzu bir araya getirmemiz ve ondan sonra satış işlemlerinin tamamlanması söz konusuydu. Bu oldukça karmaşık bir işlem oluyordu. ÖTV'nin motorlu taşıt satanlar açısından belki de en önemli faydalarından bir tanesi bu konuda bir basitlik sağlıyor olması. Bu vergilerin önemli bir bölümünün kaldırılarak yerini ÖTV'nin alması, olayın biraz daha basitleştirilmesini sağladı. İkinci önemli konu, daha önceki sistemde ağırlık söz konusuydu. Ağırlık ve yaşa göre vergilendirme söz konusuydu. Maliye Bakanlığı ile otomotiv satıcıları arasında bu ağırlık konusunda sürekli bir tartışma söz konusuydu. Fakat sistemin tamamen değiştirilerek, ağırlık ve yaş esasından kurtarılıp gerçekten objektif bir kriter olan motor hacmine göre belirleniyor olması getirilen önemli bir yeniliktir diye düşünüyorum. Böylece Maliye Bakanlığı ile otomotiv satıcıları arasında oluşan bu tür

uyuşmazlıklar da artık sona ermiş olacak. Getirilen sistemin bir önemli avantajı da otomotiv satıcıları açısından KDV yükünün azaltılmış olması. Eski taşıt alım vergisi sisteminde ithalat veya bayilere satış sırasında yüksek oranlı KDV ödeniyordu.

Daha sonra bunlar indirim konusu yapılırsa dahi işletmeler üzerinde bir yük olarak kalıyordu. Şimdiki sistemde KDV düşürüleceği için ilk elde yüklenen vergi yükü azalmış olacak. Dolayısıyla işletmeler açısından önemli bir finansman kolaylığı getirdiğini düşünüyorum. Bir dezavantaj olarak şunu söyleyebilirim; otomobillerde KDV birçok işletmeler için in-

dirim konusu yapılamıyordu. Dolayısıyla ÖTV'de indirim konusu yapılamadığı için çok fazla ilave bir yük söz konusu olmayacak. Ancak KDV'yi indirim konusu yapan işletmelerde KDV ödense dahi anında indirim konusu yapıp bir şekilde telafi edildiği için KDV'nin bir kısmının ÖTV'ye kaydırılması ve bunun indirim konusu yapılmaması işletmelere ilave bir yük getirecek diye düşünüyorum.

Biraz önce söylediğimiz vergilerin kaldırılması sonucunda otomotiv sektöründe temel olarak iki tane vergi söz konusu. Bir tanesi KDV, diğeri de ÖTV. KDV oranları henüz düşürülmedi. Çünkü ÖTV'nin bir amacı buydu. Yüksek oranlı KDV'ler normal orana çekilecekti. Çekildiği takdirde KDV yükünde önemli bir azalma söz konusu olacak, bunun yerini ÖTV alacak. Şu anda yürürlükte olan mevzuata göre ikinci el satışlarda hem de ÖTV yürürlüğe girdikten sonraki mevzuata göre trafik tescil harçları alınmayacak. Ancak ikinci el satışlarda noter harcı ve damga vergisi konusunda ÖTV'de herhangi bir istisna getirilmiş değil. Dolayısıyla notere gidip ikinci el satış yapıldığı zaman düzenlenen sözleşme noter harcı-

BİLGÜTAY YAŞAR
(PricewaterhouseCoopers)

na ve damga vergisine tabi tutulacak.

Otomotiv sektörü açısından II sayılı listede ÖTV'ye nelerin tabi olduğu esas itibariyle sayılmış durumda. II sayılı listeye bakıldığı zaman, esas alınan yöntem gümrük pozisyonlarına göre bir sınıflamanın yapılmış olması. Dolayısıyla tanımlardaki herhangi bir sorun da önümüzde uluslar arası bir kabul görmüş gümrük sınıflandırma söz konusu. Oradaki açıklamalara göre II sayılı listedeki araçların ne anlama geldiğini tespit etmek oldukça kolay olacak ve çok sorun yaratacağını da zannetmiyorum. II sayılı liste ikiye ayrılmış durumda. Bir tanesi kayıt ve tescile tabi olanlar, ikincisi ise kayıt ve tescile tabi olmayan taşıtlar diye bir ayırım söz konusu. Bu ayırımı nasıl tespit edeceğiz? Bunun için Karayolları Trafik Kanunu'na gitmemiz gerekiyor. Orada hangi araçların tescile tabi olduğu belirlenmiş durumda. Genel anlamda karayollarında hareket eden ve motorlu bir yapıya sahip olan araçlar bir şekilde kayıt ve tescile tabi durumdadır. Bu da II sayılı listenin içinde büyük bir çoğunluğu oluşturuyor. Bu araçlarda vergi nasıl çalışacak? Vergi esas itibarıyla Taşıt Alım Vergisi nasıl çalışıyorsa öyle çalışacak.

Tütünden ve lüks tüketim mallarından tamamen farklı bir durum söz konusu. Taşıt Alım Vergisinde vergileme nasıl yapılıyorsa, ÖTV'de de aynı şekilde ve aynı zamanda yapılacak. İthalatçıları açısından malın ithal edilmesi sırasında herhangi bir ÖTV ödenmesi söz konusu olmayacak. Ayrıca üreticiler açısından malın üretilip satılması durumunda herhangi bir ÖTV ödenmesi söz konusu olmayacak. En son aşamada nihai tüketiciye yapılacak satışlarda ayne Taşıt Alım Vergisinde olduğu gibi ÖTV söz konusu olacak. Tüketicieye satılana kadar olan kısımda ÖTV yükü söz konusu olmadığı gibi, bu aşamaya kadar KDV açısından da oranlar düşürüleceği için bir ferahlama, bir avantaj söz konusu olacak. Eğer kayıt ve tescile tabi değilse normal IV sayılı listedeki vergileme uygulanacak. Malı ithal ediyorsanız, ithalat aşamasında bu vergiyi ödeyeceksiniz. Eğer üretiyorsanız, üretip sattığınız aşamada bu vergiyi ödeyeceksiniz.

Mükellefi Taşıt Alım Vergisine göre bir değişiklik gösteriyor. Taşıt Alım Vergisinde taşıtı alan mükellefti, onun adına belge düzenleniyordu. ÖTV'de motorlu aracı alan değil, satan kişi bunun mükellefi olacak. Tescile tabi

olanlarda bunu en son bayi satacağı için mükellef bayi sayılacak. Bunun sonucunda araç satıldıktan sonra vergiyle ilgili bir uyumsuzluk söz konusu olursa, vergi incelemesi söz konusu olursa bunun muhatabı arabayı satın alan değil, arabayı satan kişi olacaktır. Verginin ödenmesi Taşıt Alım Vergisi ile oldukça benzer. Araba satıldığı anda beyannamenin düzenlenip vergi dairesine verilmesi gerekiyor. Vergi ödenmeden trafik tescilini yaptırmanız mümkün değil. Daha önceki sistemde vergi işlemlerinin yapılabilmesi için satıcılara vekalet veriliyordu. Şimdi mükellef satıcı olduğu için satın alandan böyle bir vekalet almadan kendi adına gidip vergisini ödeyebilecek. Böylece tüketici açısından bir kolaylık daha geliyor.

Taşıt Alım Vergisi ile karşılaştırdığımız zaman önemli bir konu da istisnalar. Hemen şunu vurgulamakta yarar var. Taşıt Alım Vergisi Kanunu'na göre kamuya satılan, genel ve katma bütçelere satılan araçlarda Taşıt Alım Vergisi istisnası konusuydu. ÖTV'e böyle bir istisna yok. Dolayısıyla devlete satacağınız araçlardan mutlaka ÖTV tahsil etmeniz gerekiyor. Bence bütçe ilkesi açısından olumlu bir olay. Hem de devletin gerçek yükünün göste-

rilmesi açısından olumlu olduğunu düşünüyorum. Türkiye'de yerleşik uluslararası kuruluşlara, diplomatik temsilciliklere ve diplomatik statüye sahip mensuplara kişisel ihtiyaçları için satılacak araçlar bu istisnadan yararlanabilecek. Bir şartı var karşılıklı olması gerekiyor. Yani o ülkenin de bize bu istisnayı sağlamış olması gerekiyor. Bir yeni değişiklik sakat ve maluller için kullanılacak arabalar. Burada tanımlarda bir değişiklik var. Önemli değişikliklerden bir tanesi de eskiden bir sınırlama yoktu. Yeni kanuna göre 5 yılda bir bu hakkın kullanılması gerekiyor. Yani sakat ya da malul bir kişi bugün alıp, yarın satıp gibi bir istisnadan yararlanamıyor. Uçak ve helikopterle ilgili Türk Hava Kurumu için bir istisna söz konusu. Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum. İzinizle şimdi sözü Sayın İbrahim Tutar'a veriyorum. Buyurun Sayın Tutar.

TUTAR – Benim konum tütün mamulleri, tütün ve kolalı içecekler konusu olacak. ÖTV büyük ölçüde KDV'ye benzetildi. KDV'nin konusunu oluşturan bir teslim olayı var. Bu teslim olayı büyük ölçüde KDV'ye paralel düzenlendi. Bu açıdan KDV'yi biliyorsak, benzer uygulamaları ÖTV için de kullanabiliriz. Uygulama

bakımından bu İdare'nin işini biraz kolaylaştırıyor. Tütün, tütün mamulleri ve alkollü içecekler bakımından bu mamullerin ithalatı veya yerli üreticiler bakımından bir sonraki alıcıya teslimi ÖTV'yi doğuran, aynı zamanda KDV'yi doğuran bir teslim oluyor. Bazı mallarda ithalatçılarla yerli üreticiler arasında nakit akımı bakımından bir farklılık yaratıldı. Bu AB'ye uyum sürecinde ayrımcılık yapıldığı gerekçesiyle belki bir sorun olarak ortaya çıkabilir. Bu ithalatçılar açısından bir nakit yükü getiriyor. III sayılı listeye baktığımız zaman tütün ve tütün mamullerinin ÖTV oranının % 49.5 oranında bir vergiye tabi olduğunu görüyoruz. Kolalı gazozlarda % 25, biralarda % 48.7, taze üzüm şarabında % 48.7, diğer köpüklü şaraplar ve fermente edilmiş içkilerde % 212'ye çıktığını görüyoruz.

Verginin konusu hangi aşamada ortaya çıkıyor. II sayılı listede bulunan taşıtlarda bunların vergisi ilk iktisapta ortaya çıktığı için, üreticilerden yetkili satıcıya kadar olan süreçte vergi tahakkuk etmediği için bir avantaj sağlanmış oluyor. I sayılı listede akaryakıt ürünlerinden ithalatta vergi alınmadığından dolayı bir avantaj var. Ama diğer bütün listelerdeki mallar için vergi ithalatta da doğuyor.

Yerli üretimde de bir sonraki teslimde doğuyor. III ve IV sayılı listedeki mallar için ithalatçılar üzerinde, ithalatta vergi ödeneği için bir nakit yükü oluşuyor. Mali ne kadar çok elinde tutarsa ödediği verginin yükünü çekecektir. İhraç kayıtlı teslim KDV'deki teslim benziyor. Fakat KDV'den bir farklılığı var. İhraç yükümlülüğü daha önce yerine getirilemezse gecikme zammı % 50 fazlasıyla alınıyordu. ÖTV'de bu kaldırılmış. Teslim ve teslim sayılan hallerin tanımı KDV'deki düzenlemelere tamamen paralel hale getirildi. Esas olarak ya fatura kesildiğinde ÖTV ortaya çıkacak ya da mal teslim edildiğinde. Yani iki-

İBRAHİM TUTAR
(PricewaterhouseCoopers)

sinden hangisi önce yerine getirilirse ÖTV o zaman doğacak diyebiliriz. Bunun dışında kısım kısım mal teslimlerinde, kap ambalaj uygulamasında, mutabık kalınan hallerde KDV'nin aynı hükümleri korunmuş oluyor. Bir tek farklılık ilk iktisap tanımı o da sadece otomotivde var. KDV'deki düzenlemelere paralel bir düzenleme de KDV sorumluluğu. Bildiğiniz gibi özellikle akaryakıtta; kaçak akaryakıt tüketiminden kaynaklanan KDV ziyanına engel olmak için getirilmişti. ÖTV'de de aynı düzenleme getirildi.

Hangi vergiler kaldırıldı? Tütün ve mamulleri ile alkollü ve kolalı içeceklerde 7 tane vergi, fon ve paylar kaldırıldı. Diğer bütün mallardan farklı olarak tütün ve tütün mamullerinde ÖTV matrahı nedir? ÖTV nasıl hesaplanacak? Bu konuda çok istisnai bir düzenleme getirildi. Buradaki düzenlemenin temel amacı; daha önceki uygulamada tütün üreten şirketler üreten ve pazarlayan firmalarını ikiye ayırıp üretici firmadan pazarlama şirketine satma aşamasında satış fiyatını düşük tutarak bu 7 tane yükten bazılarını -bazılarının matrahı satış fiyatı olduğu için- rahatlıkla satış fiyatını düşük tutup dolaylı vergilerin yükünü azaltabiliyor veya manipule edebiliyorlardı. Yeni ÖTV yasa-

ıyla birlikte bu da ortadan kaldırılmış oldu. Şimdiki düzenlemede ÖTV tamamen nihai tüketiciye satış fiyatı üzerinden alınan bir vergi haline getirildi. Dolayısıyla bu fabrika fiyatı mıdır, satış fiyatı mıdır yoksa perakende satış fiyatı mıdır tartışmaları sona ermiş oldu. Bundan sonra üretici firma kendi pazarlama firmasına sattığı fiyat düşük olsa bile en sondaki bayinin fiyatı neyse, nihai tüketiciye satılan fiyat neyse % 49.5'i çarpıp ÖTV'yi bulacak. Bu şekilde farklı fiyat oluşturup dolaylı vergi yükünü azaltma imkanı ortadan kalktı. KDV devam ediyor, yine % 18 olacak.

Bakanlar Kurulu ÖTV'yi tütün mamulleri bakımından yarısına kadar indirmeye ve yarısına kadar arttırmaya yetkili kılındı. Dolayısıyla % 50 azaltabiliyor, % 50 arttırabiliyor. Bildiğim kadarıyla AB uygulamasında tütün mamulleri üzerindeki verginin asgari % 57 olması gerekiyor. Bunun içerisinde KDV de var. Dolayısıyla KDV + ÖTV'nin bu oranın altına düşmemesi bir kıstas olarak ortaya çıkıyor. Belki de Bakanlar Kurulu bu indirme yetkisini pek kullanamayacak. Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

YAŞAR -- Sayın Tutar'a çok teşekkür ediyoruz. Şimdi sözü Sa-

yın Cenk Ulu'ya veriyorum. Buyurun Sayın Ulu.

ULU — Ben size III sayılı listede bulunan kolalı ve alkollü içeceklerden bahsedeceğim. III sayılı listedeki kolalı ve alkollü içkilerde konu yine aynı, ithal ve imal edenler bakımından satış ve vergi konusunu oluşturuyor. Mükellef sayısı çok sınırlı. Tütün ve tütün mamulleri ile alkollü içecekler arasında matrah farklı. Tütün ve tütün mamullerinde perakende satış fiyatıyla, kolalı ve alkollü içeceklerde teslim ilk iktisap veya ithalinde. ÖTV hariç KDV'nin matrahını oluşturan unsurlar ÖTV'nin de matrahını oluşturuyor. Hangi ürünlerin konumuza girdiğine bakarsak; kolalı gazozlar, şaraplar ve diğer alkollü içeceklerden oluşuyor. Viski ve yüksek alkollü içkilerde burada oranın biraz yükselmiş olduğunu görüyoruz, % 212. İthalde matrahı nasıl bulduğumuza bakarsak; gümrük matrahı, gümrükte ödenen diğer vergiler ve harçlardan oluşan matrah KDV matrahını oluşturuyor. Burada da ÖTV KDV matrahını oluşturacak.

Eski uygulamada tütün ve tütün mamulleri vergilerine benzer bir yaklaşım var. Birçok vergi ve fon vardı. Bunların bir kısmı perakende satış fiyatı, bir kısmı da ilk

teslim ve üretim fiyatı üzerinden hesaplanıyordu. Vergi hesaplaması karışık bir yapıdaydı. Satış fiyatındaki değişiklikler vergi yükünü etkiliyordu. Fakat yeni uygulamada olay birazcık daha basit. III sayılı listede çok yüksek gümrük vergileri ve ÖTV olan ürünler için ithali anında ÖTV doğacağından serbest bölge ve antrepo kullanımını finansal açıdan avantaj yaratacaktır. Çünkü enflasyonist bir ortamda % 212 bir vergiyi ne kadar bekletirseniz o kadar finansal bir avantaj olarak önümüze çıkıyor.

İstisnalara baktığımızda KDV de ve gümrük kanununda uygulanan istisnalar burada da geçerli. Özellikle üretici ve ihracatçı firma-

CENK ULU
(PricewaterhouseCoopers)

lar için dahilde işleme, gümrük kontrolü altında işleme veya antrepo rejimlerinin kullanımı durumunda ÖTV'den yine bir istisna söz konusu. Bu tür işlemlerde ÖTV söz konusu olmayacak. Geçici ithalat rejiminde de istisna var. Daha önce tekrarlandığı için bu konulara pek fazla girmek istemiyorum.

YAŞAR—Konusmasından dolayı Sayın Ulu'ya çok teşekkür ediyorum. ÖTV'nin bir diğer konusu olan petrol ürünleri ve gaz sektörüyle ilgili kısımları anlatmak için sözü Mehmet Yıldız'a veriyorum. Buyurun Sayın Yıldız.

YILDIZ — ÖTV'nin I sayılı liste kapsamındaki ürünlerle ilgili kısmını anlatmaya çalışacağım. I sayılı listede; akaryakıtlar, doğal gaz, LPG, madeni yağlar ve solventler var. A ve B olmak üzere I sayılı listede iki tane ayrı bölüm var. A listesinde akaryakıt, doğal gaz ve LPG gibi ürünler var. B listesinde bunların üretiminde, boya ve kimya sanayinde kullanılan solvent dediğimiz ürünler var. Konusu da bir defaya mahsus olmak üzere bir kerede alınıyor. Ondan sonraki safhada bu ürünlerin el değiştirmesi ÖTV'nin konusuna girmiyor. Bunlar da ithalatçıları, rafineriler dahil olmak üzere imalatçıları tarafından teslimi ÖTV'

ye tabi. Dolayısıyla bu ürünlerin ithalatı vergiye tabi değil. Çünkü bunların üzerinde çok yüksek vergi yükü olduğu için ithal aşamasında bu kadar çok yüksek vergiyi bunları ithal edenlerin ödemesi finansal olarak onları çok zor durumda bırakırdı. Bir diğeri de bu malların vergi uygulanmadan önce müzayede yoluyla satışı. Burada da icra daireleri ya da diğer kurumlar kendilerinin müzayede yoluyla satımı için gelmiş bu ürünlerin ÖTV'sinin daha önceki safhalarda ödenip ödenmediğini araştırması lazım.

Eğer ödenmediyse ÖTV tahsil etmeleri gerekiyor. Kanunda I sayılı listedeki ürünlerin rafineri-

MEHMET YILDIZ
(PricewaterhouseCoopers)

ler dahil imalatçıları tarafından teslimi verginin konusuna girdiği için, aynı KDV Kanunu'ndaki teslim ve teslim sayılan haller ayrıca açıklanmış. Bunlar; teslim bir mal üzerindeki tasarruf hakkının alıcıya veya adına hareket edenlere devredilmesi şeklinde. Bu KDV Kanunu'nda da aynı şekilde mevcut. Diğer bentler yine aynı. Malın alıcı veya onun adına hareket edenlerin gösterdiği yere veya kişilere tevdihi, nakliyesinin başlatılması, nakliyeciyen veya sürücüye tevdi edilmesi bunlar da teslim sayılıyor. Tranpada, iki ayrı teslim hükmünde. Dolayısıyla vergiye tabi malların birbirleri ile tranpa edilmesi suretiyle ziyanın da önüne geçilmiş. Yine vergiye tabi malların, vergiye tabi malların imali dışında kullanılması, sarfı ya da çalışanlara ücret, prim ya da diğer adlar altında verilmesi de teslim sayılıyor. Dolayısıyla onların da vergilendirilmesi gerekiyor.

Vergiye doğuran olay; malların teslimi ile, I sayılı listedeki malların ithal edilmesi vergiye doğuran olayı meydana getirmiyor. Ancak malların tesliminden önce fatura veya benzeri belgeler verilmesi, kısım kısım mal teslimi için mutabık kalınan hallerde ya da bu şekilde olması halinde, konsinye satışlarda malların nihai alıcıya teslimi halinde vergiye doğuran

olay meydana geliyor. Mükellefi de rafineriler, ithalatçıları ve imalatçıları. Bu malların teslimini gerçekleştirenler. Dolayısıyla mükellef sayısı da son derece az. Türkiye'de bu işleri yapan firma sayısı belki 20'yi geçmez. Bir de bu malların vergi ödenmeden ÖTV'ye tabi olmadan müzayede yoluyla satışının gerçekleştirilmesi durumunda da satışı gerçekleştirilen icra dairesi veya başka bir birim olabilir, bunların da vergi mükellefiyetleri söz konusu. Dolayısıyla ÖTV'nin diğer safhalarda ödenip ödenmediğini araştırmaları gerekiyor.

İstisnalar KDV'ye yine paralel olarak ama onun kadar burada, çok fazla tam istisna diye bir kavram yok. Belki ihracat istisnası için söylenebilir, orada iade mekanizması işliyor. Ama onun haricinde diğer istisnalarda verginin iade edileceği ile ilgili kanunda bir hüküm yok. Gümrük Kanunu'nun genelde millesmemiş mallara uygulanan rejimleri var. Transit aktarma ya da serbest bölge rejimlerinin uygulandığı mallar. Bunlar millileşmedikleri sürece ÖTV'ye tabi değiller. Türkiye Cumhuriyeti gümrük bölgesine girmeden önceki aşamada ÖTV bunlar için hesaplanmıyor. KDV'deki tam istisnaya benzeyen istisna ihracat istisnası. Bu da ihraç

kaydıyla teslimler, bir de direkt ihracat olarak kanunda düzenlenmiş. Bunlar için yüklenilen ÖTV'nin de mükellefe iade edilmesi söz konusu. KDV Kanunu'na paralel olarak ÖTV Kanunu'nda ihracatın tanımı yapılmış. Yani malın tesliminin yurtdışındaki bir müşteriye yapılması gerekiyor. Malın da Türkiye Cumhuriyeti gümrük bölgesinden dışarıya çıkması gerekiyor. Fakat orada malın alıcıya varması diye bir şey yok. Yani sadece gümrük bölgesinden dışarıya çıkartılması yeterli. ÖTV Kanunu açısından bu şartlar varsa ihracat istisnası gerçekleşmiş oluyor.

Bir de ihraç kayıtlı teslimler var. Bunlar da yine Türkiye'deki ihracatçıya ihraç kaydıyla teslim edilmesi halinde de KDV tecil edileceği, daha sonra 3 ay içerisinde ihraç edilmesi halinde tecil edilen bu verginin terkin edileceğiyle ilgili.

YAŞAR – Teşekkür ediyorum Sayın Yıldız. Şimdi sözü Sayın Hakan Eraslan'a veriyorum. Buyurun Sayın Eraslan.

ERASLAN – Vergi indirim mekanizması daha önce akaryakıt tüketim vergisi kanununda olmayan bir mekanizma. Özellikle imalatçıları ilgilendiriyor. İmalatçı derken, özellikle madeni yağ ima-

latçıları ön plana çıkıyor. Çünkü rafineriler gümrük kanununa göre antrepo rejiminde faaliyet gösterdiği için faaliyetleri bunun dışında sayılıyor. Dolayısıyla petrol üreten rafinerilerin, akaryakıt üreten rafinerilerin faaliyeti, imalatı zaten gümrük kapsamı dışında olduğu için vergi kapsamına girmiyor. İndirim mekanizması da daha çok madeni yağ sektörü üzerinde olacak ve madeni yağ sektörü de ilk kez vergi kapsamı içine alındı. Vergi indirimi mekanizmasında ÖTV'ye tabi malların yer aldığı listedeki başka bir malın imalinde kullanılması halinde imalatta girdi olarak kullanılan mallar için yüklenilen ÖTV'nin satışta hesaplanarak Maliye'ye yatırılması, gereken vergiden düşürülmesi imkanı getiriliyor. Bu indirim mekanizmasından faydalanmak için şirketlerin stoklarını iyi bir şekilde takip etmesi lazım.

Listelere bakınca madeni yağ sektörüyle ilgili enteresan bir durum oluştu. Madeni yağın ana girdisi baz yağ. Baz yağlar madeni yağın % 80 - 95'i arasında girdi olarak kullanılıyor. ÖTV Kanunu'ndaki listeye bakınca baz yağın satın alımı sırasında ödemek zorunda kalacağımız vergi kilogram başına 50 bin lira. Fakat bir baz yağ imal ediyor, diğer katkılar katılıyor, satış aşamasına gelince sa-

tiş sırasında uygulanacak vergi kilogram başına 1000 lira. Aradaki % 15'lik farkı da gözardı edersek, girdi olarak 50 bin lira ödenen ÖTV, çıktı olarak karşımıza 1000 lira geliyor. Firmalar kilogram başına 49 bin lira ÖTV'yi yükleniyor durumuna düşüyor gibi gözüküyorlar. Bu şirketler üzerine finansman yükü getiriyor.

İndirimle ilgili bir konumuzda malın imalinde kullanılması halinde deniyor. Baz yağ ve diğer malzemeleri alıyoruz. Stoklarımıza alıyorum, ÖTV'yi özel indirim konusu yapamıyorum. Sadece imalata sevk ettiğim an bu ÖTV'yi indirim konusu yapacağım. Belki bu indirim konusunu Maliye Bakanlığı tebliğlerle biraz açacak. Çünkü indirim ne zaman yapılacağı tam belli olmadığı gibi, indirim için bir dönem de öngörülmemiş. I sayılı liste için vergilendirme dönemi 15 gün olarak belirlenmiş. Fakat belgelerin geç gelmesi halinde ÖTV'nin ne zaman indirileceği kanunda belirtilmemiş. Vergi indirimi ile ilgili diğer bir konuda, ÖTV'den istisna satışlar var. Bu mallar imal edilmiş olabiliyor. Bu malların imali için yüklendiğimiz ÖTV'nin indirilip indirilemeyeceği, maliyet gider mi olacak. Eğer gider olursa, indirim hakkımız yoksa biraz istisna olmaktan çıkıyor. Çünkü ÖTV'yi indiremi-

yorsanız, gider yazıyorsanız direkt fiyata yansiyacak. ÖTV'ye tabi olarak sattığım fiyatla, aynı fiyata gelecek diye bir uygulama söz konusu oluyor.

Satış yapılan mallar için vergileme ölçüsü kilogram, litre veya metreküp olarak belirlenmiş durumda. Maliye Bakanlığı uygulamaya göre vergileme ölçülerinde değişiklik yapabiliyor. Örneğin baz yağda kilogram üzerinden vergileme yapılıyor. Fakat Avrupa'daki satışlarda litreye dönüş söz konusu. Vergi I sayılı listede, diğer listelerin aksine oran değil tutar olarak belirlenmiş. Akaryakıt tüketim vergisinde de aynı şey vardı. Vergi tutarları Toptan Eşya

HAKAN ERASLAN
(PricewaterhouseCoopers)

Fiyat Endeksindeki (TEFE) artış oranından her ay artırılacak. Bu hüküm Akaryakıt Tüketim Vergisi Kanunu'nda da aynen vardı. Fakat bu yetkiyi Bakanlar Kurulu kanun yürürlüğe girdiğinden beri sadece bir kere kullandı. Bunun dışında hiçbir zaman enflasyondaki TEFE'deki artış oranında bir artış olmadı. Bakanlar Kurulu sürekli kendisi belirledi.

Diğer bir konu, adi ortaklıklarda verginin ödenmesinden ortaklar sorumlu tutuldu. Bu hüküm ödeme ilgili hüküm içerisinde geçiyor. KDV'deki uygulamaya bakınca, adi ortaklıklarda KDV'nin ödenmesinde tarhiyat direkt adi ortaklık üzerinde yapılırken, ÖTV'de bunun tersi bir durum söz konusu. Ortaklardan birisi adına tarhiyat yapılacağı gündeme getiriliyor. I sayılı listedeki malların, kendi listesindeki kendinden daha pahalı mal olarak kullanılması halinde bu malı gaipteki mal olarak kullanan kişilere vergi sorumluluğu getirildi. Bunun aslında klasik iki şekli var. Biri solvent kullanımı, solvent bildiğiniz gibi benzine karıştırılarak kullanılıyordu. Şimdi yapılan düzenlemede solventler en yüksek vergilemeye tabi tutulan süper benzinin ÖTV'si kadar vergilendirilerek bu vergi ziyanına sebebiyet vermesi hali ortadan kaldırılıyor

gibi gözüküyor. Fakat yetkiler kullanılarak solvent üzerindeki ÖTV oranı düşürülebilir.

Akaryakıtın diğer bir kötü kullanımı baz yağda. Baz yağ solvent kadar kötü kullanılsa da, baz yağ motorine karıştırılarak kullanılıyordu. Zaten baz yağın kilogram başına 50 bin lira koyulması da oradan geliyor. Baz yağ motorin olarak kullanılabilir. Çünkü baz yağda vergi 50 bin lira. Bu durumla karşılaşılırsa motorinin tabi olduğu vergiden, vergi tutarı kadar bir tarhiyata muhatap olunabilir. Vergilendirme dönemi akaryakıt vergisinde olduğu gibi 15 gün. Bir ayın ilk 15 günü ve diğer kalan günleri. Örneğin Şubat ayını dikkate alırsak 1'inden 15'ine kadar birinci dönem. 15'inden 28'ine kadar ikinci dönem. Akaryakıtta iki ana vergi vardı. Biri Akaryakıt Tüketim Vergisi diğeri Akaryakıt Fiyat İstikrar Payı'ydı. Akaryakıt Fiyat İstikrar Payı'nda vergilendirme dönemi ya da pay dönemi 1 aydı. Şimdi o pay kalktığı için ikisi birleşmiş oldu, 15 güne indi. Toplanan vergi tutarı çok büyük olduğu için gelir amacı da göz önünde tutularak, diğer vergilerde olduğu gibi vergilendirme dönemi 1 ay olarak göz önüne alınmadı.

Beyannameyi vergilendirme

dönemlerini takip eden 10 gün içinde vereceğiz. Resmi güne gelmesi halinde bir sonraki iş gününe sarkacak. Verginin satış belgelerinde ayrıca gösterilmesi hükmü var. Bu şirketleri en çok zorlayacak hususlardan bir tanesi. Çünkü bütün malların satışında faturaya vergiyi yazmak kolay. Fakat bazıları ÖTV'ye tabi, bazıları değilken ve mal da aynı mal ise büyük problemler çıkarabiliyor. Çünkü kanunda diyor ki; faturada gösterilmemesi gereken bir vergiyi gösterdiğinizde ödemek zorundasınız. Sadece formaliteden ibaret bir hüküm değil. İade ve iptal işlemleri için de düzeltme iptal mekanizması geldi. Bu düzenleme gerçekten mükelleflere kolaylık sağlayacak.

YAŞAR– Sayın Eraslan'a yaptığı konuşmadan dolayı çok teşekkür ediyoruz. Şimdi sözü Sayın Murat Emirhanoğlu'na veriyorum. Buyurun Sayın Emirhanoğlu.

EMİRHANOĞLU – Kanun kapsamına giren mallar, kanuna ekli 4 ayrı listede gümrük tarife pozisyonuna göre yer almış olup daha önce KDV Kanunu'nun III sayılı listesinde yer alan ve % 26 oranında KDV'ye tabi olan lüks tüketim malları Kanunun IV sayılı listesinde yer almıştır. IV sayılı listede yer alan bazı ürünlerin şu şe-

kilde olduğunu görebiliriz. Parfümler, makyaj malzemeleri, buzdolapları, dondurucular, bulaşık makineleri, çamaşır makineleri, televizyonlar, kameralar, dvd'ler, cep telefonları benzeri ürünler olduğunu görebiliriz. IV sayılı liste açısından ÖTV'nin konusuna bakacak olursak listede yer alan malları ithalatı, imalatçıları tarafından teslimi veya ÖTV uygulanmadan önce müzayede yoluyla satışı bir defaya mahsus olmak üzere ÖTV'ye tabidir. ÖTV'nin konusuna giren mallar üzerinden ÖTV bir defa alınacak. Daha sonraki el değiştirmelerde ÖTV bir daha hesaplanmayacak. Bununla birlikte ÖTV'nin kapsamına giren malla-

MURAT EMİRHANOĞLU
(PricewaterhouseCoopers)

rın mahkeme satış memurlukları, icra daireleri, icra müdürlükleri ve benzeri resmi ve özel kuruluşlarla müzayede yoluyla satışları da ÖTV'nin kapsamına alınmış bulunmaktadır.

Teslim ve teslim sayılan hal-lerde; bir mal üzerindeki tasarruf hakkının alıcıya veya adına hareket edenlere devredilmesi. Malın alıcı veya onun adına hareket edenlerin yere veya kişilere tevdi. Malın nakliyesinin başlatılması, nakliyeciyen veya sürücüye tevdi. Trampa iki ayrı teslim hükmündedir. Vergiye tabi malların, vergiye tabi olan malların imali dışında her ne suretle olursa olsun kullanılması, sarfi, işletmeden çekilmesi veya işletme personeline çeşitli namlarla verilmesi ÖTV'nin konusuna giren işlem teslim ve teslim sayılan hal olarak doğmuştur.

IV sayılı listedeki malları ithal edenler, imal edenler ve müzayede yoluyla satışını gerçekleştirenler verginin mükellefi sayılmışlardır. IV sayılı listedeki revolverler, tabancalar ile diğer ateşli silahlar ve benzeri cihazların Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, MİT, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğüne teslimi veya bunlar tarafından ithali istis-

na kapsamına alınmıştır. IV sayılı listede yer alan malların genel ve katma bütçeli dairelere, il özel idarelerine, belediyelere, köylere ve bunların teşkil ettikleri birliklere bedelsiz teslimi veya bunlar tarafından bedelsiz olarak ithali, istisna kapsamına alınmıştır. Gümrük Kanunu'nun bazı rejimlerine tabi tutulan mallarda ÖTV istisna tutulmuştur. Ayrıca IV sayılı listede yer alan mallar diplomatik istisna uygulamasına dahil edilmiştir.

YAŞAR – Sayın Emirhanoglu'na çok teşekkür ediyorum. Şimdi sözü Sayın Tuba Gedik'e veriyorum. Buyurun Sayın Gedik.

GEDİK – Bende sözlerime ihraç kayıtlı teslimlerle ilgili olarak başlayacağım. İhraç edilmek şartıyla ihracatçılara teslim edilen mallara ait ÖTV, mükelleflerce ihracatçılardan tahsil edilmemesi şartıyla mükellefin talebi üzerine, vergi dairesince tarh ve tahakkuk ettiriliyor, daha sonra da tecil ediliyor. Üç ay içinde ihraç edilmesi halinde tecil edilen vergi terkin olunur. İhracat mücbir sebeplerle belirtilen şartlara uygun olarak gerçekleşmemesi halinde, tecil olunan vergi gecikme zammı ile birlikte tahsil olunur. Vergi indirimi; ÖTV'ye tabi malların, yer aldığı listedeki başka bir malın ima-

inde kullanılması halinde ödenen vergi, Maliye Bakanlığı'nca belirlenen esaslara göre ödenecek vergiden indirilir. Verginin matrahı IV sayılı listedeki mallar için verginin matrahı, bunların teslimi ve ithalinde, hesaplanacak özel tüketim vergisi hariç KDV matrahını oluşturan unsurlardan oluşmaktadır.

Vergi oranı IV sayılı listede yer alan tüm lüks tüketim malları için ÖTV oranı % 6.7 olarak belirlenmiştir. Buna göre, IV sayılı liste kapsamındaki malların ithali ve imalatçılar tarafından teslimi % 6.7 oranında ÖTV'ye tabidir. Bakanlar Kurulu, IV sayılı listedeki mallar için belirlenen oranla-

TUBA GEDİK
(PricewaterhouseCoopers)

rı sifıra kadar indirmeye yetkili kılınmıştır. Burada Maliye Bakanlığı'na artırma yetkisi verilmemiş. Sadece indirme yetkisi verilmiştir. Vergilendirme dönemi; faaliyette bulunulan takvim yılının birer aylık dönemleridir. Beyan ve ödeme; vergilendirme dönemini izleyen ayın 15'inci günü akşamına kadar mükellefin KDV yönünden bağlı olduğu vergi dairesine verilir ve aynı günde ödenir. İthalatta alınan vergi, ithal vergileri ile aynı zamanda ödenir. İthalat vergilerine tabi olmayan mallara ait vergi, beyannamenin veya diğer belgelerin tescili tarihinde, bu tarihteki oran üzerinden ödenir. Mükellefler Özel Tüketim Vergisi'ni satış belgelerinde ayrıca göstermeye mecburdurlar. İthalde alınan özel tüketim vergisi, gümrük makbuzunda ayrıca gösterilir. Malların iade edilmesi, işlemin gerçekleşmemesi, işlemde vazgeçilmesi veya diğer nedenlerde matrahta değişiklik olması halinde, mükelleflere düzeltme, mahsup veya iade imkanı verilmektedir. Teşekkür ediyorum.

YAŞAR – Konuşmacılarımıza yapmış oldukları tüm açıklamalar için teşekkür ediyoruz.

Derginin Notu: Yukarıda sunulan "Seminer" 18 Haziran 2002 Salı günü yapılmıştır.

Sermaye Piyasası

MUSTAFA BARIŞ

Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Genel Yayın Yönetmeni

---

Borsaya Darbe Üstüne Darbe

Istanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB), Haziran ayının ilk haftasına Başbakan Ecevit'in sağlığına yönelik duyulan endişeler ve erken seçim tartışmalarının ışığında başladı. Endeks haftanın ilk gününü 96 puanlık düşüşle 10.317 puandan tamamladı. Hisse senetlerinin günlük ortalama değer kaybı ise % 0.93 oranında oldu. Salı günü Devlet Bahçeli'nin açıklamaları, düşük çıkan enflasyon rakamları az da olsa borsada alım getirdi. Endeks 70 puanlık yükselişle günü 10.387 puandan tamamladı. Hisse senetlerinin ortalama değer artışı ise % 0.68 oranında oldu. Çarşamba günü işlem hacminin düşük olması nedeniyle dar bir bantta hareket eden borsa günü 3 puanlık düşüşle 10.383 puandan tamamladı. Perşembe günü yönünü yukarı çeviren endeks günü 104 puanlık yükselişle 10.488 puandan tamamladı. Hisse senetlerinin ortalama değer artışı % 1.01 oranında oldu. Haftanın son günü Avrupa Birliği'nin görüşüleceği liderler zirvesine Başbakan Ecevit'in katılamayacağı ve Devlet Bahçeli'nin "gerekirse hükümetten çekiliriz" sözü endeksin 377 puan düşmesine neden oldu. Endeks haftayı 10.151 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 3.21 oranında değer yitirdi.

Borsa Haziran ayının ikinci haftasına siyasetteki rahatsızlık ve Başbakan Ecevit'in sağlığına yönelik endişelerin devam etmesi sonucunda günü 284 puanlık düşüşle 9.866 puandan tamamladı. Hisse senetlerinin ortalama değer kaybı ise % 2.8 oranında oldu. Siyasi tansiyonun yüksek seyretmesi Salı ve Çarşamba günü de borsada satışları meydana getirdi. Endeks Salı gününü 145 puanlık düşüşle 9.721 puandan tamamladı. Hisse senetlerinin ortalama değer kaybı % 1.5 oranında oldu. Endeks Çarşamba gününü 17 puanlık düşüşle 9.704 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 0.2 oranında değer yitirdi. Perşembe günü 70 puan yükselen endeks günü 9.774 puandan tamamladı. Hisse senetlerinin ortalama değer artışı ise % 0.72 oranında oldu. Cuma günü enflasyona göre muhasebeleştirilen banka bilançoları borsayı vurdu. Endeks haftanın son gününü 309 puanlık kayıpla 9.464 puandan kapadı. Hisse senetlerinin ortalama değer kaybı ise % 3.17 oranında oldu.

Haziran ayının üçüncü haftasında; hem siyasette hem de ekonomideki risklerin artması, banka bilançolarının zarar çıkması, alternatif piyasalardaki hareketler borsada satışları artırdı. Endeks günü 233 puanlık düşüşle 9.231 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 2.47 oranında değer yitirdi. Salı günü gelen tepki alımları endeksin 344 puan yükselerek günü 9.575 puandan tamamlanmasına yol açtı. Çarşamba sabahı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) Üst Kurulu tarafından Pamukbank'a el konularak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF)'ya devredildiği açıklaması ve bankanın birçok iştirakinin işlem gördüğü borsada tedirginlik yarattı. İştiraklerin tahtalarının geçici süreyle kapatılmasına karşın başta bankacılık hisseleri olmak üzere hacimli satışlar genele yayıldı. Endeks Çarşamba gününü 196 puanlık düşüşle 9.378 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 2.05 oranında değer yitirdi. Perşembe günü Başbakan Ecevit'in DSP grup toplantısına katılmaması ve DYP Genel Başkanı Tansu Çiller ile yapacağı görüşmenin iptal edildiğinin açıklanması endeksin 199 puanlık düşüşle günü 9.179 puandan tamamlanmasına neden oldu. Hisse senetleri % 2.12 oranında değer yitirdi. Cuma günü küçük tepki alımları sonucunda endeks günü 41 puanlık yükselişle 9.220 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 0.5 oranında değer kazandı.

Haziran ayının son haftasında endeks üzerinde ağırlığı bulunan Yapı Kredi Bankası hisselerinin işleme açılması ve taban yapması, satışların genele yayılması endeksin 235 puanlık düşüşle günü 8.984 puandan tamamlanmasına neden oldu. Hisse senetlerinin günlük ortalama değer kaybı ise % 2.56 oranında oldu. Salı günü yönünü yukarı çe-

Tablo 1
Haziran Ayının En Başarılı Hisseleri

Dergi Endeksi Kapsamında	Verim (%)	Diğer	Verim (%)
Petrol Ofisi	25.92	Bsh Profilo	87.50
Arçelik	14.94	Feniş Alüminyum	82.79
Alarko GMYO	9.30	Toprak Fin. Kir	81.08
Ford Otosan	7.01	Link Bilgisayar	76.59
Koç Holding	5.08	Kristal Kola	74.34
Ereğli Demir Çelik	5.00	Alfa Menk. Değ	45.26
Çimsa	3.50	Ak Sigorta	40.43
Konya Çimento	2.59	İş Bankası (A)	37.33
Kartonsan	1.06	Anadolu Isuzu	36.59
		Bak Ambalaj	27.94

Tablo 2
Haziran Ayının En Başarısız Hisseleri

Dergi Endeksi Kapsamında	Verim (%)	Diğer	Verim (%)
Yapı Kredi Bank.	- 55.63	Tekstilbank	- 39.75
Garanti Bankası	- 21.00	Garanti GMYO	- 37.20
Yazıcılar Holding	- 19.29	Evren Yat. Ort	- 35.27
Alcatel Teltaş	- 17.39	İş Bankası (C)	- 33.87
T. Demir Döküm	- 13.88	TSKB	- 33.75
Deva Holding	- 13.04	Çarşı	- 32.87
Hektaş	- 9.52	Alternatifbank	- 32.05
Gübre Fab	- 8.83	Atlas Yat. Ort	- 28.57
Ege Gübre	- 8.69	Global Menkul Değ	- 28.00
Bolu Çimento	- 8.19	Kardemir (B)	- 26.78

viren endeks günü 110 puanlık yükselişle 9.095 puandan tamamlandı. Hisse senetleri % 1.23 oranında değer kazandı. Çarşamba günü Pamukbank'ın TMSF'ya devri sonrasında grup şirketlerinin borsadaki düşüşü, Başbakan Ecevit'in hastaneye gideceğini açıklaması, yurtdışında WorldCom ile başlayan gerginlik ve doların değer kazanması

Tablo 3
Haziran Ayında Sermaye Artırımları (Milyon TL)

Şirket	Önceki Ser.	Bedelli	%	Bedelsiz	%	Yeni Ser.
Achbadem Sağlık	2.000.000	-	-	10.000.000	500	12.000.000
Ak Sigorta	33.750.000	-	-	33.750.000	100	67.500.000
Aksu İplik	6.114.000	-	-	3.057.000	50	9.171.000
Anadoluhayat	35.000.000	-	-	30.000.000	85,71	65.000.000
Beko Elektronik	23.850.000	-	100	12.300.000	51,57	60.000.000
Borusan Boru	6.300.000	-	-	12.600.000	200	18.900.000
Ceytaş Mad	4.800.000	7.200.000	150	7.200.000	150	19.200.000
DYO Boya	11.907.000	20.042.000	-	-	-	31.949.000
Genik Yat. Ort	.250.000	-	-	625.000	250	875.000
Global Men. Değ	20.000.000	20.000.000	100	-	-	40.000.000
İhlas Ev Aletleri	2.430.000	1.823.000	75	1.823.000	75	6.075.000
İpek Matbaacılık	6.300.000	4.410.000	70	3.150.000	50	13.860.000
Koniteks	1.755.000	527.000	30	351.000	20	2.633.000
Marmaris Marti	9.000.000	6.750.000	75	2.250.000	25	18.000.000
Pimaş	9.828.000	8.172.000	83,15	-	-	18.000.000
Toprak Fin. Kir	9.984.000	-	-	5.891.000	59	15.875.000
Usaş	50.000	-	-	5.650.000	11300	5.700.000
Vakıf Fin. Kir	.12.400.000	-	-	750.000	6,05	13.150.000
Vakıf Yat. Ort	1.700.000	-	-	850.000	50	2.550.000
Yapı Kredi Sigorta	40.000.000	-	-	20.000.000	50	60.000.000

Tablo 4
Haziran Ayında Kayıtlı Sermaye Tavanı Artırımları (Milyon TL)

Şirket	Önceki Tavan	Yeni Tavan
Goldaş Kuyumculuk	55.000.000	250.000.000
Klimasan Klima	2.500.000	15.000.000
Toprak Factoring	10.000.000	20.000.000
Türk Tuborg	15.000.000	50.000.000

sonucu endeks günü 467 puanlık düşüşle 8.627 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 5.14 oranında değer yitirdi. Perşembe günü Yapı Kredi Bankası hissesinin tavan olması ve gelen tepki alımları sonucunda endeks günü 382 puanlık yükselişle 9.009 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 4.42 oranında değer kazandı. Cuma günü Merkez Bankası'nın bir süre döviz alım ihalelerine ara vereceğini açıklaması, dövizde satış etkisi yaratırken borsaya alım getirdi ve endeks günü 370 puanlık artışla 9.380 puandan tamamladı. Hisse senetleri ortalama % 4.12 oranında değer kazandı.

Sıralanan bu etkiler sonucunda "28 Haziran 2002 Cuma" günü kapanış fiyatları itibariyle 9.379,92 puana gerileyen İMKB Ulusal - 100 endeksinin Mayıs ayı sonuna göre değer kaybı % 9.92 düzeyinde olmuştur. Yine aynı günkü kapanış fiyatları itibariyle, Banka - Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi endeksi, İMKB Ulusal - 100 endeksine nazaran daha az bir düşüş göstermiş ve Haziran ayında % 4.86 oranında değer yitirerek 3.575.936,87 puana gerilemiştir. Endeks kapsamındaki 40 hissenin 9 tanesi değer kazanmış, 30 hisse değer yitirmiş ve 1 hissenin fiyatı aynı kalmıştır. Ay içinde en fazla değer kazanan ve kaybeden hisseler tablo 1 ve 2'de gösterilmiştir.

Sermaye Artırımları

Mayıs ayından sonra Haziran ayında da sermaye artırımları devam etmiştir. Tablo 3'te, Haziran ayında sermaye artırımını gerçekleştiren 20 şirketin artırım öncesi ve sonrası sermaye rakamlarıyla, bedelli ve bedelsiz artırımlarının tutarları gösterilmiştir. Sermaye artırımlarının yanı sıra, Haziran ayında 4 şirketin kayıtlı sermaye tavanı artırımları Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından onaylanmıştır. Bu şirketlerin eski ve yeni kayıtlı sermaye tavanları tablo 4'te gösterilmiştir.

Endeks Hisselerinde Düzenleme

Galatasaray Sportif Sınai ve Ticari Yatırımlar ve İhlas Holding hisseleri borsa endeksine giriyor. Borsa Başkanlığı'nın duyurusuna göre, İMKB Yönetim Kurulu'nun yaptığı toplantıda Ulusal-100 ve Ulusal-50 endekslerinde 2002 yılının üçüncü üç aylık dönemi için bazı

değişikliklere gidildi. İhlas Holding, Menderes Tekstil, Galatasaray Sportif, Atakule GMYO, Milliyet Gazetesi, TSKB, Banvit ve Güneş Sigorta, 1 Temmuz'da Ulusal-100 Endeksi'ne alındı. Bak Ambalaj, Döktaş, Aksu Enerji, Kav Danışmanlık Pazarlama Ticaret, İzocam, Çemtaş, Penguen Gıda ve Karsan Otomotiv ise Ulusal-100 endeksinden çıkarıldı. Ayrıca İhlas Holding Ulusal-50 Endeksi'ne alınarak, Eczacıbaşı Yatırım Ulusal-50 endeksinden çıkarılacak hisseler olarak belirlendi.

Şirketlerin Piyasa Değerleri Dip Yaptı

Krizin borsadaki yansımaları, şirketlerin piyasa değerlerini de vurdu. Borsada hisseleri işlem gören şirketlerin piyasa değerleri toplamı 5.5 ayda yaklaşık 20 katrilyon lira düştü. 2001 yılı sonunda 68.6 katrilyon lira olan piyasa değerleri toplamı, 14 Haziran 2002 tarihi itibarıyla 48.7 katrilyon liraya geriledi. Piyasa değerleri 1 katrilyon lirayı aşan şirket sayısı da, 16'dan 12'ye indi. İMKB'de hisseleri işlem gören 310 şirket, 2001 yılını toplam 68.6 katrilyon lira piyasa değeriyle kapatırken, Ulusal Pazar'da işlem gören 279 şirketin toplam piyasa değeri 67 katrilyon 884 trilyon 154 milyar, Bölgesel Pazar'da işlem gören 13 şirketin toplam piyasa değeri 321 trilyon 550 milyar lira ve Gözaltı Pazarı'nda işlem gören 18 şirketin piyasa değeri toplamı 397 trilyon 336 milyar lira olarak gerçekleşmişti. 14 Haziran 2002 tarihi itibarıyla ise bu veriler, Ulusal Pazar'daki 278 şirketin 47 katrilyon 942 trilyon 640 milyar, Bölgesel Pazar'daki 11 şirketin 309 trilyon 902 milyar ve Gözaltı Pazarı'ndaki 17 şirketin 529 trilyon 897 milyar lira olmak üzere, toplam 306 şirket ve 48 katrilyon 782 trilyon 441 milyar lira olarak hesaplandı.

2001 yılını katrilyonluk piyasa değerleriyle kapatan 16 şirket, 2002 yılının ilk 5.5 ayında 4 fire verirken, diğer 12 şirketin piyasa değerleri de büyük kayıplara uğradı. Lider durumdaki İş Bankası, 6 katrilyon 565 trilyon 394 milyar lira piyasa değerinden 4 katrilyon 258 trilyon 721 milyar lira düzeyine geriledi. Turkcell, 2 katrilyon 450 trilyon liralık kayıpla 3.8 katrilyon liraya indi. Sabancı Holding, 4 katrilyon 740 trilyon liralık piyasa değerinden 3 katrilyon liraya düştü. Piyasa değeri 2 katrilyon 894 trilyon 973 milyar liraya gerileyen Koç Holding'deki

kayıp ise 964 trilyon 991 milyar lira düzeyinde gerçekleşti. Akbank, 3 katrilyon 680 trilyon liradan 3 katrilyon 40 trilyon liraya gerilemesine karşın, sıralamada 2 basamak yükselerek 3. sıraya çıktı. Yapı ve Kredi Bankası 3 katrilyon 347 trilyon 934 milyar liradan 1 katrilyon 880 trilyon 862 milyar liraya, Petrol Ofisi 3 katrilyon 100 trilyon liradan 1 katrilyon 225 trilyon liraya, Tüpraş 3 katrilyon 67 trilyon 635 milyar liradan 1 katrilyon 702 trilyon 851 milyar liraya, Garanti Bankası 1 katrilyon 987 trilyon 500 milyar liradan 1 katrilyon 762 trilyon 500 milyar liraya, Anadolu Efes 1 katrilyon 806 trilyon 29 milyar liradan 1 katrilyon 454 trilyon 856 milyar liraya, Petkim 1 katrilyon 740 trilyon 375 milyar liradan 1 katrilyon 44 trilyon 225 milyar liraya, Arçelik 1 katrilyon 386 trilyon 225 milyar liradan 1 katrilyon 178 trilyon 64 milyar liraya indi. THY, Migros, Ford Otosan ve Enka Holding, piyasa değerleri katrilyon lira düzeyinin altına inen şirketler oldular.

Borsa Kelepir Şirket Pazarı Oldu

Borsadaki şirketlerin piyasa değeri, 36.6 milyar dolarla son yedi ayın en düşük düzeyine indi. Şirketlerin piyasa değerinde ilk beş ayda % 20'den fazla gerileme yaşandı. İMKB'nin verilerine göre, hisse senetleri İMKB Ulusal Pazarda işlem gören 279 şirketin toplam piyasa değeri, Mayıs ayı sonunda 35 milyar 971 milyon dolar oldu. Bölgesel Pazarda işlem gören 11 şirketin piyasa değeri 214 milyon dolar, Gözaltı Pazarındaki 17 şirketin piyasa değeri 372 milyon dolar olarak gerçekleşti. Böylece, Borsa'daki 307 şirketin toplam piyasa değeri, 31 Mayıs itibarıyla 36 milyar 556 milyon dolar oldu.

Şirketlerin piyasa değerinin, son yedi ayın en düşük düzeyinde bulunduğu belirlendi. Krizin etkisiyle 2001 yılının Eylül ayında 25 milyar 8 milyon dolara kadar inen şirketlerin piyasa değeri, Ekim ayında ise 31 milyar 383 milyon dolar olmuştu. Şirketlerin piyasa değeri, izleyen dönemde ise 39.5 milyar doların altına hiç düşmemişti. İlk beş ayda, şirketlerin piyasa değeri % 23.3 oranında gerileme kaydetti. 2001 yılı sonunda şirketlerin piyasa değeri, 47 milyar 689 milyon dolar olmuştu. Anılan beş aylık dönemde yaşanan gerilemede, borsada gözlenen düşüş ve doların yeniden Türk Lirası karşısında değer kazanmaya başlaması önemli bir rol oynadı.

Şirketlerin ortalama değeri ise Mayıs ayı sonunda 119.1 milyon dolar olarak gerçekleşti. Şirket başına ortalama değer, en yüksek noktaya 401 milyon dolarla 1999 yılında ulaşmıştı. Son üç yıldır düşüş eğiliminde olan şirketlerin ortalama değeri, 1992 yılında ise 68.4 milyon dolarla en düşük seviyede oluşmuştu.

Yabancılar Mayıs Ayında 168 Milyon Dolarlık Hisse Aldı

Yabancı yatırımcıların borsadaki işlemleri, Mayıs ayında 782 milyon dolarla bu yılki en düşük düzeyine geriledi. Yabancıların net alımları ise yalnızca 3.2 milyon dolar olarak gerçekleşti. Yabancı yatırımcıların yılın ilk beş ayındaki toplam işlemleri 5 milyar 275.3 milyon dolar oldu. Bu işlemlerin 2 milyar 721.5 milyon dolarlık bölümünü alış, 2 milyar 553.8 milyon dolarlık bölümünü satış işlemleri oluşturdu. Böylece, yabancıların ilk beş aydaki net alımları 167.7 milyon dolar oldu.

İMKB verilerine göre, yabancı yatırımcılar Mayıs ayında borsada 392.7 milyon dolarlık alış, 389.5 milyon dolarlık satış işlemi gerçekleştirdiler. Net alımları yalnızca 3.2 milyon dolar olan yabancı yatırımcıların toplam işlem hacmi 782.2 milyon dolar oldu. Bu tutar, yabancı yatırımcıların bu yıl borsada yaptıkları işlemlerin en düşük düzeyini oluşturuyor. Yabancı yatırımcılar, Mayıs ayında çok düşük bir tutarda olmasına rağmen son üç aydır borsada alıcı pozisyonunda bulunuyorlar. Yabancılar, 2002 yılı başından itibaren borsada satıcı pozisyonuna dönmüşlerdi. 2001 yılında net 508.7 milyon dolarlık alıma giden yabancı yatırımcılar, bu yılın Ocak ayında 17.8 milyon dolarla satıcı pozisyonuna geçmişlerdi. Şubat'ta da net 2.6 milyar dolarlık satış gerçekleştiren yabancı yatırımcılar, Mart ayında 87.3 milyon dolar, Nisan ayında ise 97.6 milyon dolarla alıcı pozisyonuna dönmüşlerdi. Yabancıların Mayıs'ta en fazla ilgi gösterdiği hisse olan Turkcell'de aylık hacim 112.5 milyon dolar olarak hesaplanırken, yabancıların net alımı 6.2 milyon dolar olarak belirlendi. İkinci sırada yer alan Yapı Kredi Bankası'nda ise işlem hacmi 105.5 milyon doları bulurken, bu hissede Mayıs ayında yabancıların net satışı 2 milyon 486 bin dolar oldu. Yabancıların Mayıs ayında en fazla işlem yaptığı ilk 10 hisse içinde, en fazla net alım yaptıkları hisse 13.5 milyon dolar ile Garanti Bankası

olurken, İş Bankası C hisselerindeki net satış miktarları 22.4 milyon doları buldu.

Hazine İhaleleri

Hazine'nin Haziran ayındaki 12 katrilyon 300 trilyon liralık ağır itfa yükü ve piyasalarda olumsuzlaşan havayı da dikkate alarak 8 ay aradan sonra "4 Haziran 2002 Salı" günü gerçekleştirdiği 1 yıl (364 gün) vadeli döviz cinsinden iskontolu tahvil ihalesinde net 776 milyon 100 bin dolarlık satış gerçekleştirildi. Yıllık faizi % 6.5 olan ihalenin bir benzeri geçen yıl Ekim ayında yapılmış ve Hazine'nin faizi % 10.8 düzeyinde çıkmıştı. İhalede uygun faiz ve nispeten olumlu bulunan talep miktarı piyasalarda ölçülü iyimserlikle karşılandı. Hazine'nin döviz tahvili ihalesine 1 milyar 473 milyon dolarlık teklif geldi. Bunun 826 milyon dolarlık bölümünü karşılayan Hazine'nin net borçlanması 776 milyon dolar düzeyinde gerçekleşti. 10 bin dolarlık kupürler halinde satışa sunulan ve "tek fiyat ihale sistemi" ile 9 bin 390 dolardan satılan iskontolu tahvillerin yıllık faizi % 6.5 düzeyinde oluştu. Hazine, bundan önceki iskontolu döviz tahvili ihalesini, piyasalarda benzer bir havanın hakim olduğu ve dövize artan taleple kur artışlarının hızlandığı geçen yılın Ekim ayında yapmıştı. Hazine'nin 16 Ekim 2001'deki döviz tahvili ihalesinde net borçlanma 523 milyon dolar, yıllık faiz de yüzde 10.8 düzeyinde oluşmuştu.

Hazine'nin "18 Haziran 2002 Salı" günü düzenlediği 203 gün vadeli bono ihalesinde bileşik faiz % 73.90 olurken döviz cinsinden tahvil ihalesinde ise bileşik faiz % 8.52 çıktı. Hazine Müsteşarlığı tarafından aynı gün yapılan 350 gün vadeli döviz cinsinden iskontolu devlet tahvili ihalesinde nominal 755.2 milyon dolarlık satış gerçekleşirken, net satış miktarı 698.1 milyon dolar oldu. Döviz ihalesinde bileşik faiz % 8.52 olarak belirlendi. İhalede kamuya 250 milyon dolar satış gerçekleştirildi. Döviz cinsinden (ABD Doları) İskontolu Hazine Bonusu ihalesinde senetlerin ihrac tarihi 19 Haziran, geri ödeme tarihi ise 4 Haziran 2003 olarak belirlendi. Söz konusu senet, 4 Haziran 2002 tarihinde ihracı yapılan 1 yıl vadeli döviz cinsinden (ABD Doları) Devlet Tahvilinin yeniden ihracı şeklinde oldu.

Hazine'nin 203 gün vadeli bono ihalesine ise toplam 1 katrilyon

899.1 trilyon liralık teklif geldi. İhalede nominal 1 katrilyon 589.1 trilyon liralık satış gerçekleşti. İhaledeki net satış miktarı 1 katrilyon 167.2 trilyon lira olarak belirlenirken, bileşik faiz % 73.90, basit faiz ise % 64.82 oldu. Bu ihalede, kamuya da net 410.6 trilyon lira satış yapıldı. Bono ihalesinde senetlerin ihraç tarihi 19 Haziran olarak öngörülmüşken, geri ödeme tarihi ise 8 Ocak 2003 olarak belirlendi.

Hazine'nin "25 Haziran 2002 Salı" günü düzenlediği iki bono ihalesinde toplam 3 katrilyon 238 trilyon liralık borçlanma gerçekleştirdi. 133 gün vadeli bono ihalesine toplam 2 katrilyon 502 trilyon liralık teklif gelirken, ihalede net satış 1 katrilyon 906 trilyon lira olarak gerçekleşti. Bileşik faiz % 70.97, basit faiz ise % 59.25 oldu. İkinci ihale olan 196 gün vadeli bono için 1 katrilyon 670 trilyon liralık teklif geldi. Bu ihaledeki net satış ise 1 katrilyon 81.4 trilyon lira, bileşik faiz % 75.25 ve basit faiz ise % 65.50 oldu.

Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Hisse Senedi Fiyat İndeksi
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ocak	46499.72	66641.02	121282.26	482009.45	970038.69	736963.15	5078678.55	3035452.15	4655375.35
Şubat	43685.74	72135.19	148672.55	481567.26	870185.89	996300.48	4534752.07	2391632.75	3939378.62
Mart	36336.97	94874.84	178248.67	449760.66	936427.88	1224154.39	4662632.07	2325863.75	3979954.22
Nisan	37260.41	109201.43	174945.81	419157.76	1246481.82	1343754.27	5742031.40	3523218.40	3948114.58
Mayıs	40658.45	112502.77	166514.22	468188.27	1073822.72	1403551.33	4833067.82	3362559.64	3758605.08
Haziran	52300.27	116528.07	193595.07	526546.21	1187994.27	1288600.47	4520368.33	3553889.28	3575936.87
Temmuz	59216.98	128087.60	176955.20	568012.42	1210065.312	1457020.55	4516028.77	3359491.53	
Ağustos	69147.24	110555.47	183969.42	579112.78	737615.22	1352406.47	4355709.75	3318505.73	
Eylül	68630.14	98538.52	207830.76	779779.25	630484.23	1733920.33	3762897.75	2478260.07	
Ekim	66413.15	114393.38	238854.42	849700.62	573932.44	1797901.99	4397698.60	3345403.26	
Kasım	74373.54	96196.98	267385.51	839360.91	703595.71	2336373.64	2904240.15	3852900.93	
Aralık	71525.29	96450.06	277923.68	956310.79	726072.07	4117624.90	2886233.86	470591.76	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış (Ödenmiş) Sermaye (Milyon TL)	Takvim Yılı Kârı (Net)			Dağıtılan Kâr Payı (%)			Piyasa Fiyatı (TL)			
				1999 (Milyon TL)	2000 (Milyon TL)	2001 (Milyon TL)	1999 (Net)	2000 (Net)	2001 (Net)	Haziran 2001	Nisan 2002	Mayıs 2002	Haziran 2002
1	ALARKO GMYO	20 000 000	3 565 000	16 838 762	20 384 232	38 185 108	-	-	20,00	12,500	12,000	10,750	11,750
2	ANADOLU CAM	250 000 000	70 634 000	1 117 488	4 074 642	2 953 473	-	-	-	1,300	1,400	1,275	1,250
3	ARÇELİK	500 000 000	145 440 000	61 253 949	63 316 720	21 359 874	60,00	20,00	-	10,250	12,500	8,700	10,000
4	BAGFAŞ	10 000 000	2 000 000	2 599 697	2 777 653	7 121 510	50,00	70,00	100,00	21,000	20,750	18,250	17,250
5	BOLU ÇİMENTO	70 000 000	46 179 000	3 983 369	3 586 302	16 989 351	24,44	12,23	40,39	2,300	2,525	1,525	1,400
6	BRİSA	25 000 000	7 442 000	13 137 330	17 943 310	25 934 319	88,30	187,00	270,00	28,000	26,500	27,000	25,000
7	ÇELİK HALAT	5 000 000	1 994 000	312 820	- 370 513	- 184 505	12,00	-	-	3,350	4,800	4,350	4,250
8	ÇİMSA	50 000 000	33 696 000	10 788 069	13 421 232	28 483 457	31,00	39,00	125,00	11 000	5 600	5 700	5 900
9	DEVA HOLDİNG	100 000 000	16 000 000	- 1 925 850	234 198	- 15 652 615	-	-	-	1 625	1 300	1 150	1 000
10	DÖKTAŞ	20 000 000	19 200 000	- 1 550 430	- 5 086 387	- 6 940 578	-	-	-	2 425	2 550	2 250	2 125
11	ECZACIBAŞI YATIRIM	50 000 000	19 800 000	7 897 837	7 323 139	13 146 570	50,00	-	-	3 400	3 050	2 700	2 500
12	EGE GÜBRE	2 009 000	2 009 000	1 259 177	805 474	2 057 877	57,89	33,06	-	4 700	4 150	4 600	4 200
13	EREĞLİ DEMİR ÇELİK	700 000 000	44 352 000	- 24 922 263	72 138 696	- 94 932 797	-	-	-	14 250	17 000	15 000	15 750
14	GENTAŞ	21 000 000	4 044 000	1 199 502	1 892 086	4 278 462	10,00	-	-	4 400	4 900	4 300	4 050
15	GOOD-YEAR	21 000 000	11 918 000	- 4 585 600	- 7 800 910	- 17 694 746	-	-	-	7 200	9 100	8 600	7 900
16	GÜBRE FABRİKALARI	10 000 000	2 500 000	877 200	981 621	2 057 877	19,00	20,00	-	9 600	9 600	10 750	9 800
17	HEKTAŞ	25 000 000	19 550 000	- 2 095 993	1 668 005	1 819 036	-	-	-	3 000	1 750	1 050	950
18	İZMİR DEMİR ÇELİK	62 250 000	62 250 000	1 147 456	279 521	- 31 155 761	-	-	-	960	870	990	960
19	İZOCAM	12 000 000	9 000 000	1 095 371	4 085 484	5 775 755	25,00	40,00	33,33	3 800	4 550	2 475	2 350
20	KARTONSAN	2 700 000	2 025 000	1 868 731	6 258 164	15 297 260	57,75	154,36	149,87	49 000	46 500	47 000	47 500
21	KAV DAN PAZ TIC.	7 000 000	6 435 000	3 888 455	3 710 354	1 476 495	40,00	26,59	15,00	3 400	2 800	2 550	2 475
22	KOÇ HOLDİNG	250 000 000	203 156 000	42 296 323	43 453 599	54 806 789	15,00	10,00	-	32 500	29 500	14 750	15 500
23	KONYA ÇİMENTO	-	4 873 000	3 156 398	2 551 302	555 643	50,00	10,00	-	5 600	5 800	7 700	7 900
24	KORDSA DUPONT	60 000 000	36 125 000	3 421 774	5 202 454	16 393 540	24,50	30,70	36,00	9 600	5 800	5 000	4 650
25	MAKİNE TAKIM	18 500 000	16 819 000	420 697	- 994 243	- 3 708 288	-	-	-	200	450	630	600
26	MİGROS	100 000 000	9 180 000	25 038 772	7 505 957	17 775 501	350,00	50,00	50,00	70 000	86 000	71 000	68 000
27	NET TURİZM	100 000 000	24 822 000	130 161	2 206 116	- 14 903 085	-	-	-	3 450	1 075	840	830
28	OLMUKSA	10 000 000	5 434 000	659 712	2 542 799	4 539 335	-	-	-	6 900	8 100	8 700	8 400
29	OTOSAN	300 000 000	73 106 000	1 250 308	40 820 549	- 91 737 465	-	-	-	15 000	15 250	14 250	15 250
30	PETROL OFİSİ	100 000 000	50 000 000	70 157 454	72 559 118	186 596 292	291,76	121,90	-	42 500	30 000	27 000	34 000
31	PINAR SÜT	80 000 000	15 500 000	3 261 698	4 092 558	2 788 486	50,00	82,70	15,79	2 700	2 425	2 175	2 100
32	SABANCI HOLDİNG	1 000 000 000	800 000 000	38 620 385	83 375 694	120 054 389	8,00	-	-	5 100	5 800	4 000	3 900
33	SARKUYSAN	10 000 000	10 000 000	4 020 727	3 442 605	9 159 917	55,00	41,00	50,00	13 000	13 750	4 800	4 800
34	TELETAŞ	10 000 000	8 000 000	4 488 080	- 5 910 940	- 11 638 977	-	-	-	12 750	13 500	11 500	9 500
35	TÜPRAŞ	500 000 000	250 419 000	212 969 504	242 982 184	188 633 258	233,70	280,30	55,26	32 000	7 300	6 700	6 500
36	TÜRK DEMİR DÖKÜM	40 000 000	20 000 000	- 4 766 215	3 781 160	- 2 410 995	-	-	-	4 400	3 300	2 700	2 325
37	T. GARANTI BANKASI	1 000 000 000	750 000 000	181 098 648	205 287 000	- 226 705 000	-	-	-	6 300	2 500	2 500	1 975
38	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM	800 000 000	285 000 000	1 539 518	3 607 181	2 101 484	1,40	-	-	4 350	1 550	1 375	1 250
39	YAPI KREDİ BANKASI	-	752 345 000	211 276 596	256 146 000	- 895 815 000	64,00	-	-	3 900	3 850	3 550	1 575
40	YAZICILAR HOLDİNG	-	13 650 000	1 858 647	6 228 933	30 269 209	-	-	-	14 500	18 750	14 250	11 500

İletişimde fark yaratır

GENPA Telekomünikasyon ve İletişim Hizmetleri San. Tic. A.Ş.

Nispetiye Cad., No:41 80630 Etiler- İstanbul Tel: (0212) 359 03 59 Faks: (0212) 287 27 27 www.genpatech.com

Görüşler

Dr. SERAP DURUSOY

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İ.İ.B.F. İktisat Bölümü Öğretim Görevlisi

MELTEM VELİOĞLU

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İ.İ.B.F. İşletme Bölümü Öğretim Görevlisi

Tekno - Ekonomi İle Gelen Değişimin Yansımaları

Son 20 yıl içerisinde uluslararası alanda küreselleşmeden yeni ekonomiye kadar birçok paradigmayla^(*) karşı karşıya kalınmıştır. Küreselleşme, sahip olduğu özellikler itibariyle kapitalizmin doğma ve gelişme yasalarına son derece uygun ve tüm dünyayı denetim altına alan bir süreçtir. Bu süreç, kapitalizmin gelişmesindeki bir aşama ya da yayılma eğilimi olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda küreselleşme her ne kadar 1980'lerden sonra tartışılmaya başlandıysa da aslında kapitalizmin dünya sahnesine çıktığı andan itibaren varlığı söylenebilir. Bu tarihsel gelişim içerisinde kapitalizmin şu anda ulaştığı olduğu çağdaş evre aşaması, enformasyon kapitalizmi olarak ifade edilebilir⁽¹⁾.

Küreselleşme sürecinde ekonomideki mevcut dinamiklerin gele-

neksel yaklaşımlarla açıklanamaması, "yeni ekonomi" (new economy) olarak ifade edilen paradigmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özü itibariyle iletişim ve bilgisayar teknolojisindeki gelişmelere bağlı olarak devamlı büyüme imkanı yarattığı savıyla, kavram ilk olarak ABD Merkez Bankası (FED) Başkanı Allen Greenspen tarafından kullanılmıştır. Buna ilave olarak eski ABD Başkanı Clin-

* Paradigma, genel anlamda belirli bir dönemde toplumsal hayatın belirli bir alanında geçerli olan görüşlerin, düşünce tarzlarının, bakış açılarının ve varsayımların toplamıdır. Kavram, günümüzde sosyal ve ekonomik alanlarda da kullanılmakta ve toplum- ekonomi ile ilgili tüm görüşlerin, kuralların, göstergelerin işaret ettiği testpitlerin, bakış açılarının toplamı olarak adlandırılmaktadır.

ton'un da yeni ekonomi görüşüne işaret etmesi, yaklaşımın taraftarlarının çoğalmasına neden olmuştur. Gerek küreselleşmenin, gerekse yeni ekonominin itici gücünü teknolojiadaki, özellikle de enformasyon teknolojisindeki gelişmelerin oluşturması, bu iki gelişimi örtüşen iki süreç gibi göstermektedir⁽²⁾.

Gelişme sürecinde bugüne kadar birçok taraftar bulan sürdürülebilir büyüme eğilimine bağlı olarak önceki trendlerin değiştiğine işaret eden "Yeni Ekonomi" kavramı, kanımızca sorgulanması gereken bir kavramdır. Çünkü ekonomiyi eski ve yeni ekonomi olarak ayırmak mümkün olamayacağı gibi her yeni paradigma da bir yeni ekonomi yaratmayacaktır. Bu süreç eski olarak nitelendirilen ekonominin varlığını yok edeceği şeklinde bir görüşü ortaya çıkarmaktadır. Oysa ekonomiyi eski ve yeni olarak adlandırmak doğru değildir. Aslında bu süreçte, eski olarak ifade edilen ekonomi ortadan kalkmamakta, yeni olarak ifade edilen ekonominin hammaddesi durumuna dönüşmektedir. Eğer böyle bir tanımlama şeklini kabul edecek olsaydık, sanayi devriminden bu yana yaşanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak ekonomideki değişimleri farklı şekillerde isimlendirmemiz gerekecekti⁽³⁾. Yani ekonomiye sürekli olarak yeni isimler bulma zorunluluğu doğacaktı. Oysa yeni ekonomi denilen kavram, bugünkü teknoloji ile kuşatılmış yeni koşullar anlamına gelmektedir. Kuşkusuz değişen ekono-

mik koşullarla birlikte ekonomik ortamın varlığı ve bu ortamın elektronik ortam olduğu bir gerçektir⁽⁴⁾.

O halde yeni teknolojilerin yeni ekonomi kavramı ile karıştırıldığını⁽⁵⁾ ekonomik alanda teknolojik bir oluşum olan ve yeni ekonomi olarak adlandırılan kavramın yerine tekno-ekonomi kavramının kullanılmasının daha doğru olacağını söyleyebiliriz.

Tekno-Ekonominin İtici Güçleri

Günümüzdeki dönüşümü diğer arkiyel dönemlerden ayıran en önemli fark, bilgi ve teknoloji ile yoğurulan tekno-ekonomik sürecin küreselleşme, dijitalleşme, insan kaynakları ve ar-ge gibi itici güçlerle desteklenerek, etkileşim sınırlarının ve hızının geçmiş dönemlere kıyasla daha hızlı olmasıdır⁽⁶⁾. Dolayısıyla bilişim teknolojisinin ve telekomünikasyonun rekabet ortamını yeniden şekillendirdiği tekno-ekonomide, ayakta kalma ve başarılı olmanın sırrı "hızlı" olmaktan geçmektedir⁽⁷⁾.

Tekno-ekonomik sürecin itici güçlerinden biri olan küreselleşme, iletişim ve enformasyon teknolojisindeki değişimler dolayısıyla tekno-ekonomi ile iç içe geçen bir olgudur. Bunun bir nedeni de iletişim ve enformasyonun kapitalist ekonomilerde giderek daha geniş ve önemli bir rol oynamasıdır. Öyle ki enformasyonun ekonominin temeli

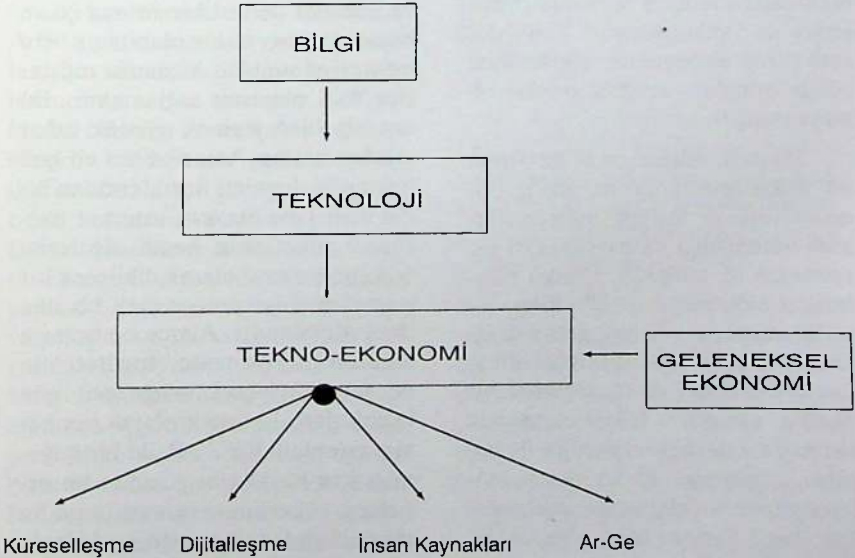

olarak imalatın yerini aldığına ilişkin görüşler söz konusudur⁽⁸⁾. Hatta pazarlamanın yaşayan gurularından olan Philip Kotler de bu görüşü savunmaktadır⁽⁹⁾. Ayrıca tekno-ekonomide artık rekabet avantajı sağlayabilmek için organizasyonlar ürün odaklı olmaktan çok müşteri odaklı olmaya yönelmekte ve müşteri segmentlerine göre organizasyonlarını da bir diğer itici güç olan dijitalleşme ile yaratabilmektedirler. Çünkü dijitalleşme (internet ekonomisi) tekno-ekonomiyi etkileyen bir faktör olmanın yanı sıra önemli bir büyüme aracı olmaktadır⁽¹⁰⁾.

Tekno-ekonomi sürecinin bir diğer itici gücünü oluşturan insan kaynakları, aynı zamanda tekno-ekonominin temel bileşeni ola-

rak da kabul edilebilir. Çünkü bilgiyi, yetenekleri ve teknolojiyi dijital çağın insanları yönetmektedir. Bu bağlamda tekno-ekonomik yapı içerisindeki örgütlerin değerini belirleyen en önemli kriterlerden birisinin de entelektüel sermaye olarak ifade edebileceğimiz çalışan bireylerin bilgi düzeyi olduğu söylenebilir⁽¹¹⁾.

Tekno-ekonomi sürecinin son itici gücünü oluşturan ar-ge ise stratejik bir öneme sahip olan ve özellikle diğer itici güçlere zemin hazırlatan, dijitalleşme ve entellektüel sermayeyi tüketici istek ve ihtiyaçlarını tatmine yönelik olarak optimal şekilde kullanmayı sağlayan ve yeni ürün ve hizmetler sunarak rekabet avantajlı konumu korumayı gerektiren bir faktördür.

Tekno-Ekonomi ve Rekabet

Günden güne büyüyen ve sahip olunan en değerli varlık olan bilginin ürettiği teknoloji, hızına erişilmez bir şekilde dünyayı etkisi altına almaktadır. Günümüzün yoğunlaşan rekabet koşullarında tekno-ekonomi ile beraber gelen yoğun tüketim dalgası, bu sistemin parçalarından olan kuruluşları diğer kuruluşlar karşısında farklılaştıracak uzun ve zahmetli arayışlar içerisine sokmuştur. Çünkü tekno-ekonominin getirdiği en büyük değişiklik, kişilerin çok hızlı bir şekilde, bir ürün hakkındaki bilgiyi satıcıdan bağımsız kaynaklardan elde edebilmesi, var olan ve var olabilecek tüm özelliklerini belirleyip üreticiye bildirme imkanı olmuştur. Özellikle ticaretin elektronik ortama taşınmaya başlaması, müşterileri firmalara ve aynı zamanda rakiplerine de yaklaştırmıştır⁽¹²⁾. Bu durum tekno-ekonominin etkisi altına aldığı firmaları müşteri odaklı olmaya itmiştir.

Müşteri odaklı olma ve firma ile müşteriler arasında uzun dönemli ilişkiler kurma, müşteri tatmini ve bağlılığı ya da sadakati yaratmanın ilk adımıdır. Çünkü müşterileri elde etme, sürekli kılma ve sadık müşteriler haline getirme, işletmeler için insanların nefes almaları kadar doğal ve vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Tekno-ekonomik sistemde, internet teknolojisi ile beraber evlerimize kadar gelen binlerce tür ve sayıdaki mal ve hizmetlerle karşı karşıya kalan, bu mal ve

hizmetleri kendi istek, ihtiyaç ve fiyat açısından değerlendirme imkânına sahip olan tüketicilerin yanısıra üreticilerin karşılaştığı zorluğu anlamamak mümkün değildir. Tekno-ekonomi ile beraber artık elektronik alışveriş konusu pazarlama departmanının gözde projesi olmaktan çıkmış, organizasyonun tamamı için fırsat niteliği taşıyan bir konuma gelmiştir⁽¹³⁾.

İşletme bazında tüketici istek ve ihtiyaçlarını merkeze alan ve kısa dönemli bakış açısı ile her işlemde para kazanmak yerine hayat boyu müşteriyi elde ederek para kazanmaya çalışmanın ilk adımı, müşterilerin beklentilerini doğru belirlemekten ve farklı müşterilerin, farklı ihtiyaçlarına cevap verebilmekten geçer. Çünkü tekno-ekonomik yapıyı şekillendiren ve internet ile birlikte ortaya çıkan hayati nokta, farklı olabilmek için müşteriye sunulan hizmetin müşteriye özel olmasını sağlamaktır. Bu konuda blue jean ve günlük rahat giysiler üreten Amerika'nın en çok hayranlık duyulan firmalarından birisi olan Levi Strauss, internet üzerinden tüketicinin kendi ölçülerini ve kendine özel olarak dikilecek bir pantolon siparişini vererek bir ilke imza atmaktadır. Ayrıca bu konuya amazon.com ve tesco (İngiltere'nin en büyük yiyecek mağazası) gibi kuruluşları da örnek olarak vermemiz mümkündür⁽¹⁴⁾. Belki bir çoğumuz için hayal gibi görülen bu örnekler, tüketicileri tatmin etme ve tüketici sadakati yaratma yönünde

gösterilebilecek en iyi yaratıcılık örnekleri olmaktadır. Aslında bu örnekler, birçok kişiye göre internet ve tekno-ekonomi ile birlikte sadakatin azaldığı görüşünü çürütmekte, ancak tüketicilerin "beğeni skalası"nın yükseldiğini, bununla birlikte, tüketici sadakatini sağlamanın zorlaştığını göstermektedir⁽¹⁵⁾.

Bu durum her geçen gün istek ve ihtiyaçları farklılaşarak artan, bilgi dağarcıkları ve karşılaştırma yetenekleri gelişen ve adeta doyumsuzluğa doğru yönelen insanların, tekno-ekonomik yapı içerisinde yer alan firmaları ne tür zorlu yollara ve arayışlara yöneltecekleri sorusunu gündeme getirmektedir.

Tekno-Ekonomik Sürece Yönelik Eleştiriler

Tekno-ekonominin özellikle A.B.D. ekonomisinde yarattığı etkiler, bu alandaki düşüncelerin bölünmesine neden olmuştur. 1990 yılından itibaren Amerika'da yaşanan sürekli büyümenin açıklanmasına ilişkin farklılık, görüş ayrılığının odak noktasını oluşturmuştur. Bir kısım Amerikan iktisatçıları, tekno-ekonomi sayesinde ekonominin yapısal bir değişime uğradığını savunmuşlar ve bu savlarını hızlı büyümeye (1996'dan 1999'a kadar yıllık % 4'ün üzerinde), enformasyon alanında işgücünden tasarruf edici yeniliklere rağmen işsizliğin ortaya çıkmamasına, kaybedilenden daha fazla iş alanı yaratılmasına, risk sermayesi sayesinde girişimcilerin ko-

laylıkla sermaye bulmasına öyle ki tüm bunların başka ekonomik sorunlar yaşanmadan gerçekleştirildiğine dayandırmışlardır⁽¹⁶⁾.

A.B.D.'nin daha dışa açık bir hale geldiğini işsizlik ile enflasyon arasındaki ilişkinin bir kez daha öldüğünü; bilginin, beyinsel çalışmanın önüne geçtiğini, her yeni buluşun pazarda üstünlüğü ele geçirdiğini savunan bir takım görüşlere rağmen Paul Krugman gibi iktisatçılar ise teknolojinin rolünün bu kadar abartılmaması gerektiğine işaret etmiştir. Krugman, Amerika'nın doğal işsizlik oranının % 5.5 olduğunu, bu düzeyin altındaki oranda enflasyonun tırmanmaya başlayacağını iddia etmiştir.

Öte yandan verimlilikteki artışın, yapılan yatırımlara rağmen 1950 ile 1970 yılları arasındakinden (% 2'den) daha düşük bir oranda (% 1) artmış olması da tartışmanın bir diğer boyutunu oluşturmuştur. Fakat bu eleştiri Paul David tarafından değerlendirilmiş ve elektronik alanda verimliliğin belirginleşmesinin kısa bir sürede olmayacağı, bunun uzun bir süreci gerektirdiği şeklinde yorumlanmıştır⁽¹⁷⁾.

Görüldüğü gibi A.B.D. ekonomisinde yaşanan göz alıcı gelişmeler, tekno-ekonomiye ilişkin uyarıların dikkate alınmamasına neden olmuştur. Ancak Business Week editörü Michael Mandel gibi bilim insanları, olayı her iki boyutu ile değerlendirmektedir. Mandel, A.B.D.'deki finansal yapının yeni

buluşları hızlandırarak, yüksek büyüme neden olduğunu ancak bu büyümenin yerini depresyona bırakabileceğini belirtmiştir. A.B.D.'ndeki firmaların, kolay sermaye bulabileceği bir dönemden çıktığı anda sorunlarla karşılaşacağına değinen Mandel, özellikle bu alanda borç altına giren firmaların sorunlarının büyük olacağını belirtmektedir⁽¹⁸⁾.

Gerçekten de yaşanan gelişmeler, Mandel ve Krugman'm görüşlerini doğrular niteliktedir. Nitekim 2001 Ocak ayında A.B.D.'de beklenenden de daha hızlı ve keskin bir soğuma yaşanmaya başlamıştır.

İnternette arama motorlarına, medya devlerinin internet birimlerine, e.ticaret şirketlerinden pc hafıza çipi gibi malzemelerin üretimini yapan pek çok şirket, hızlı ve plansız büyümenin zorluklarını yaşamaya başlamış; öyleki CNN, New York Times gibi medya kuruluşları ve Alta Vista, Yahoo gibi arama motorları, çalışanlarının bir kısmının işine son verme gibi politikalar belirlemektedirler. Kuşkusuz bu gelişme, Türkiye'de yıldızı parlayan tekno-ekonomi şirketlerini de etkilemiş ve bu şirketler bütçelerinin sürekli açık vermesi nedeniyle küçülme ve kapanma aşamasına gelmişlerdir⁽¹⁹⁾.

İşte yaşanan tüm bu gelişmeler, ekonomik büyümenin yeterince güçlü olmasının sadece teknolojiye değil, finansal sisteme bağlı olduğunu, ki bunun da sermayeye ulaşma-

ya yani finansal alt yapıyı iyi oturtmaya dayandığını bir kez daha ortaya koymaktadır⁽²⁰⁾.

KAYNAKÇA

Alkin, Erdoğan, "Küreselleşmenin Nimetleri Adil Buluşılmüyor", İktisat Dergisi, Ekim 2000, Sayı:406.

Altan, Mehmet, "Amerikan Ekonomisi ve Amerikan İktisatçıları", Sabah Gazetesi, 8.5.1999.

Amin, Samir, Emperyalizm ve Eşitsiz Gelişme, İstanbul Kaynak Yayınları, 1997.

Ateş, Rauf, "Ekonominin Yeni Dalgası", Capital, Mayıs1998, Sayı 5.

Balci, Nilgün, "Herkesin Anlayacağı İlk ERP Haberi", Power, Mayıs 2000.

Becker, Gary, "Nobelli Ekonomistten Yeni Ekonomi Dersi", Capital, Kasım 2000, Sayı 11.

Çelik, Türker, "Yeni Ekonomi Nereye Gidiyor?", Capital, Şubat 2001.

_____, Ekonomi Nereye Gidiyor? Capital, Aralık 2000.

e.com, Capital Özel Eki.

<http://www.businessweek.com/1997/46/b3553084.htm>

<http://www.foreigntrade.gov.tr/DUNYA/buyumod.htm>.

<http://www.foreigntrade.gov.tr/cad/ekonomi/sayi3/yeniekon.htm>.

<http://www.stratejyonetim.com/rekabet.htm>

İktisat Dergisi, "Dünya Ekonomisinde Yeni Oluşumlar", Yuvarlak Masa, Ekim2000.

Karaca, Elif, "Yeni Ekonomi Diyet Ödüyor", Dünya Gazetesi, 31 Ocak 2001.

Kotler, Philip, "Dijital Çağda Pazarlama", Capital Özel Eki, Şubat 2001.

Latrice, Fulorenta ve Laurent Mauriac, "Hiperkapitalizmin Yeni Kültürü", Çev. Haldun Bayri, Mag Dergisi, Mart 2001, Sayı 19.

Meiksins Wood, Ellen, "Küresel Kapitalizm ve Ulus Devlet", 2000'li Yıllara Girenken Kapitalizm, Çev.Aslan Başer Kafaoglu, İstanbul Kaynak Yayınları, Haziran 2000.

Odabaşı, Yavuz, Satış ve Pazarlamada Müşteri İlişkileri, İstanbul Der Yayınları, 1997.

Ölmezoğulları, Nalan, "Yeni Ekonomi ve Etkileri", İktisat Dergisi, Ekim 2000.

Porter, E. Michael, "Porter'dan Türkiye'ye Rekabet Taktikleri", Gurular Konuşuyor, Capital Özel Eki.

Runkle, David, "Old Ideas At Work In The New Economy", Quarterly By The Federal Reserve Bank Of Minneapolis, June 2000.

Shaikh, Anwar ve John Weeks, "Küreselleşme 3. Dünya ve İktisat Politikaları", İktisat Dergisi, Sayı 338, Nisan 1999.

Tekinay, N. Aslı, "Sadakat Azaldı Mı?", Capital, Şubat 2001, Yıl 9, Sayı 2.

_____, "Tüketimde Global Değişim", Capital, Kasım 2000, Yıl 8, Sayı 11.

DİPNOTLARI

1. Anwar Shaikh ve John Weeks, "Küreselleşme 3. Dünya ve İktisat Politikaları", İktisat Dergisi, Sayı 338, Nisan 1999, s.78.; Samir Amin, Emperyalizm ve Eşitsiz Gelişme, İstanbul Kaynak Yayınları, 1997, s.146.; Ellen Meiksins Wood, "Küresel Kapitalizm ve Ulus Devlet", 2000'li Yıllara Girenken Kapitalizm, Çev.Aslan Başer Kafaoglu, İstanbul Kaynak Yayınları, Haziran 2000, s.11.

2. Rauf Ateş, "Ekonominin Yeni Dalgası", Capital, Mayıs 1998, Sayı 5, s. 5-6.; Türker Çelik, Ekonomi Nereye Gidiyor? Capital, Aralık 2000, s.136.; İktisat Dergisi, "Dünya Ekonomisinde Yeni Oluşumlar", Yuvarlak Masa, Ekim2000, s.5

3. Fulorenta Latrive ve Laurent Mauriac, "Hiperkapitalizmin Yeni Kültürü", Çev. Haldun Bayrı, Mag Dergisi, Mart 2001, Sayı 19, s.89.; Ateş, a.g.m., s.86.

4. Erdoğan Alkin, "Küreselleşmenin Ni-

metleri Adil Bölüşülmüyor", İktisat Dergisi, Ekim 2000, Sayı:406, s.22.

5. Michael E. Porter, "Porter'dan Türkiye'ye Rekabet Taktikleri", Gurular Konuşuyor, Capital Özel Eki, s. 48.

6. <http://www.foreigntrade.gov.tr/DUNYA/buyumod.htm>; <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/ekonomi/sayi3/ycniekon.htm>

7. <http://www.stratejiyonetim.com/rekabet.htm>; Nilgün Balcı, "Herkesin Anlayacağı İlk ERP Haberi", Power, Mayıs 2000, s.118.

8. Nalan Ölmezoğulları, "Yeni Ekonomi ve Etkileri", İktisat Dergisi, Ekim 2000, s.48.

9. Philip Kotler, "Dijital Çağda Pazarlama", Capital Özel Eki, Şubat 2001, s.8.

10. Kotler, a.g.m., s.11.; e.com, Capital Özel Eki, s.7.

11. Gary Becker, "Nobelli Ekonomistten Yeni Ekonomi Dersi", Capital, Kasım 2000, Sayı 11, s.112.; Balcı, a.g.m., s.118.

12. Yavuz Odabaşı, Satış ve Pazarlamada Müşteri İlişkileri, İstanbul Der Yayınları, 1997, s.1.; N. Aslı Tekinay, "Tüketimde Global Değişim", Capital, Kasım 2000, Yıl 8, Sayı 11, s.165.

13. e.com, a.g.m., s.66.

14. Aynı, s.70,71.

15. N.Aslı Tekinay, "Sadakat Azaldı Mı?", Capital, Şubat 2001, Yıl 9, Sayı 2, s.152.

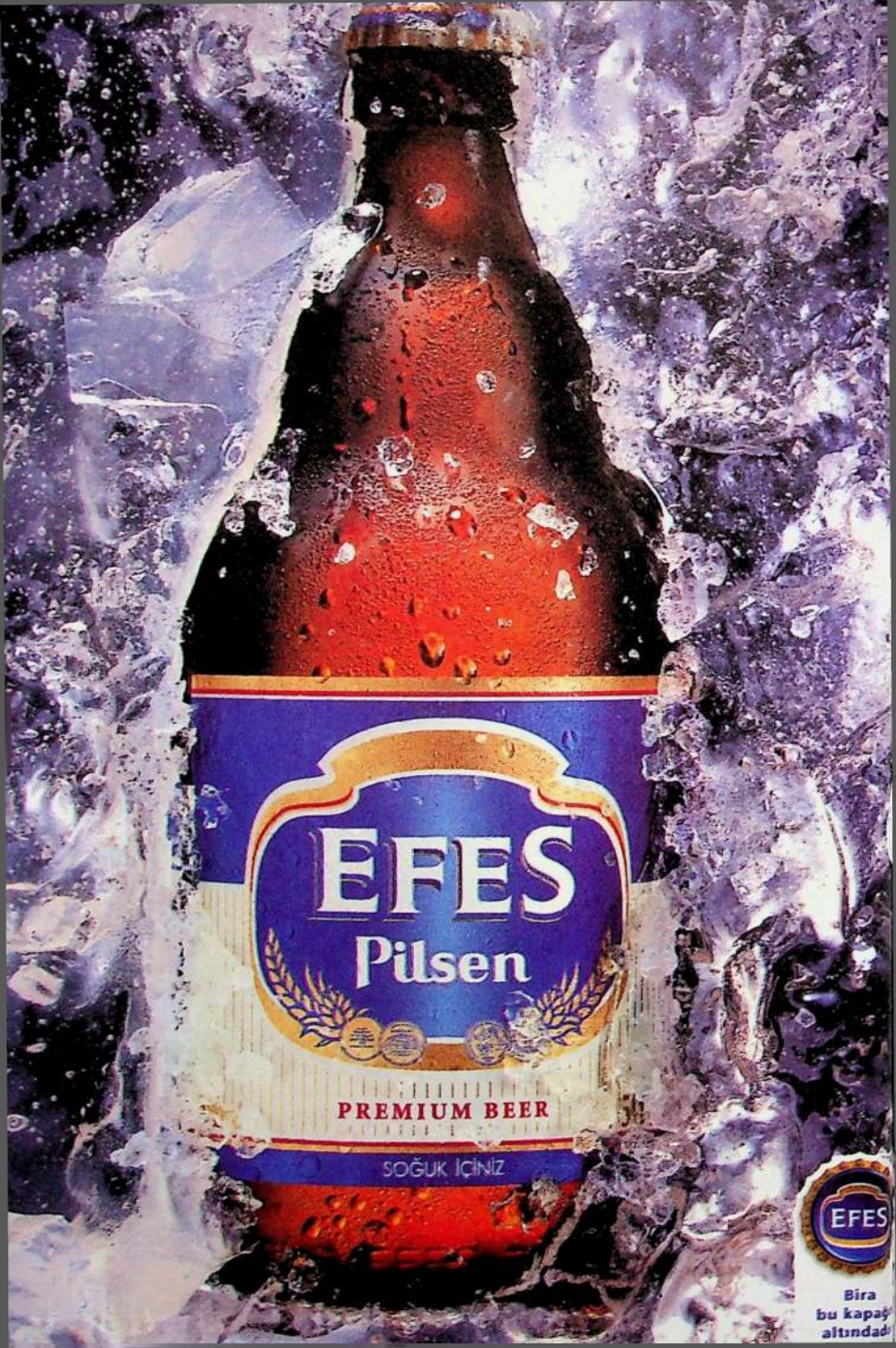
16. David Runkle, "Old Ideas At Work In The New Economy", Quarterly By The Federal Reserve Bank Of Minneapolis, June 2000, s.15.; <http://www.businessweek.com/1997/46/b3553084.htm>

17. Mehmet Altan, "Amerikan Ekonomisi ve Amerikan İktisatçıları", Sabah Gazetesi, 8.5.1999.

18. Türker Çelik, "Yeni Ekonomi Nereye Gidiyor?", Capital, Şubat 2001, s.90.

19. Elif Karaca, "Yeni Ekonomi Diyet Ödüyor", Dünya Gazetesi, 31 Ocak 2001, s.9.

20. Çelik, a.g.m., s.91.

EFES
Pilsen

PREMIUM BEER

SOĞUK İÇİNİZ

Bira
bu kapağın
altındadır

Görüşler

MURAT ÇAK

Istanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Maliye Bölümü Araştırma Görevlisi

Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmelerin Vergileme Alanındaki Yansımaları

Son on yıl içerisinde bilişim teknolojilerinde gözlenen baş döndürücü gelişmeler, özellikle ekonomi alanında yaşanan küreselleşme olgusunu hızlandırarak, dünya ticaretinde bilinen klasik metotların yavaş yavaş terkedilmesi sonucunu beraberinde getirmiştir. "Yeni Ekonomi" ve "elektronik ticaret" gibi kavramları artık günlük yaşamımızda sıkça kullandığımız kelimeler arasına sokan sözkonusu gelişmelerin vergilendirme alanındaki etkileri ise, gerek ülkeler gerekse çeşitli ekonomik birlikler tarafından uzun bir süreçten beri tartışılmaya devam etmektedir. Olaya vergisel açıdan bakıldığında uluslararası alanda ülkeleri en çok kaygılandıran konular; elektronik ticaretin vergilendirilme prensiplerinin oluşturulması, elektronik ticaretin vergi kayıp ve kaçaklarına yol açmasının önlenmesi, çifte vergilendirme sorununun aşılması, mükellefiyetin belirlenmesi, elektronik ticaretten elde edilen gelirin niteliğinin tespit edilmesi ve gelişmelere uyumlu, etkin bir vergi idaresinin oluşturulması şeklinde sıralanabilir.

Tüm bu konularda gerek OECD gerekse AB ülkeleri 1997 yılından beri geniş katılımlı toplantılar yaparak, vergisel sorunların etkin bir biçimde çözüme kavuşturulması için çalışmalarını yoğunlaştırmışlardır. 1998 yılında Kanada'nın Ottawa kentinde OECD tarafından düzenlenen toplantıda, elektronik ticaretin yol açtığı vergisel sorunlara çözüm mekanizmalarının geliştirilebilmesi için ilk taslak hazırlanmış ve vergilendirmeye ilişkin temel çerçeve kuralları oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu toplantıda elektronik ticaret, vergilendirilme konusunda geleneksel yollarla yapılan ticaretten farklı görülmemiş ve bu nedenle de mal ve hizmetlerin vergilendirilmesine ilişkin genel prensipler olan tarafsızlık, sadelik ve basitlik, etkinlik ve adalet, esneklik, idare ve uyum maliyetlerinin düşük olması ve çifte vergilendirilmeden kaçınılması gibi prensiplerin elektronik ticarete konu olan ürünler için de geçerli olması kabul edilmiştir.

Bunun dışında Ottawa'da elektronik ticaretin vergilendirilmesine ilişkin olarak alınan en önemli karar-

lardan biri ise, elektronik ticaret üzerine spesifik ve bu tür ticarete özel bir verginin getirilmemesi prensibidir. Alınan bu karar, özellikle dijital bilgi akışı üzerinden bir tür tüketim vergisi olarak alınmaya çalışılan ve kimi OECD üyesi ülkelerce elektronik ticarete özgü olarak altyapısı hazırlanan, "Bit Tax" gibi vergi tartışmalarının önünün kesilmesine neden olmuştur.⁽¹⁾

Ottawa'dan sonra OECD, dijital ortamların vergisel alanlara yansıtıldığı sorunların çözümüne hız kazandırarak model bir vergi anlaşması hazırlamış ve bu anlaşma taslağında mükellefiyet, gelirin niteliği gibi bazı vergisel sorunlar kısmen çözüme kavuşturulmuştur.

Bilindiği üzere vergi mükellefiyeti tam ve dar mükellefiyet olarak ikiye ayrılmaktadır. Tam mükellefiyette, mükellefler hem yerleşik oldukları ülkede hem de diğer ülkelerde elde ettikleri gelirler üzerinden vergilendirilebilirken, dar mükellefiyette mükellefler sadece yerleşik oldukları ülkede elde ettikleri gelirler üzerinden vergilendirilmektedirler. Özellikle kurumlar vergisinde kurumun hangi ülkede yerleşik olduğunun tespit edilebilmesi için kullanılan yöntemler olan, "kurumun ana faaliyet yeri ya da yönetim kurulunun bulunduğu yer" esaslarının elektronik ticaretin gelişimiyle birlikte önemlerini tamamen yitirmeleri, mükellefiyetin belirlenmesinde güçlükler ortaya çıkarmaktadır. Çünkü elektronik ticaretle birlikte kurumlar, yönetim kademelerini farklı üretimlerini ise daha farklı bir ülkede gerçekleştirebilme şansı yakalayabilmişlerdir. Bu-

nun dışında, uluslararası faaliyette bulunan firmaların satış işlemini gerçekleştirdikleri ülkede vergi mükellefi olabilmeleri için ihtiyaç duyulan, o ülkede fiziksel varlığa sahip sabit konumlu bir işyerlerinin bulunması koşulu da artık gerekmemektedir. Çünkü özellikle yazılım, kitap, CD, müzik gibi ürünleri dijital ortamlara aktarıp bu ürünlerin şirket bilgisayarından tüketicinin sahibi bulunduğu bilgisayara uluslararası satışını yapabilen firmaların, satışı gerçekleştirdikleri ülkede ne bir işyeri ne de bir personel bulundurmalarına ihtiyaç kalmamıştır. Bu durum, bu tür "dijital ürünler" in uluslararası satışını gerçekleştiren firmalar için, vergi mükellefiyeti kurallarının yeniden gözden geçirilmesi sonucunu doğurmuştur.

Tüm bu gelişmeler OECD' nin model vergi anlaşmasında temelleri atılan ve aralık 2000 de son şekline kavuşturulan, uluslararası faaliyette bulunan firmaların mükellefiyetlerine ilişkin maddenin ortaya çıkmasıyla son bulmuştur. Bu maddeye göre; ülkeler arasında dijital ürünlerin satışını gerçekleştiren firmaların, satışı gerçekleştirdikleri ülkede vergi mükellefi sayılabilmeleri için, o ülkede işyeri bulundurma şartı yine yerleşiklik (mukimlik-permanent establishment) esasına bağlı bırakılmakla birlikte, firmanın satışı gerçekleştirdiği ülkede kiralama ya da satın alma yoluyla kendisine ait bir "server" a sahip olması, işyerinin varlığına işaret etmektedir. Maddenin tamamı şu şekildedir: "Yazılım ve elektronik datadan oluşan bir web sitesi fiziksel varlığa sahip değildir. Bu nedenle bir işyeri olarak kabul edilmemesi gerek-

tedir. Diğer taraftan web sitesine ait bilgilerin depolandığı ve firmanın ticari faaliyetlerini yürüttüğü server, fiziksel varlığa sahiptir ve sabit konumlu bir işyeri olarak nitelendirilebilir."⁽²⁾ Burada web sitesi ve server arasındaki farka dikkat çekilmiş ve tek başına firmaya ait web sitesinin mevcudiyetinin, vergi mükellefiyeti için yeterli koşulları yerine getirmedığının altı çizilmiştir.

OECD'nin internet üzerinden uluslararası satış işlemleri yapan firmaların vergilendirilebilmeleri için aldığı karara göre, web serverinin belirli koşullar altında işyeri sayılmasının yanı sıra, serverin belirli bir süre satış yapılan ülkede bulunması da icap etmektedir. Söz konusu süre, çeşitli ülkelerin vergi kanunlarına göre değişiklik arz etmektedir. (Örneğin Türkiye'de 6 ay)

Yine firmanın web sitesi üzerinden gerçekleştirdiği işlemlerin firmanın ana faaliyeti sayılması da vergilendirme için aranan şartlar içerisinde. Eğer firmanın internet üzerinden gerçekleştirdiği işlemler, firmanın yardımcı ya da geçici işi niteliğinden ise yerleşiklik (permanent establishment) şartı yerine getirilmemiş sayılmaktadır. OECD'nin aldığı son kararlarda bu şekilde geçici veya yan iş olarak sayılan işlemler belirtilmiştir. Buna göre; müşteriler ile üreticiler arasında iletişim linkleri sağlamak (telefon hattı gibi), mal ve hizmetlerin reklamını yapmak, girişimciler için piyasa hakkında bilgi toplamak gibi faaliyetler geçici faaliyetler arasında sayılmışlardır. Fakat, eğer satışın gerçekleştirilmesiyle ilgili temel fonksiyonlar olan; müşteriyle anlaş-

manın sağlanması, ödeme sürecinin gerçekleştirilmesi, ürünün dağıtımının yapılması gibi işlemler firmanın web sitesi üzerinden gerçekleştiriliyorsa firma faaliyetleri yerleşiklik, yani mükellefiyet esaslarını yerine getirmiş sayılmaktadır.

Dijital ürünlerin uluslararası alanda satışını gerçekleştiren firmaların mükellefiyetlerinin belirlenebilmesi amacıyla alınan bu karar sayesinde, bu tür firmaların hiç vergilendirilmemesi ya da çifte vergilendirilmesi sorunu da bir bakıma çözüme kavuşturulmuştur.

Elektronik ticaretin vergilendirilmesinde karşılaşılan bir diğer önemli sorun ise, dijital mal ve hizmetlerin satışlarından elde edilen gelirin niteliğinin belirlenmesidir. Gelirin niteliği, elde edilen gelirin vergileme karşısındaki durumunu da ortaya koymaktadır.

Başlangıçta bu sorunun çözülebilmesi için OECD bünyesinde oluşturulan teknik danışma kurulu (Technical Advisory Group-TAG) iki farklı öneride bulunmuş ve bunu bir diğer alt çalışma grubu olan mali ilişkiler komitesinin (Committee on Fiscal Affairs-CFA) görüşlerine sunmuştur. Bu önerilerden birincisi, elektronik ticaret yoluyla satış gerçekleştirilen "dijital ürünler" den elde edilen gelirlerin firma kârı olarak nitelendirilmesi, ikincisi ise söz konusu gelirlerin gayri maddi hak bedeli (royalties) olarak değerlendirilmesi şeklinde olmuştur. Bu iki görüş ABD ve AB ülkeleri arasında uzun bir süre tartışmalara yol açmıştır.⁽³⁾

Bilindiği üzere, gayri maddi hak bedellerinin ve firma kârlarının OECD'nin daha önce aldığı kararlar uyarınca, ürünün tüketiminin gerçekleştiği ülkede vergilendirilmesi fikri benimsenmiştir. Fakat bu noktada firma kârlarının vergilendirilmesinde tüketime göre gerçekleştirilen vergilendirmenin yapılabilmesi için, ürünün satışını yapan firmanın tüketime göre gerçekleştirildiği ülkede kendisine ait bir işyerine sahip olması şartı aranırken, gayri maddi hak bedellerinin vergilendirilmesinde benzer bir koşulun bulunmamasından önemli tartışmalar ortaya çıkmıştır. Bu durum vergisel açıdan tamamen farklı sonuçlar doğurmaktadır. Söz konusu durumun farkında olan ABD gibi dijital ürünlerin mevcut durumda en büyük ihracatçısı konumunda olan ülkeler, dijital ürünlerin firma kârı olarak kabul edilmesi taraftarı olmuşlardır. Çünkü dijital ürünlerin ülkeler arası satışının yapılabilmesi için, satışın gerçekleştirildiği ülkede satış yapan firmanın şube niteliğindeki bir işyerine ihtiyacı bulunmamaktadır. Bu da vergilemenin, dijital ürünün satışının yapıldığı ülkede gerçekleşmeyeceği anlamını taşıyacak, yani vergisel açıdan satışın yapıldığı ülke aleyhine rekabeti bozucu bir ortam yaratılmasına sebebiyet verecektir. Diğer taraftan, dijital ürünleri ithal eden ülkeler ise bu ürünlerin satışlarından elde edilecek gelirlerin, gayri maddi hak bedeli olarak tanımlanması gerektiğini savunarak vergilendirme yetkisini ellerinde bulundurmaya istemişlerdir.

Tüm bu karışıklık ortamı model vergi anlaşmasının 12. maddesinde ortadan kaldırılmaya çalışılmış ve

hangi dijital ürünlerin firma kârı, hangilerinin ise gayri maddi hak bedeli olarak nitelendirilebileceği söz konusu maddede sayılmıştır. Buna göre, firma kârı sayılan dijital ürünler şu şekilde belirlenmiştir:⁽⁴⁾

a) Download Edilen Dijital Ürünler

Eğer yazılım, müzik, video, kitap gibi bir dijital ürün herhangi bir web sitesinden download edilmek suretiyle satın alınırsa bu satış işlemi sonunda elde edilecek olan kazanç firma kârı olarak nitelendirilmektedir.

b) Update Edilebilen Ürünlerden Elde Edilen Kazançlar

Herhangi bir dijital ürünün bir web sitesinden download edilmesinden sonra belirli aralıklarla o dijital ürüne yönelik olarak yapılan güncelleme faaliyetlerinden elde edilen kazançlar firma kârı kapsamındadır. Günümüzde özellikle uygulamaya yönelik bazı kitaplar satın alındıktan sonra belirli aralıklarla güncelleştirme ihtiyacı duyulmaktadır. Daha çok vergi uygulamalarına ilişkin bazı kitaplarda görülen bu güncelleme faaliyetlerinden elde edilen kazançlar da firma kârı kapsamındadırlar. (Vergileme ile ilgili bir çok dijital kitap internette satılmakta ve belirli aralıklarla bu tür güncelleme işlemlerine tabi tutulmaktadır.) Yine bazı yazılımlara satın alındıktan sonra yapılan güncellemeler de bu kapsamda değerlendirilebilir. (Virüs programlarında bu tür güncellemelere çok sık rastlanmaktadır.)

c) Dijital Ürünlerin Kullanımlarından Elde Edilen Kazançlar

İnternet üzerinden mevcut dijital ürünlerin geçici sürelerle alıcıların kullanımına sunularından elde

edilen kazançlar da firma kârı arasında değerlendirilmiştir. Bazı dijital ürünler belirli süreler için satılmakta ve süre sonunda ürün kendi kendini silmekte, kopyalanamamakta ve kullanılamaz hale gelmektedir. Bu tür ve bir kez kullanıma müsait dijital ürünlerin, alıcıların hizmetine sunulmasından elde edilen kazançlar firma kârı niteliğindedir.

d) Hosting Uygulamaları

Bilindiği üzere host, bilgilerin toplanıp depolandığı ve internete bağlı bulunan bir bilgisayardır. Hosting ise, üçüncü bir kişi ya da firma adına istenilen bilgileri depolama ve gerektiği anda bu bilgileri sahibi bulunan kişilere ücret veya çeşitli anlaşmalar karşılığında sunma işlemi olarak tanımlanmaktadır. İnternet üzerinden üçüncü kişilere ya da kurumlara ait bilgilerin ücret karşılığında depolanmasını ve istenildiği anda bu bilgilere bilgisayarlar aracılığıyla ulaşılmasını sağlayan firmaların, bu türlü faaliyetlerden elde ettikleri gelirler firma kârı kapsamında değerlendirilmiştir. Bu durumu bir örnekle açıklayalım. İnternet üzerinden satış yapan ve envanter kayıtlarını servis sağlayıcının server'inde tutan bir dijital kitap satıcısı düşünelim. İnternet servis sağlayıcısı ile kitapçının yaptığı hosting anlaşmasına göre kitapçının kendi envanter kayıtlarına kendisine ait bir bilgisayar aracılığı ile ulaşabildiğini ve stoklarına yenileri eklendiğinde bunları kendisinin kaydedebildiğini varsayalım ki bu mevcut teknoloji ile yapılabilmektedir. İnternet servis sağlayıcısının bu tür bir hizmetten el-

de edeceği kazanç firma kârı sayılacaktır.

e) Teknik Destek

Bu tür hizmetler içerisinde çeşitli bilgisayar programlarının nasıl yüklenecikleriyle ilgili bilgilerin verilmesi, on-line olarak bazı teknik dökümanların gönderilmesi ve uzman kişilere e-mail aracılığıyla danışılması gibi işlemler yer almaktadır. Bunlardan elde edilecek gelirler de firma kârı olarak değerlendirilmektedir.

f) Reklam

Web sitelerine verilen reklam gelirleri firma kârı sayılmışlardır.

g) On-Line Profesyonel hizmetler

Avukat, doktor, mali danışman gibi çeşitli meslek gruplarına dahil kişilerin internet aracılığıyla (e-mail, video konferansı gibi yöntemleri kullanarak) yapmış oldukları danışmanlık hizmetlerinden elde etmiş oldukları gelirler firma kârı olarak sayılmışlardır.

h) Web Sitesi Üyelikleri

Üyelerine ilgi alanlarına göre bilgi, oyun, müzik gibi çeşitli hizmetler sunan ve karşılığında belirli aralıklarla ücret ödenen web sitelerinin bu tür kazançları firma kârı kapsamındadır. Ayrıca canlı bağlantılı web sitelerine yapılan üyelik başvurularından elde edilen kazançlar da bu şekilde sayılmışlardır.

Model vergi anlaşmasına göre gayri maddi hak bedelleri ise şu şekilde belirtilmiştir:

i- Download Yoluyla Tekrar Üretim Hakkı Satın Alınan Ürünler: Eğer bir dijital ürün kopyalanma hakkıyla birlikte download edilmek suretiyle bir web sitesinden satın alınırsa, bu satış sonucunda elde edilecek gelir gayri maddi hak bedeli niteliğini taşımaktadır.

ii- Açıklanmamış Teknik Bilgi Kullanımı: İnternet üzerinden ticari sır ve benzeri nitelikteki teknik bilgilerin e-mail, dosya transferi, video konferansı gibi çeşitli yollarla kullanımından ve /veya satışından elde edilen gelirler gayri maddi hak bedeli olarak nitelendirilmektedir.

iii- Telif Hakkı İçeren Dijital Ürünler: Makale, haber gibi telif hakkı olan yayınların, üçüncü kişi ya da kurumlara ait web siteleri üzerinde gösterilmesi ve bu yayınların kullanılması sonucunda yayın ve haber sahiplerinin elde ettiği kazançlar gayri maddi hak bedeli kapsamındadır.

Alınan bu karar ile birlikte her ne kadar dijital ürünlerin üretimini ve satışını gerçekleştiren ülkeler, alıcı konumundaki ülkelere kıyasla vergisel açıdan bir üstünlük elde edecek olsalar da, elektronik ticaretin vergilendirilmesine ilişkin olarak açık ve net vergi kurallarının bulunacak olması, ülkelerin bu konuda ihtiyari kararlar almalarını önleyebileceği gibi, elektronik ticaretin düzgün ve tam bir fikir birliği içerisinde gelişmesine de katkıda bulunacaktır.

KAYNAKLAR

Hardesty, David; "E- Commerce and Harmonization of World Tax

System", [www. ecommercetax. Com/doc/112600a.htm](http://www.ecommercetax.Com/doc/112600a.htm), 26 November 2000.

OECD; "Electronic Commerce: a Discussion Paper on Taxation Issues", OECD Committee on Fiscal Affairs, Ottawa, 7 October 1998.

OECD; "Clarification on the Application of the Permanent Establishment Definition In E-Commerce", OECD Model Tax Convention Changes to the Commentary on Article 5, 22 December 2000.

OECD; "Technical Advisory Group on Treaty Characterization of E-Commerce Payments Draft for Comments", [www. oecd.org/daf/fa/treaties/tcecommpay. htm](http://www.oecd.org/daf/fa/treaties/tcecommpay.htm), 24 March 2000

DİPNOTLARI

1- OECD; "Electronic Commerce: a Discussion Paper on Taxation Issues", OECD Committee on Fiscal Affairs, Ottawa, 7 October 1998.

2- OECD; "Clarification on the Application of the Permanent Establishment Definition In E-Commerce", OECD Model Tax Convention Changes to the Commentary on Article 5, 22 December 2000.

3- Hardesty, David; "E-Commerce and Harmonization of World Tax System", [www. ecommercetax. Com/doc/112600a.htm](http://www.ecommercetax.Com/doc/112600a.htm), 26 November 2000, p6.

4- OECD; "Technical Advisory Group on Treaty Characterization of E-Commerce Payments Draft for Comments", [www. oecd.org/daf/fa /treaties/tcecommpay.htm](http://www.oecd.org/daf/fa/treaties/tcecommpay.htm), 24 March 2000.

Bankacılık

Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

Bankacılık Sektöründen Haberler

Dışbank Kalitesini ISO 9001'le Belgeledi

 Dışbank Alternatif Dağıtım Kanalları ve Bireysel Bankacılık Operasyonları Grubu uluslararası standartlarda kalite belgesi aldı. Uluslararası denetim firması Bruev Veritas Quality International tarafından yapılan denetim sonucunda, Dışbank Alternatif Dağıtım Kanalları ve Bireysel Bankacılık Operasyonları Grubu'nda kurulan kalite yönetim sisteminin ISO 9001:2000 standartlarının gerekliliklerini karşıladığı onaylandı. Sistem, UKAS (The United Kingdom Accreditation Service) tarafından akredite edilerek belgelendi.

Akbank Yönetiminde Atama

Akbank'da Yurtdışı Teşkilat Koordinasyonu'ndan Sorumlu Genel Müdür Yardımcılığı görevine, Ethem Tuncel getirildi. Akbank'dan yapılan açıklamaya göre, Tuncel daha önce, Sabancı Holding'de Bankacılık ve Sigortacılık Grubu Başkan Yardımcısı olarak çalışıyordu. Syracuse New York Üniversitesi'nde Endüstri Mühendisliği okuduktan sonra Michigan Üniversitesi'nde işletme masterı yapan Ethem Tuncel, finans kariyerine 1990 yılında The Chase Manhattan Bank İstanbul'da başladı. Tuncel, 1992-2002 yılları arasında ABN Amro İstanbul'da Müşteri Temsilcisi ve Yatırım Bankacılığı Başkan Yardımcılığı ile Bank of America Londra'da Türkiye ve Türk Cumhuriyetler Bölge ve Ülke Müdürü görevlerinde bulundu.

Bankaların 224 Trilyona İhtiyacı Var

Bankaların mali tablolarına ilişkin değerlendirmeleri tamamlayan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK), 2001 yıl sonu itibariyle,

program kapsamındaki bankalarda toplam 1 katrilyon 326 trilyon lira sermaye ihtiyacı tespit edildiği bildirildi. Kurum, bu tutarın 1 katrilyon 102 trilyon liralık kısmının bankalarca karşılandığını ifade ederken, kalan 224 trilyon lira tutarındaki sermaye açığının giderilmesi yönünde, ilgili bankaların sahipleri ile görüşmelerin sürdüğünü vurguladı. Açıklamada, bu açığın ya banka ortakları tarafından ya da ihtiyaç olması halinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından karşılanması konusunda, bir sorun yaşanmayacağını düşünülüyor belirtildi. BDDK'dan yapılan yazılı açıklamada, özel sermayeli 26 bankanın "2001 yıl sonu mali tabloları" üzerinde yapılan değerlendirmelerin tamamladığı açıklandı.

Açıklamaya göre, iki aşamalı bağımsız özel denetimi ve Kurumun ilgili birimleri tarafından yapılan inceleme ve değerlendirmeleri içeren bu süreç sonucunda, program kapsamına giren bankaların mali tablolarının gerçek durumlarını yansıması ve bu bankaların sermaye yeterliliklerinin sağlıklı bir şekilde tespit edilmesi amacıyla ulaşıldı. Sermaye ihtiyacının gerçekçi şekilde tespitine yönelik, Yönetmelik hükümleri çerçevesinde bilanço tarihinden sonra mali bünyeyi etkileyebilecek, olumlu veya olumsuz tüm gelişmeler de dikkate alındı. Açıklamaya göre, "bu yılın ilk yarısında ekonomideki olumlu gelişmeler, enflasyon muhasebesi ile ortaya çıkan gizli rezervler", yılbaşında yaklaşık 4 milyar dolar düzeyinde olacağı tahmin edilen program kapsamındaki bankaların sermaye açığının azalmasına neden oldu.

Yapılan genel değerlendirmede, program kapsamındaki bankaların sermaye yeterliliğinin, BDDK'ca belirlenen uluslararası standartlara uygun oranlarda olduğu tespit edildi. Açıklamada, 15 Mayıs 2001'de uygulamaya konulan Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı çerçevesinde, piyasada önemli bir baskı unsuru olan kamu bankaları ve Fon'a devredilen bankaların sorunlarının çözülmesi sonucu, nispi bir iyileşme ve istikrar sürecine girildiği vurgulandı. Bu sayede bankaların, yeniden kâr üretme kabiliyetine kavuştuğu ve kriz dönemindeki kayıpların bir kısmını giderebildikleri kaydedildi. Söz konusu program çerçevesinde 31 Aralık 2001 itibariyle özel bankaların 1.8 katrilyon tutarında sermaye artışı gerçekleştirmeleri ve Hazine'nin iç borç takas ihalesinin, bu olumlu gelişimi destekleyen önemli faktörler olduğu ifade edildi.

Şekerbank Sermaye Artıracak

BDDK tarafından 28 trilyon 897 milyar lira sermaye ihtiyacı bulunduğu belirlenen Şekerbank, asgari 30 trilyon lira sermaye artırımına gideceğini açıkladı. Şekerbank'dan borsaya gönderilen açıklamada, bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması kapsamında BDDK tarafından sürdürülen in-

celemelerin sonuçlandığı hatırlatıldı. Değerlendirme sonuçlarının 12 Haziran 2002 Çarşamba günü saat 18.00'den sonra bildirildiği kaydedilen açıklamada, "Bu yazıya istinaden bankamızın 28 trilyon 897 milyar TL sermayenin artırılması istenmiştir. Bu çerçevede yapılacak olan Genel Kurul'da bankamız sermayesi asgari 30 trilyon TL artırılabacaktır" denildi.

Bankalara Tek Tıp Bilanço

BDDK, bankaların mali tablo açıklamalarına ve kâr dağıtımlarına sınırlama getirdi. BDDK'nın yaptığı yeni düzenlemeye göre, bankalar BDDK tarafından bildirilen mali tablolar dışında mali tablo kullanamayacak ve kamuoyuna açıklayamayacaklar. Enflasyon muhasebesine göre yapılan işlemler sonucunda bilanço kârında ortaya çıkan artışların kâr dağıtımına dahil edilmesi ise BDDK'nın iznine tabi olacak. BDDK'nın, "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programının Uygulama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelikte" değişiklik yapıldı. Resmi Gazete'nin, 12 Haziran 2002 tarihli sayısında yayımlanarak yürürlüğe giren tebliğe göre, bankaların olağan genel kurul toplantılarında, Bankalar Kanunu çerçevesinde hazırlanan ve BDDK tarafından yapılan nihai değerlendirmeler sonucunda, bankalarca bildirilen bilanço ile kâr ve zarar hesapları görüşülecek. Bankaların Genel Kurul toplantı ilanlarında ve ilgili mevzuat uyarınca kamuya yapılacak açıklamalarda, BDDK tarafından bildirilen mali tablolar dışında mali tablo kullanılmayacak.

Mali tablo kalemlerinin, Bankalar Kanunu'nun geçici 4'üncü maddesi uyarınca yapılacak özel bağımsız denetimin esas ve usulleri hakkında yönetmeliğin, enflasyon muhasebesine ilişkin hükümlerine göre düzeltme işlemine tabii tutulması sonucunda, bilanço kârında ortaya çıkan artışların kâr dağıtımına konu edilmesi ise kurumun iznine tabi olacak. Bankalar mali tablolarını, kurumca yapılacak bildirim kadar ilan edemeyecek. Sermaye artırımına katılmak isteyen ortaklar, ilanın yayımından itibaren 15 gün içinde rüçhan haklarını kullanacaklar. Hakların kullanımına ilişkin sürenin bitiş tarihinin resmi tatile rastlaması halinde, bu süre izleyen iş günü akşamı sona erecek.

Öte yandan TMSF tarafından bankaya sermaye katkısı olarak verilen tutarlar, Hazine Müsteşarlığı'nca piyasa koşullarına göre ihraç edilen "Devlet İç Borçlanma" senetleriyle, sermaye benzeri kredi olarak verilen tutarlar ise Hazine Müsteşarlığı'nca piyasa koşullarına göre % 5'e kadar "spread" (Sermaye katkısı olarak verilen tutarların kambiyo alış ve satışı arasındaki fark) uygulanmak suretiyle "iki yıl ödemesiz, yedi yıl vadeli" ihraç edilen Devlet İç Borçlanma Senetleriyle karşılanacak. Banka, sermaye benzeri kre-

di olarak verilen Devlet İç Borçlanma Senetlerini, Kurumun onayı olmadıkça üçüncü kişilere devredemeyecek. Fonun mülkiyetinde olan hisselerin satış bedeli de, Fon tarafından hisselerin edinilmesi için verilen Devlet İç Borçlanma Senetlerinin nominal değerine, Hazine Müsteşarlığınca belirlenen faiz oranına, % 5'e kadar "spread" ilavesiyle hesaplanacak.

Bankalara Karşılık Müjdesi

BDDK, İstanbul Yaklaşımı çerçevesinde kullanılacak ilave krediler için bankaların karşılık ayırma yükümlülüğünü kaldırdı. Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Genel Şartlar Hakkında Yönetmeliğin 9'uncu Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik 12 Haziran 2002 tarihli Resmi Gazete'de yayımlandı. Buna göre Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usüller Hakkında Yönetmelik hükümleri çerçevesinde borçlularıyla finansal yeniden yapılandırma sözleşmesi imzalayan banka ve özel finans kurumları, nitelikleri yeniden değerlendirmek suretiyle sınıflandırma yapabilecek.

Yeniden yapılandırma tarihi itibarıyla donuk alacak haline gelen kredilerden, finansal yeniden yapılandırma kapsamına alınarak, bankacılık ilke ve teammüllerine uygun olarak borçlularıyla finansal yeniden yapılandırma sözleşmesi imzalayanlar bu haktan yararlanabilecek. Standart nitelikli krediler ve diğer alacaklar ile yakın izlemedeki krediler ve diğer alacaklar sınıflarında ancak şu şartların sağlanmasıyla yeniden sınıflandırma mümkün olabilecek: "Sözleşmede faiz ödemelerine ilişkin olarak ödemesiz dönem öngörülmemiş olması şartıyla, yeni bir itfa planına bağlanan kredilerde sözleşmeye konu toplam alacak tutarının % 6'sının, ilave kredi kullanılmak suretiyle yeniden yapılandırılan kredilerde ayrıca kullanılan ilave kredi tutarının % 10'una tekabül eden tutarın geri ödenmiş olması ve kredilerin izledikleri grupta 6 ay süreyle takibine devam edilmesi veya ödeme planında faiz ödemeleri eşit taksitler şeklinde düzenlenen kredilerde birbirini takip eden 3 dönem süresince faiz ödemelerinin yapılmış olması."

İlave kredi olarak kullanılan tutarlarda, kredilerin yeniden sınıflandırılması için izlendiği dönem süresince karşılık ayırma yükümlülüğüne tabi tutulmayacak. Bankanın dahil olduğu risk grubuna kullanılan kredilerde, alacak tutarının % 6'sı olarak belirlenen oran % 12 olarak ve 3 dönem ödeme yapılmış olması şartı 6 dönem olarak uygulanacak. Bu durumdaki krediler yeniden yapılandırma sözleşmesine ilişkin detaylı bilgiler ile birlikte BDDK'ya bildirilecek. Bu şartlara uyulması halinde yeniden yapılandırılan

krediler Yenilenen ve İtfa Planına Bağlanan Krediler Hesabı'na aktarılacak. Bankalarca bu madde hükümleri kapsamında yeniden yapılandırma programına dahil edilen krediler de BDDK'ya bildirilecek.

ASO Üyelerine İşletme Kredisi

Türkiye Halk Bankası ile Şekerbank, ayrı ayrı Ankara Sanayi Odası üyelerine yönelik özel kredi imkanı sağladı. ASO üyelerine işletme kredisi sağlanmasına ilişkin protokol, Türkiye Halk Bankası Genel Müdürü Emel Çabukoğlu, Şekerbank Genel Müdürü Hasan Basri Göktaş ile Ankara Sanayi Odası Başkanı Zafer Çağlayan tarafından Ankara'da imzalandı. Halkbank Genel Müdürü Çabukoğlu, imza töreninde yaptığı konuşmada, ekonomik krizin sebepleri arasında gösterilen kamu bankalarının yeniden yapılandırılması süreci ile reel sektörün krizden kurtulma çalışmalarının süresinin üst üste geldiğini belirtti.

Halkbank'ın artık reel sektöre hizmet edecek şekilde yeniden yapılandırmasını tamamlama aşamasında olduğunu ve çağdaş bankacılık hizmetlerini sunmaya az bir zamanı kaldığını belirten Çabukoğlu, "Banka mali yeniden yapılandırmasını da tamamlamak üzere. Bunun sonrasında, asli görevi olan kobilere kredilendirme çalışmalarına başlamak durumunda" dedi. Genel Müdür Çabukoğlu, bankanın 1 Mayıs'ta başlattığı küçük işletmelere yönelik kredilendirme çalışmasında bugüne kadar 14 bin firmaya, 22 trilyon lira tutarında kredi verildiğini bildirdi. İmzalanan protokolle, ASO üyelerine de aynı hizmetin verileceğini ifade eden Çabukoğlu, kredi hakkında şu bilgileri verdi: "Kredi sonuçlandırma süresi, 1 hafta-10 gün olacaktır. Bankanın kaynak maliyeti hızla aşağı doğru iniyor, dolayısıyla faizler cari tutarlarla ödenecek. Ayrıca faiz dışı maliyetlerle kobilerin finansman maliyetlerini aşağı çekmek istiyoruz. Bu yıl sonuna kadar kredi alan firmalar, bankanın diğer hizmetlerinden ücret ödemediği yararlanabilecekler."

İmza töreninde konuşan Şekerbank Genel Müdürü Hasan Basri Göktaş da, verecekleri kredi ile sanayicilerin, işletmelerin finansmanına yeni enstrüman getirdiklerini böylelikle üretici ve tüketiciye güven verdiklerini kaydetti. Söz konusu krediyi % 63 oran ile faizlendireceklerini belirten Göktaş, kredi miktarının azami 50 milyar lira olarak belirlendiğini ancak bu rakamın daha da yükseltilebileceğini de söyledi. Göktaş, şöyle devam etti: "Ayrıca sanayicilerden, döviz girdisi olanlara döviz kredisi de verebileceğiz. Böylelikle ekonomide 1 yıllık sürede önümüzü gördüğümüzü belirtmek istiyorum. Reel sektör artık krediyi geri ödeyebilecek güce geldi. Bankacılıкта kredi geri ödendiği müddetçe kredi verilebilir."

Enflasyonu Arındırınca Bankalar Zarara Döndü

Hisse senetleri borsada işlem gören 6 banka, 2001 yılında zarar etti. İMKB'ye gönderilen enflasyona göre düzeltilmiş bilançolara göre zararlar 13 ile 201 trilyon lira arasında değişiyor. Şekerbank hariç ilave sermaye ihtiyacı bulunmadığı belirlenen halka açık bankalardan zarar açıklamaları gelmeye başladı. Hisseleri İMKB'de işlem gören 11 bankadan, şu ana kadar yapılan açıklamalara göre 6'sı 2001 yılını zararla kapattı. Bankalar Kanunu'na 4743 sayılı Kanunla eklenen geçici 4'üncü madde çerçevesinde denetimden geçirilerek enflasyona göre düzeltilmiş 2001 yılı mali tablolarına göre, bankalar geçen yılı zararla kapattı. Bilançoları İMKB'ye gönderilen bankaların mali tablolarına göre, Alternatifbank'ın zararı 201 trilyon 99 milyar lira olarak belirlendi. Dışbank'ın zararı 48 trilyon 557 milyar lira, Şekerbank'ın zararı 153 trilyon 507 milyar lira oldu. Türk Ekonomi Bankası (TEB) 13 trilyon 283 milyar lira, Tekstilbank 165 trilyon 900 milyar lira, Akbank ise 15 trilyon 15 milyar lira zarar etti.

TEB'ten yapılan açıklamada bankanın sermaye yeterliliği rasyosunun % 13.26 olduğu belirtilerek, ortaya çıkan zarar şöyle anlatıldı: "31 Aralık 2001 tarihli mali tablolarımızda bankamızın kârı 63.9 trilyon lira olarak gerçekleşmiş, ancak bilançoların düzenlenmesinde enflasyon muhasebesi esaslarının uygulanması sonucu, 6,8 trilyon lira zarara dönüşmüş ve vergi yasalarında enflasyon muhasebesine uyumlu düzenlemelerin henüz yapılmamış olmasından dolayı ayrılan Kurumlar Vergisi provizyonu nedeniyle de, yıl sonu faaliyet sonucumuzda 13.2 trilyon lira zarar doğmuştur."

BDDK Başkanı Engin Akçakoca, bilançolar henüz açıklanmadan, "Bankalar zarar açıklayabilir, sakın şaşırmayın" uyarısında bulunmuştu. Yeniden yapılanma programının amacının "bankacılık sektörünün sorunlarına kalıcı bir çözüm getirilmesi ve gelişimin daha sağlıklı bir ortamda sürdürülmesini sağlamak" olduğunu vurgulayan Akçakoca, 2001 yılı bilançolarında görülen zararın sektörü değerlendirmek için yeterli olmayacağını vurgulamıştı. Akçakoca, bu konuda şunları söylemişti: "Bankacılık sisteminde yeni bir sayfa açılırken alışkanlık olduğu üzere sadece kâr-zarar rakamlarına değil, özkaynaklara ve bilançonun bütününe bakarak sistemin bütününe değerlendirilmesi en doğru yaklaşım olacaktır."

Dışbank: Vakıfbank İçin 5 Damat Adayından Biriyiz

Dışbank Genel Müdürü Faik Açıklalın, banka satın almak için arayışlarının sürdüğünü belirterek, "Vakıfbank için 5 damat adayından biriyiz" dedi. Açıklalın, 135 şubesi bulunan Dışbank'ın yıl sonunda 150 şubeye ulaşmayı

hedeflediğini ve büyümesini sürdüreceğini belirterek, "Dışbank olarak biz, üst gruptaki bankalardan birisi olmayı hedefliyoruz" dedi. Dışbank'ın, banka birleşmesi ya da satın alma konusundaki projelerine de değinen Açıkalm, şöyle devam etti: "Banka almak için arayışlarımız sürüyor. Şu anda Vakıfbank ile ilgileniyoruz. Vakıfbank'ın inceleme süreci devam ediyor. Temmuz'un ortasına kadar belli olacağını tahmin ediyorum. Vakıfbank için 5 da-mat adayından biriyiz. Daha sonra da bu tip arayışlarımız sürecek." Açıkalm, krizden sağlıklı bir ekonomiye geçiş döneminde, yabancıların banka almaları ya da içeride banka birleşmelerinin yoğunlaştığını ve şu anda bu durumun yaşandığını kaydetti.

Dışbank'ın Sermaye Yeterlilik Rasyosu % 21

Dışbank Yönetim Kurulu Başkan vekili Tayfun Bayazıt, "Dışbank'ın 2001 faaliyet kârı 107.7 trilyon liraydı. Enflasyon muhasebesiyle bu rakam 48.5 trilyon lira zarara dönüştü. Ancak, bankamızın sermaye yeterlilik rasyosu % 21.06 olarak belirlendi" dedi. Bayazıt, enflasyon muhasebesi ve vergiden kaynaklanan nedenlerle 2001 yılını zararlı kapatan bankalar arasında görünen Dışbank'ın, aynı yıl içinde toplam aktiflerini, mevduatını, çalışan ve şube sayısını artırdığına dikkat çekti. Bankacılık sektörünü yeniden yapılandırma programı kapsamında yürütülen üçlü denetim çalışmaları sonucunda, Dışbank'ın sermaye yeterlilik rasyosunun konsolide bazda % 21.06 olarak saptandığını vurgulayan Bayazıt, bankanın 31 Aralık 2001 tarihli mali tablolarını değerlendirerek, kârlılık konusunu şöyle açıkladı: "BBDK Dışbank'a ilave sermaye ihtiyacı bulunmadığını bildirdi. Dışbank'ın 2001 yılı faaliyet kârı 107.7 trilyon lira olarak gerçekleşti. Ancak enflasyon muhasebesi uygulaması sonucu gerçekleşen parasal pozisyon zararı ve vergi provizyonu nedeniyle bu rakam 48.5 trilyon lira zarara dönüştü. Ekonomik açıdan zorluklar ve mali piyasalarda belirsizliklerle dolu bir yıl olan 2001'de müşterileri ve yatırımcıları için güvenli yolu seçen ve iştirakler ile sabit kıymetler yerine likit bilanço yapısını tercih eden Dışbank'ın parasal pozisyon zararı, toplam bilanço büyüklüğüne göre yüksek gerçekleşti." Bayazıt, 2001 yılında bankanın "tamamı reel bazda" olmak üzere toplam aktiflerini % 15, toplam mevduatını % 35, çalışan sayısını % 16, şube sayısını da 100'den 116'ya yükselttiğini kaydetti.

Banka Sayısı 2.5 Yılda Üçte Bir Azaldı

Türkiye'de banka sayısı, son 2.5 yıl içinde "tasfiye, birleşme, satın almalara" nedeniyle % 30 oranında azalarak 81'den 57 adete indi. Türkiye'de geçen yıl yaşanan mali krizin etkisiyle, aynı dönemde ticari banka sayısı azala-

rak 62'den 43'e, kamusal sermayeli ticari bankalar 4'den 3'e düştü. Geçen 2.5 yılda özel sermayeli ticaret banka sayısı da yaklaşık üçte bir oranında azalarak 31'den 21'e, TMSF kapsamındaki bankaların sayısı yarı yarıya azalarak 8'den 4'e, Türkiye'de kurulmuş veya şube açan banka sayısı 19'dan 15'e geriledi. Aynı dönemde, kalkınma ve yatırım bankaları kapsamında, kamusal ve yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının 3 olan sayısında bir değişiklik gözlenmezken, özel sermayeli bankaların sayısı 13'den 8'e indi.

TBB verilerine göre, 1 Ocak 2000 tarihinde TMSF kapsamında bulunan Egebank, Eskişehir Bankası, Interbank, Sümerbank, Bank Ekspres, Türk Ticaret Bankası, Yaşarbank, Yurtbank'a, 27 Ekim 2000'de Bank Kapital, 6 Aralık 2000'de Demirbank, 28 Şubat 2001'de Ulusal Bank, 13 Mart 2001'de İktisat Bankası, 9 Temmuz 2001'de Tarihbank, Bayındırbank, Kentbank, EGS Bank, 30 Kasım 2001'de de Toprakbank eklendi. Egebank, Yurtbank, Yaşarbank, Bank Kapital, Ulusal Bank, Sümerbank çatısı altında, İnterbank, Esbank da Etibank bünyesi içinde birleştirildi. Fon bünyesinde olan, Kentbank, Etibank, EGS Bank, İktisat Bank'ın bankacılık izni kaldırıldı ve tasfiye sürecine girildi. Daha sonra Kentbank, Etibank, İktisat Bankası, EGS Bank, Bayındırbank bünyesinde devren birleştirildi. Fon bünyesinde bulunan Bank Ekspres 30 Haziran 2001 tarihinde Tekfen grubuna satıldı. Egebank, Yurtbank, Yaşarbank, Bank Kapital ve Ulusal Bank'ın Sümerbank ile birleştirildikten sonra, tamamı TMSF'ye ait olan Sümerbank hisseleri 10 Ağustos 2001 tarihinde imzalanan hisse devir sözleşmeleri ile OYAK'a devredildi. Demirbank'ın satışı konusunda TMSF, 20 Eylül 2001'de HSBC Bank ile hisse devir sözleşmeleri imzaladı. Bankanın HSBC'ye devir işlemleri 30 Ekim 2001 tarihinde tamamlandı. Fon bünyesinde olan Sitebank'ın satışı konusunda 21 Aralık 2001 tarihinde NovaBank ile hisse devir sözleşmeleri imzalanırken, hisse devir işlemi 16 Ocak 2002 tarihinde gerçekleştirildi.

Advantage, HSBC'de

Boyner Holding, 1.5 milyon müşterisi ile Türkiye'nin en büyük alışveriş kartı sistemi olan Advantage'ın tamamını, HSBC'ye satmak üzere prensip anlaşmasına vardığını açıkladı. HSBC tarafından yapılan açıklamada Advantage Card'ın sahibi olan Benkar Tüketici Finansmanı ve Kart Hizmetleri A.Ş.'nin tamamını satın almak üzere Boyner Holding ile ön anlaşma imzalandığı duyuruldu. HSBC'nin açıklamasında, satın alma operasyonu paralelinde diğer bir ticari anlaşma daha imzalanacağını ve Boyner Grubu'nun, Advantage Card operasyonunda HSBC'ye hizmet vermeye devam edeceği

de yer aldı. Boyner Grubu, Advantage'ın satışı için ilk önce Akbank ile masaya oturmuştu. Benkar'ın % 65 hissesinin Akbank'a satışı konusunda anlaşmaya varılmış, ancak yönetimdeki temsil oranı konusunda çıkan anlaşmazlık sonucu, bu ortaklık tatsız bir şekilde son bulmuştu.

Advantage Card'ın % 65'ini Akbank'a satmak için imzalanan ön anlaşmanın bozulmasıyla birlikte Özyeğin ile görüşmelere başlayan Boyner Holding, Hüsnü Özyeğin'e ait Fiba Holding bünyesindeki FibaBank ile ortaklığa yöneldi. FibaBank ile Benkar arasında AdvantageBank kuruluşunu içeren bir anlaşma yapıldı. Anlaşmaya göre FibaBank ile Benkar, % 50'şer ortaklıkla yeni bir banka kuracaktı. Herkes, Boyner ile Fiba Grubu arasında Advantage konusunda sorun kalmadığını düşünürken, Benkar'ın % 100 sermayesinin HSBC'ye geçtiği açıklaması yapıldı. HSBC'nin açıklamasında Benkar'ın Advantage markası dahil tüm operasyon ve aktiflerinin satın alınacağına yer verildi. Böylece Türkiye'de halen 160 şube, 440 bin kredi kartı müşterisi ve toplam 1 milyon müşteriyle çalışan HSBC, Advantage Card'ın 288 üye kuruluşunu ve 1.5 milyonu aşkın müşterisini de devralmış olacak. HSBC, açıklamasında Benkar'ı satın aldıktan sonra bütün operasyonel birimlerini HSBC'nin yerel bankacılık sistemine entegre edeceklerini, bunun sonucunda da müşteri tabanına zenginleştirilmiş hizmetler sunulacağını belirtti. Açıklamada, Advantage Card sahiplerinin ise bu satın almadan sonra uluslararası kredi kartı ve diğer bankacılık hizmetlerinden yararlanma fırsatına sahip olacağı vurgulandı. 81 ülkede 7 bini aşkın ofisi ile 2001 yıl sonunda 96 milyar dolarlık aktif toplama ulaşan HSBC, Türkiye'de 1990 yılında faaliyete geçti. Geçen yıl Demirbank'ı satın alan HSBC, Türkiye'de 160 şube, 3 bin 300 çalışanı ile hizmet veriyor.

FİBA Holding'in ve Finansbank'ın sahibi Hüsnü Özyeğin ile aralarında çok pozitif bir dostluk bulunduğunu belirten Boyner Holding Yönetim Kurulu Başkanı Cem Boyner, Advantage'ın HSBC'ye satışı ile sonuçlanan süreçteki gelişmeleri şöyle anlattı: "FİBA ile % 50-50 ortaklıkla yeni bir banka kurulması için her türlü anlaşmayı sonuçlandırmıştık. Hatta bu banka için gerekli izinleri de almıştık. Ancak, bu arada pek çok şey gelişti ve her iki grubun da stratejilerinde değişimler oldu. BNP Paribas ile Finansbank arasındaki ortaklığın gündeme gelmesi gibi. Zaten, biz Hüsnü Bey ile yaptığımız anlaşmada, her iki tarafı da daha cazip fırsatları değerlendirme konusunda serbest bırakmıştık. HSBC gündeme gelince, bunu değerlendirmenin en doğru strateji olacağına karar verdik. Şimdi içim çok rahat. Advantage, gerçekten çok güçlü sermayesi olan bir bankanın bünyesinde ve bir üst sınıfa atladı. Ben bizim pazarlama ve müşteri ilişkileri başarılarımızla doğan ve gelişen Advantage'ın, ailemizden ayrıldığını düşünmüyorum. Çünkü, HSBC ile

yapılan anlaşmada yine müşteri ilişkileri ve pazarlama konusunda 5 yıl çalışmaya devam etmemiz öngörülüyor. Böylece Boyner Grubu artık finansal hizmetler pazarından tamamen çekiliyor. Satış anlaşmasına göre, Advantage ile sahip olduğumuz geniş müşteri veri tabanının finansal olmayan bölümleri üzerinde iş geliştirme imkanımız sürecektir."

Kârlara Bakmayın Kriz Büyük Bankalara Yarar

Bankaların 2001 yılı zararlarının sürpriz olmadığını savunan Garanti Bankası Genel Müdürü Ergun Özen, "Önemli olan bunun bir defaya mahsus olması ve faaliyet zararı olmayışı" dedi. Krizlerden büyük bankaların güçlenerek çıktığını vurgulayan Özen, üç aylık bilançoların da bunu göstereceğini açıkladı. Bankacılık sektörünün 2001 yılı bilançoları ve özellikle eksiye seyreden kâr rakamlarına bakarken, geçmişle bağlantı kurulması gerektiğini söyleyen Özen, bu rakamların sürpriz değil, normal olduğu görüşünde. Özen, bilançoların enflasyon muhasebesine göre düzenlenmesinin yanı sıra, krediler, menkul kıymetler gibi parasal değerlerin de enflasyondan arındırılarak rayiç bedellerin yeniden belirlenmesinin de bu zararlar da önemli bir unsur olduğunu kaydetti. "İşin bir de konjoktürel tarafı var" diyen Özen, şöyle konuştu: "Bu açık, net. Hepimizin yaşadığı, hissettiği Cumhuriyet tarihinin en ağır krizinden çıktık. Biz 250 trilyon liraya yakın kredi karşılığı ayırdık, krizden dolayı bir takım firmalardaki kredilerimiz battı tabii ki. Türkiye'de bankacılık yapıyorsanız, Türk firmalarına kredi veriyorsanız, Türk menkul kıymetleri alıyorsanız zarar etmemenize imkan yok."

Bu zararların "bir kereye mahsus" olduğunu savunan Özen'in bu konudaki dayanağı ise "faaliyet zararları" olmayışı. Faaliyet zararı var mı Allah'a şükür yok, buna bakmak lazım. Göreceksiniz ki 31 Mart rakamları açıklandığında bankalar kâra geçmiş, çok çok daha iyi bir resim ortaya çıkacak" diyen Özen, yine de eskisi gibi yüksek kârlar beklenmemesi gerektiğini vurguladı. Bankacılık sektörüne biraz haksızlık yapıldığı düşüncesinde olan Özen, "Bizden Deprem Vergisi adı altında bir gecede 3 milyar dolar alındı, geçen yıl 1.2 milyar dolar BSMV ödedik, Batı'da böyle bir şey yok. Son 10 yılda munzam karşılıklara Batı standartlarında makul bir faiz verilseydi bu sektörün 7 milyar dolar daha sermayesi olacaktı" diye konuştu. Vergisel yüklerin kaldırılması gerektiğini vurgulayan Özen, "Bu sektör önemli, büyümeyi finanse edecek yer burası" dedi. Özen, "Sektörün büyümeyi finanse edecek gücü var mı" sorusunu ise şöyle yanıtladı: "Denetimler sonucunda bu ortaya çıktı, sektörün likiditesi bol, sermaye yeterlilik rasyosu da iyi. Krizler büyük bankalara yarıyor, payları artıyor. Bundan sonra bankaların büyümeyi daha fazla finanse etmesi lazım, daha fazla bankacılık yapması lazım. Kredi ver-

meden para kazanmak yok, bankacıysanız krediler bilançonuzun uluslararası standartlara göre % 70'i, 80'i olmak zorunda. Türkiye'de % 30-35'lere geriledi bu oran, yani sağlıklı bir ekonomide, sürdürülebilir bir büyümeye girmiş bir ekonomide bizim gidecek daha çok yolumuz var. Bankacılık sektörü olarak biz riskleri almaya hazırız, yeter ki doğru firmaları bulalım."

Garanti Bankası'nın da tüm sektör için geçerli olan nedenlerden dolayı 2001 yılında 226.7 trilyon zarar açıkladığını ancak, sermaye yeterlilik rasyosunun solo bazda (sadece banka olarak) % 11, konsolide bazda (diğer mali iştiraklerle birlikte) ise % 13.82 olduğunu hatırlatan Ergun Özen, 2002 yılına ilişkin şu değerlendirmeyi yaptı: "Rakamlar belli ama açıklayamıyoruz, 8 Temmuz'da genel kurulumuzu yapıp 2001 bilançomuz için hissedarlarımızdan onay aldıktan sonra hemen üç aylık bilançomuzu açıklayacağız. Rakamlar iyi gidiyor, kâr açıklayacağız, sermaye yeterlilik rasyomuz 2'şer puan daha yukarıda olacak. Bütün kalemlerde büyüyoruz. Yanlış anlaşılmasını istemem ama krizler büyük bankalara yarıyor, biz de Garanti olarak bundan payımızı alıyoruz."

Özen, "3 denetimden sonra artık bankacılık sektörünün şeffaflığı tartışılmamalı" derken, şeffaflık konusunda topu reel kesime attı. Özen, şunları söyledi: Artık şeffaflığı reel sektörde de görmemiz gerekiyor. Bankalarda verimlilik arttı, maliyetler de düştü. Aynı gelişmeyi reel kesimde de görmemiz lazım. Daha şeffaf bilançolar sunmak zorundalar ki, bankacılar da daha kolay kredi verebilsin. Bundan sonra oyunun adı verimlilik. Ekonomide çok önemli gelişmeler olduğunu dile getiren Ergun Özen, siyasi belirsizliğin ortadan kalkmasıyla rakamsal bazdaki gelişmelerin ön plana çıkacağı ve devamının sağlanması ile sürdürülebilir büyümeye geçileceği görüşünde."

Ersin Özince: Zarar Açıklamak Önemli Değil

Türkiye Bankalar Birliği Başkanı ve İş Bankası Genel Müdürü Ersin Özince, banka bilançolarına ilişkin olarak, "zarar açıklamak çok önemli değil. Zarar üzerinde durmamak lazım. Bu bilançolar bundan sonra hep zararla sürerse, herhalde o bankalar birtakım önlemler alırlar" dedi. Özince, Türkiye'de İtalyan Ticaret Odası tarafından düzenlenen "Finans Sektöründeki Yeniden Yapılanmanın Reel Sektör Üzerindeki etkileri" konulu panel öncesinde gazetecilerin sorularını yanıtladı. Ersin Özince, BDDK'nın açıklamasında yer alan bankaların 224 trilyon liralık sermaye ihtiyacına ilişkin, "bu şaşırtıcı, sihirli değnek mi değdi?" sorusu üzerine, şöyle konuştu: "Daha mı çok kötü olmasını istiyoruz. (Sihirli değnek mi değdi?) Değdiyse, çok mu kötü olur. Çok mu kötü çıkması lazım herşeyin. Vergi mükellefinin sırtına daha çok mu yükler binmesini arzu etmiyoruz. Birçok kimsenin böyle düşündü-

ğünü biliyorum. Türk bankacılık sektörünün çok ciddi, fevkalade konservatif bugüne kadar hiç muhatap olmadığı bir denetim süreci sonrasında, birçok Türk bankasının, eğer uluslararası kriterlerde bu krizlerin riskini çektikten sonra güçlülüğü, sermaye güçlülüğü terslik olduysa, bunun altında artık hiç birşey aramamak lazım. Bunu lütfen özellikle biz Türkler, herkese ve kendimize ilan edelim."

Özince, çok ağır bir ekonomik program değişikliği nedeniyle herkesin çok fazla hırpalandığını vurgularken, "bu hırpalanmaların sonrasında otorite böyle bir denetimi yaptıktan sonra, 'bu tamam' diyorsa, artık buna inanacağız. Unutmayalım ki bugüne kadar hiçbir zaman otoriteler bu ölçüde uluslararası kriterlerle denetim yapmamıştı" dedi. Banka bilançolarıyla ilgili sonuçların hiçbir şekilde kâr veya zararlar değerlendirilmemesi gerektiğini ifade eden Özince, "Hatırlarsanız geçmiş yıllarda (Vay bu bankacılık sektörü ne kadar kâr ediyor, faiz, rantiyeye vs) söylemleri yapıyorduk. Enflasyon muhasebesine vurulduğu zaman enflasyon bunları alıp götürüyor" dedi. Özince, geçtiğimiz yıl Bankalar Birliği'nin bu tür açıklamalar yapmaya çalıştığını, ancak sesinin kaos ortamında kaybolup gittiğini dile getirirken, Türkiye'de birçok kuruluşun gelirlerinin enflasyon bazında eridiğini söyledi.

Bundan sonra bütün ticari kuruluşların da bankaları izleyeceğini, enflasyon bazında para kazanmaya çalışacaklarını belirten Özince, "Zarar sadece enflasyon muhasebesi uygulamasının bir sonucu mu?" sorusunu ise şöyle yanıtladı: "Ben bilmiyorum. Banka bilanço analiz uzmanı değilim. Uzman olanların, tüm bilgileri değerlendirmek suretiyle bunları ele alması lazım. Zarar açıklamak çok önemli değil. Zarar üzerinde durmamak lazım. Bu bilançolar bundan sonra hep zararla sürerse, herhalde o bankalar birtakım önlemler alırlar. Yani zarar eden müessese illa kapatılır diye bir şey yok. O müessese belki çok güçlüdür ama sermayedarı belki faaliyetini küçültmesini veya zararı önleyecek kendi içinde önlemler alınmasını ister. Bunlar da yapılır."

Özince, banka bilançolarının Borsa'daki etkisine ilişkin ise şu değerlendirmede bulundu: "İMKB'deki etkisi, enflasyona endekslenmiş bir bilançoyla endekslenmemiş bir bilançonun karşılaştırılması, denetim muhasebesi ile ilgili bilgiler nedeniyle yapılmaması gerektiğini düşündüğüm bir şey. Yani biz şimdi önceki Türk muhasebe sistemine göre çıkmış bilançolarla, enflasyondan arındırılmış bilançoları nasıl karşılaştırabiliriz? Karşılaştırmamalıyız. Bu şirketlerle diğer şirketleri de karşılaştırmamalıyız. Bunu sadece bankacılık sektöründe değil, önümüzdeki dönemlerde diğer borsa şirketlerinde de, borsaya açık olmayan şirketlerde de göreceğiz. Sadece yatırımcı değil, tüm müteşebbisler kendi inisiyatiflerini enflasyonu dikkate alarak artık tartmak

durumundalar." Halka açık bankaların birçoğunun bilançolarının açıklandığını hatırlatan Özince, bu bankaların hemen hemen tamamının kredibilitésinin olumlu olduğunun görüldüğünü, bunun da olumlu değerlendirilmesi gerektiğini söyledi.

Özince, bankaların zararlarının İstanbul Yaklaşımı'nı etkileyip etkilemeyeceği yönündeki soru üzerine de, "Zannetmiyorum. Çünkü zararın önemli bir bölümü de enflasyon muhasebesinin yanı sıra özellikle karşılık kararnamesinin getirdiği ağır kredi risk prensipleridir. Neye göre ağır? Bugünkü kriz ortamına göre ağır" diye konuştu. Yeni karşılıklar kararnamesinin eldeki stok kredi portföyüne uygulandığına işaret eden Özince, "Uluslararası kredi kriterlerini sadece şirketlere değil, şahıslara dahi uygulasanız, belki birçok Türk tüketicisi de kredibil çıkmayabilir" dedi. Böyle bir geçiş döneminde, bankaların özellikle sorunlu kredilerle ilgili zararlarını azaltmak için İstanbul Yaklaşımı veya bankanın kapasitesi doğrultusunda yöntemler kullanacaklarını ifade eden Özince, bunun her tarafın lehine olduğunu vurguladı. Ersin Özince, artık bankacılık yapmak veya başka konularda sermayedar olmak için, daha güçlü sermaye yapısı, daha güçlü kredibilite gerektiğini belirtirken, bütün kuruluşların mümkün olduğunca imkanları oranında, özvarlıklarını uluslararası kurallara ve uluslararası rekabete uyabilmek için, kendilerini güçlendirmeleri gerektiğini kaydetti.

Pamukbank'a El Konuldu

Yapı Kredi Bankası ile birleşme başvurusunda bulunan Pamukbank'a BDDK Üst Kurulu tarafından el konularak TMSF'ye devredildi. BDDK'dan yapılan açıklamada, bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılarak sağlıklı bir yapıya kavuşturulması, sermayelerinin uluslararası kabul görmüş asgari seviyede sağlanması ve böylelikle bankaların başlıca görevlerinden biri olan reel sektöre finansman sağlama işlevini yürütebilmesi için gereken ortamın oluşturulmasının uygulamakta olan ekonomik programın temel amaçlarından biri olduğu vurgulandı. Tasarruf sahiplerinin haklarını korumak ve kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamanın Kurumun asli görevlerinden biri olduğunun belirtildiği açıklamada, bu minvalde, Türk Bankacılık Sistemi'nin ciddi bir yeniden yapılandırma süreci içerisinde bulunduğu ve Kurum tarafından bankaların sağlıklı ve sağlam bir yapıya kavuşturulmasına yönelik tedbirlerin kararlılıkla uygulanmaya devam edildiği kaydedildi.

Açıklamaya şöyle devam edildi: "Bu kapsamda daha önce alınan tedbirler ve mali bünyelerinde çeşitli sorunlar bulunan bankalar ile bunların ortaktalarına banka mali bünyelerinin iyileştirilmesi yönünde çeşitli tedbirlerin

alınmasına dair verilen talimatlar yanında, 4389 sayılı Bankalar Kanunu'na 4743 sayılı Kanunla eklenen geçici 4. madde uyarınca tüm özel sermayeli ticari bankalar 3 aşamalı denetime tabi tutularak bu bankaların gerçek mali durumları ve varsa sermaye ihtiyaçları belirlenmiş ve bu konuda 13.06.2002 tarihli basın açıklamamızda gerekli bilgi verilmiştir. Bahsedilen açıklamamızda birleşme taleplerinin inceleniyor olması nedeniyle yer verilmeyen Yapı ve Kredi Bankası ve Pamukbank ile ilgili değerlendirmelerimiz tamamlanmış ve Pamukbank'ın Yapı ve Kredi Bankası tarafından devralınmasına yönelik olarak Kurumumuza sunulan plan ve fizibilite raporlarının uygulanabilir olmadığına karar verilmiştir.

Bu çerçevede; BDDK'nın 18.06.2002 gün ve 742 sayılı kararı ile; Bankalar Kanunu'nun amir hükümleri çerçevesinde alınması istenen tedbirleri almadığı, bu tedbirler alınmış olsa dahi mali bünyesinin güçlendirilmesine imkan bulunmadığı, yükümlülükleri toplamının varlıklarının toplam değerini aştığı, faaliyetine devamının mevduat sahiplerinin hakları ve mali sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike arz ettiği ve 31.12.2001 tarihi itibarıyla 2 milyar ABD doları tutarında sermaye açığı olduğu tespit edildiğinden, Pamukbank'ın yönetim ve denetimi 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 14. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarına istinaden TMSF'ye devredilmiştir. TMSF, yönetim ve denetimi kendisine devredilen bankanın zararının sermayesine tekabül eden kısmını ödeyerek, bu bankanın hisse senetlerinin mülkiyetine, 4389 sayılı Kanunun 14. maddesinin 5 numaralı fıkrasının (a) bendinin (ab) alt bendine dayanarak sahip olmuştur. Buna göre: Pamukbank 19 Haziran 2002 tarihinden itibaren TMSF'nin sahipliği altında, her türlü bankacılık hizmetlerini sürdürmeye ve yükümlülüklerini yerine getirmeye devam edecektir.

Diğer taraftan, Pamukbank'taki hissedarlıkları nedeniyle Bankalar Kanunu'nun amir hükümleri çerçevesinde Banka kurucularında aranan nitelikleri kaybeden ve Yapı ve Kredi Bankası'na doğrudan veya dolaylı olarak % 10 ve üzerinde paya sahip olan kişilerin temettü haricindeki ortaklık hakları TMSF tarafından kullanılacaktır. Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde, Pamukbank ile iş ilişkisi bulunanların, mudilere diğer alacaklıların endişe etmelerini gerektirecek bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla, vatandaşlarımızın mevduatlarını çekmelerine, vadesinden önce bozdurmalarına ve yatırımları ile ilgili kaygı duymalarına mahal bulunmamaktadır."

Pamukbank Türkiye'nin 7. Bankasıydı

TMSF'ye devredilen Pamukbank, 30 Eylül 2001 tarihi itibarıyla, 8.6 katrilyon lira aktif büyüklükle bankalar arasında genel sıralamada 7., özel ban-

kalar arasında 5. sırada bulunuyordu. Pamukbank, Çukurova bölgesindeki pamuk üreticilerine kaynak sağlamak amacıyla 22 Nisan 1955'te Adana'da kuruldu. Kuruluş sermayesi 17 milyon lira olan Pamukbank, 1973'te Çukurova Grubu'na katıldı. Şubelerinin yanı sıra 5 kurumsal, 5 özel ve 32 ticari bankacılık merkezi, 700'ü aşkın otomatik vezne makinesi, 7 yurtdışı finansal hizmet şubesi, İran'daki 1 yurtdışı temsilciliği ve Bahreyn'de bulunan 1 yurtdışı şubesiyle hizmet veren Pamukbank, 2000 yılı sonunda 7 milyar ABD Doları tutarında bir aktif büyüklüğe ulaştı.

Günümüzde 3.5 milyonu aşkın müşteri kitlesine hizmet veren Pamukbank, bireysel krediler, telefon bankacılığı, önyüzü fotoğraflı ve imzalı kredi kartı, fotoğraflı banka kartı, aktif sistem, müşteri temsilcisi, gezici bank24, sıfır faizli kredi ve diyalog gibi birçok bireysel bankacılık uygulamasına öncülük etti. 1998 Ekim ayında internet şubesini, 2000 Temmuz ayında Wap bankacılığını başlatan Pamukbank, 2001 Şubat ayında da TV Bankacılığı'nı hizmete soktu. 1999 yılında uygulamaya geçirilen Geleceğin Bankacılığı Projesi ile banka müşterilerinin ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak amacıyla müşteri odaklı bir yapıya kavuşan Pamukbank, kurumsal, ticari, girişimci, özel ve bireysel olmak üzere 5 ayrı müşteri segmentine yönelik 5 ayrı banka gibi hizmet veriyor.

Pamukbank, leasing (Pamuk Finansal Kiralama), faktoring (Pamuk Factoring), sigortacılık (Genel Sigorta) ve yatırım (Pamuk Yatırım) alanlarında faaliyet gösteren iştirak şirketleri ile tüm finansal alanlarda ürün ve hizmet veriyor. Bankanın ortaklarını, Çukurova Holding, Çukurova İthalat ve İhracat, Endüstri Holding, Çukurova Dış Ticaret, Sınai ve Mali Yat. Holding, Genel Denizcilik Nakliyat, Avor İnş. Gıda, Tekstil oluşturuyor. İştirakleri de Turkcell İletişim Hizmetleri, Turkcell Holding, Pamukspor Spor ve Turizm Hizmetleri, Pamuk Factoring, Pamuk Yatırım Menkul Değerler Ticaret, Çukurova Çelik Endüstrisi, Türkiye Genel Sigorta, Çukurova Tüketim Ürün. Paz. San.Tic. A.Ş., Noksel Çelik Boru Sanayi, Pamuk International Financial Ser.Ltd., Gamat Gazetecilik Matbaacılık, Çukurova Makine İmalat Ticaret, Bankalararası Kart Merkezi, Bank Kreiss A.G., Kredi Kayıt Bürosu, Netsel Turizm Yatırımları, Çukurova Kimya Endüstrisi, Maysan Makina Yedek Parça San. Tic. A.Ş.'den oluşuyor.

30 Eylül 2001 itibarıyla Pamukbank'ın 197 şubesi ve 5 bin 469 personeli var. Pamukbank'ın net kârı 46 trilyon 250 milyar lira, toplam özkaynakları 870 milyar 466 milyon lira, toplam mevduatı da 6 katrilyon 618 trilyon 801 milyar lira olarak belirlendi. Pamukbank'ın toplam aktifleri ise 8 katrilyon 652 trilyon 470 milyar lira düzeyine ulaştı.

Pamukbank Yapı Kredi İle Birleşecekti

Çukurova Grubu'ndaki Pamukbank'ın Fon'a devri, grubun diğer banka-sı Yapı ve Kredi Bankası ile birleşme kararının açıklanmasından 8 gün sonra gerçekleşti. Yapı Kredi Bankası çatısı altında öngörülen birleşme sonrası yeni banka 21.9 katrilyon liraya ulaşan aktif büyüklükle, genel sıralamada Ziraat Bankası'nın ardından 2. özel bankalar arasında ise 1. banka olacaktı. Birleşme kararı açıklamasında, "Türk bankacılık sistemindeki gelişmelerin ışığında iki bankanın birleşme çalışmalarının başlatılması amacıyla BDDK'nın izni için başvuruda bulunulmasına karar verildi" denilmişti.

Çukurova Grubu'nun 2 bankası Yapı Kredi ve Pamukbank'ın birleşme hazırlığı içinde bulunduğu uzun süredir basında dile getirilirken, Yapı Kredi Bankası kaynakları, Türkiye'nin içinde bulunduğu konjontür ve ekonominin yeniden yapılanmasının getirdiği fırsatların, birleşmeyi cazip hale getirdiğini vurgulamışlardı. İki bankanın birleşmesiyle 15 bin çalışan, 650 şube ve aktif büyüklüğü ile en büyük özel banka ortaya çıkacağına işaret eden kaynaklar, böylece önümüzdeki dönemle ilgili olarak rekabetçi bir ölçek avantajının yakalanacağına dikkat çekmişlerdi. Aynı kaynaklar, birleşmenin amacının tamamen verimlilik üzerine oturtulduğunu kaydetmişlerdi. Öte yandan, birleşme kararının açıklanmasının ardından, Yapı Kredi'nin borsadaki hisselerinin değeri taban yapmıştı.

Yapı ve Kredi Bankası, 1944 yılında Cumhuriyet'in ilk özel bankası olarak Kazım Taşkent tarafından kuruldu. Kuruluşundan itibaren her biri birer ilk olarak nitelenen ekonomik, mali, teknolojik, kültürel, sosyal girişimlere öncülük eden banka, faaliyetleri ile hem finansal hem de toplumsal alanda hizmet vermeyi hedefledi. Türk bankacılığının temelindeki Doğu-Batı sentezini, ilk defa bilinçli, sistemli, yaygın ve sürekli bir şekilde hayata geçiren banka olan Yapı Kredi, 1980'de Çukurova Holding bünyesine girdi. 1980'li ve 1990'lı yıllarda, Türkiye'nin lokomotif sektörü olan bankacılığa pek çok yeni ve o dönem için devrim niteliğindeki uygulamayı ve hizmeti getiren Yapı Kredi, bireylere yönelik bankacılığı ve teknolojiyi bankacılık sektörüne tanıtırken, birçok ürün ve hizmeti ilk defa müşterilerine sunan banka oldu.

400'ün üzerinde hizmet noktasından, binin üzerinde para çekme makinesinden, telefon, wap, internet ve televizyon üzerinden 24 saat hizmet veren Yapı Kredi'nin % 40'ı halka açık bulunuyor. Türkiye Bankalar Birliği'nin verilerine göre, bankanın ana ortakları arasında, İMKB Takas ve Saklama Bankası, Sınai ve Mali Yatırım Holding, Baytur İnşaat ve Taahhüt A.Ş., Pamukbank, Çukurova Holding, Genel Sigorta, Pamuk Spor ve Turizm Hizmetleri, Çukurova İthalat ve İhracat şirketleri yer alıyor.

30 Eylül 2001 itibariyle Yapı Kredi'nin 420 şubesi ve 9 bin 858 personeli bulunuyor. Bankanın Eylül dönemi net karı ise 78 trilyon 5 milyar lira, ödenmiş sermayesi 752 trilyon 345 milyar lira, toplam özkaynakları 1 katrilyon 451 trilyon 603 milyar lira, toplam mevduatı ise 9 katrilyon 311 milyar 869 milyar lira düzeyinde bulunuyor. Genel sıralamada 4. sıradaki Yapı Kredi'nin 30 Eylül 2001 itibariyle toplam aktifleri 13 katrilyon 241 trilyon 294 milyar lira düzeyinde.

Moody's, Pamukbank'ın Notunu Düşürdü

Uluslararası derecelendirme kuruluşu Moody's, Pamukbank'a el koyulmasından sonra bir açıklama yaparak, bankanın "finansal güç notunu" "D"den, "E"ye düşürdüğünü açıkladı. 2 milyar dolar sermaye açığı olduğu belirlenen bankaya daha önce "D" notunu vermiş olan Moody's, yaptığı not düşürme açıklamasında, Yapı ve Kredi Bankası'nın "Baa2/P2" olan Türk Lirası (TL) cinsinden mevduat notunu da "olası bir indirim" için değerlendirmeye aldığını duyurdu.

Pamukbank'a Yeni Yönetim

BDDK tarafından, TMSF'ye devredilen Pamukbank'ın yönetimine atamalar yapıldı. TMSF'den yapılan açıklamaya göre, Fon Yönetim Kurulu'nun dün aldığı karar çerçevesinde, Pamukbank'ın mevcut yönetim ve denetim kurullarında görevli kişiler görevlerinden alındı. Pamukbank Yönetim Kurulu Başkanlığına Hasan Ulukanlı, Yönetim Kurulu Üyeliklerine Korkmaz İlkorur, Selahattin Mutlu, Oğuz Aktan, M. Suphi Bilgin, Yönetim Kurulu Üyesi ve Genel Müdür olarak Ahmet Ayaydın, Denetim Kurulu Üyeliklerine ise Mustafa T. Akbulut, İlhan Pekzeren, Tahir Savtak atandı.

Pamukbank 13 Yıldır Uyarılıyordu

BDDK, Pamukbank'ın en önemli sorununun Çukurova Grubu şirketlerine açılan ve geri dönmeyen krediler olduğunu açıkladı. BDDK, grup risklerinden kaynaklanan sorunların giderilmesi için, banka yönetiminin 1989'dan beri defalarca yazılı ve sözlü olarak uyarıldığını açıkladı. BDDK'ya göre, Aralık 2001 itibariyle 3 katrilyon 813 trilyon lira olan grup kredileri toplam kredi portföyünün % 69'u ve toplam aktiflerin % 40.5'i büyüklüğünde bulunuyor. BDDK tarafından yayımlanan "Pamukbank'ın TMSF'ye Devir Nedenleri Bilgilendirme Raporu'nda" bankanın en önemli sorununun Grup firmalarına kullandırılan ve tahsil edilemeyen krediler olduğu vurgulandı. Raporla "Pamukbank, 1989 yılından bu yana yakın izleme kapsamın-

da olmasına, mali bünyesinin iyileştirilmesi hususunda pek çok talimat verilmesine ve mevzuat çerçevesinde mümkün olan kamu desteğinden yararlan-dırılmasına rağmen, mali yapısını güçlendirici önlemleri yeterince almamış, alınan önlemler ise bankanın en büyük problemi olan grup kredilerinin azaltılması hususunda başarılı olamamıştır" denildi.

Raporda, Grup şirketlerine verilen kredilerin vadesinde ödenmediği ve vadeleri banka tarafından sürekli temdit edildiği belirtildi. Banka bu kredilere ilişkin olarak faiz tahakkuku ve tahsilatı yapmadığı, bunun yerine sadece faiz reeskontu yaptığı ve bu kredilerin kur farkı ve reeskontlarını Tek Düzen Hesap Planı ve İzahnamesine aykırı olarak krediler altında alt hesaplar-da ve diğer aktifler içinde geçici hesaplarda izlediği kaydedilen raporda şöyle denildi: "Bu şekilde yaratılan gelirle bankanın bilançosu kârlı gösterildi. Öte yandan, Bankalar Kanununun geçici maddesi gerekçe gösterilerek 23 Haziran 1999 tarihinden önce açılan grup kredileri Karşılık mevzuatına aykırı şekilde canlı krediler arasında izlenmiş ve gerekli karşılıklar ayrılmayarak bankanın özkaynakları olduğundan daha iyi gösterildi. Banka beyanı ile Bankalar Yeminli Murakıpları raporları arasındaki farklılıkların temel nedeni grup risklerinin değerlendirilmesi hususunda ortaya çıktı. İlgili mevzuat hükümleri çerçevesinde, banka mali bünyesinde temel olarak grup risklerinden kaynaklanan sorunların giderilmesi için gerekli tedbirlerin alınması hususunda banka yönetimine 19 Nisan 1989 tarihinden bu yana bir çok kez sözlü ve yazılı uyarı yapıldı."

Aralık 2001 itibariyle Pamukbank'ın dönem zararının 4 katrilyon 24 trilyon lira tutarında olup, % 8 asgari sermaye yeterliliğine erişmek için gereken kaynak ihtiyacının 2 katrilyon 963 trilyon lira olarak hesaplandığı ifade edilen raporda, bankanın mali durumundaki gelişmeler yer aldı. Raporda şöyle denildi: "Aralık 2001 itibarıyla 1 katrilyon 665 trilyon lira olan grup dışı kredilerin önemli bir bölümünü Fiskobirlik'e kullanılmış olan kredi oluşturmaktadır." Bankanın kullandığı faiz hesaplama yönteminin, Hazine tarafından kullanılanlara göre farklı olduğu ifade edilen raporda şöyle denildi: "Ancak, önemle belirtilmesi gereken husus, BDDK tarafından bankanın sermaye açığının hesabında Fiskobirlik kredisi ile ilgili olarak Banka kayıtlarında izlenen tutarın esas alınmış olması ve böylece hukuken çözüme kavuşmamış bir hususla ilgili olarak herhangi bir düzeltme işlemi gerçekleştirilmemesidir. Dolayısıyla, bankanın sermaye yeterliliği ile ilgili sorununun bu alaktan kaynaklandığı yönündeki yorumların herhangi bir dayanağı bulunmamaktadır."

BDDK'nın raporunda, Pamukbank ve Yapı Kredi arasındaki birleşme çalışmalarının 2001 yılından beri devam ettiği belirtilerek, şöyle devam edil-

di: "Bu çalışmalar devam ederken, Pamukbank'ın Yapı ve Kredi Bankası ile birleşmesine ilişkin planlar takip edilmiş ve banka tarafından BDDK'ya gönderilen muhtelif yazılarda, 11 Eylül olaylarının piyasaya etkilerinden bahisle birleşme sürecinin zaman alacağı belirtilmiştir. Birleşmeye yönelik yapılan tüm yazışmalara karşılık, Yapı ve Kredi'nin halka açık olması ve alınacak kararın banka hisse değerini etkileyeceği gerekçe gösterilerek, Yönetim Kurulu kararı alınmamıştır. Bankalara sermaye ihtiyaçları konusunda bildirimlerin yapılmasına çok az bir süre kala, 10 Haziran 2002'de bu karar alınarak gerekli izinler alınmadan kamuoyuna duyurulmuştur."

Pamukbank Müşterisi Endişe Etmesin

Pamukbank mudilerinin, mevduatlarının akıbeti konusunda herhangi bir kaygı duymalarını ve bankayla ilişkide bulunan diğer alacaklıların endişe etmelerini gerektirecek bir durumun söz konusu olmadığı bildirildi. TMSF'dan yapılan açıklamaya göre, Kurul'un 18 Haziran'da aldığı kararla, yönetim ve denetimi ile hisse senetlerinin mülkiyeti Fon'a intikal eden Pamukbank, her türlü bankacılık işlemlerini yapmaya ve mevduat kabul etmeye devam ediyor. Açıklamada diğer yandan TMSF'nin, Bankalar Kanunu'ndaki yetkileri çerçevesinde şimdiye kadar olduğu gibi, kendilerine devir olunan bankalardaki bütün tasarruf sahipleri ve kreditorlerin fonlarını herhangi bir engel olmadan tam olarak kullanmalarını sağladığı yenilendi. Açıklamada, şöyle denildi: "Pamukbank T.A.Ş. mudilerinin, mevduatlarının akıbeti konusunda herhangi bir kaygı duymalarını ve anılan bankayla ilişkide bulunan diğer alacaklıların endişe etmelerini gerektirecek bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla vatandaşlarımızın mevduatlarını çekmelerine, vadesinden önce bozdurmalarına gerek bulunmamaktadır."

İş Bankası'nın Zararı 762 Trilyon Lira

Türkiye İş Bankası, enflasyon etkilerinin arındırıldığı 2001 yılı mali bilançosunda, 762 trilyon lira zarar açıkladı. İş Bankası'ndan yapılan açıklamada, 2001 yılı ile birlikte toplam geçmiş yıllar zararının 1 katrilyon 271 trilyon lira olduğu belirtilerek, "2001 yılı dahil geçmiş yıllar zararlarının tümünün mahsup edilmesinden sonra özkaynağımız 2.9 katrilyon lira olarak şekillenmiştir" denildi. Türkiye İş Bankası Genel Müdürü Ersin Özince, yaptığı yazılı açıklamada, ağır bir ekonomik krizin yaşandığı 2001 yılı için bankaların 3 koldan tabi tutulduğu özel denetimin tamamlandığını hatırlattı.

BDDK'nın diğer bankalara da yaptığı gibi, bilançoğu İş Bankası'na tebliğ ettiğini belirten Özince, şu görüşleri dile getirdi: "Ortaya çıkan tablo,

bankacılık sektörünü ve reel sektör risklerini uluslararası kriterlere tabi tutan çok muhafazakar bir yaklaşımı göstermektedir. Dolayısıyla ülkemizin bugünkü koşulları açısından cesaretli bir saptamadır. Enflasyonun etkilerinin arındırıldığı bilançomuzda, özkaynaklarımızın görünmeyen gücü kısmen ortaya çıktı. Gizli rezervlerimiz, büyük ölçüde enflasyon endekslemesinden kaynaklanan 762 trilyon liralık 2001 yılı ve 509 trilyon liralık önceki yıllar zararımızın toplamının çok çok fevkindedir." 2002 yılının yarısının bitmek üzere olduğuna işaret eden Özince, bu bakış açısıyla 2001 yılı zararının "cari yıl zararı değil, geçmiş yıllar zararı" olduğunu vurgularken, şöyle devam etti: "Toplam geçmiş yıllar zararımız 1 katrilyon 271 trilyon liradır. 2001 yılı dahil geçmiş yıllar zararlarının tümünün mahsup edilmesinden sonra özkaynağımız 2.9 katrilyon lira olarak şekillenmiştir. Bankalar Kanunu'nun 2. maddesi uyarınca, yedek akçelerin ve yedek akçe niteliğindeki yedeklerin zararlar mahsubu gerekmektedir. Buna görede bilanço zararımız ortadan kalkıyor ve kriz sonrasındaki görüntümüz çok daha olumlu bir tablo çiziyor."

Yaklaşık 3 katrilyon liralık bir özkaynakla, artık ileriye bakmak istediklerini belirten Özince, şunları kaydetti: "İştiraklerimizle konsolide edilmeksizin düzenlenen bilançomuzdaki sermaye yeterlilik rasyomuzun % 20.52 oranıyla asgari yasal sınırın 2.5 katı düzeyine, konsolide bilançomuzda ise % 24.96 düzeyine ulaştığı dikkate alındığında bilançomuzun büyüme yeteneği daha iyi ortaya çıkıyor. Üçlü denetim sonrası tespitimiz şudur; İş Bankası bu sonuçlardan güç kazanmıştır. Türkiye'nin risklerini kuruluş misyonu doğrultusunda sırtlamaya ve paylaşmaya öteden beri olduğu üzere devam etmekte kararlıdır. Ülkemizin geleceğine inancımız tamdır."

Tekfenbank'ın Kârı 2.4 Trilyon Lira

Tekfenbank'ın, enflasyon muhasebesi uygulanmış 2001 yılı konsolide kârının 2 trilyon 378 milyar lira olduğu bildirildi. Tekfenbank'dan yapılan açıklamada, BDDK tamamlanan denetlemeler sonucunda, bankanın sermaye yeterlilik oranının, asgari yasal seviye olan % 8'in üzerinde gerçekleştiği belirtildi. Açıklamada, Tekfenbank'ın sermaye yeterlilik oranının, 31 Aralık tarihi itibarıyla konsolide bazda % 28.76 ve konsolide olmayan bazda % 27.21 olduğu kaydedildi. Açıklamada, enflasyon muhasebesi uygulanmış mali kayıtlarına göre konsolide aktif büyüklüğün 349 trilyon 43 milyar liraya, konsolide olmayan aktif büyüklüğün 348 trilyon 80 milyar liraya ulaştığı, konsolide edilmemiş kârın da 3 trilyon 331 milyar lira olduğu bildirildi. Konsolide özkaynak toplamının 31 trilyon 628 milyar lira, konsolide edilmemiş özkaynak toplamının da 34 trilyon 138 milyar lira olduğu dile getirildi.

Tarişbank Talipleri Yeterli Görülmedi

BDDK, TMSF kapsamındaki Tarişbank'ı satın almak için teklifte bulunan yatırımcıların mali gücünü yeterli bulmadı. BDDK'dan yapılan yazılı açıklamada, hisselerinin tamamı Fon'a ait olan ve 30 Mayıs'ta satışa çıkarılan Tarişbank'la (Milli Aydın Bankası T.A.Ş.) ilgilenen yatırımcılardan, 14 Haziran'a kadar başvurularının alındığı belirtildi. Başvuruların, "Banka Kuruluşunda veya Mevcut Bankaların Hisselerinin Devralınmasında ya da Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Bünyesinde Bulunan Bankaların Hisselerini Satın Almak Üzere Başvuracaklarda Aranacak Koşullara İlişkin Kurul Kararı" ile "Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik" hükümleri çerçevesinde değerlendirildiği kaydedildi. Açıklamada, başvuruların değerlendirilmesi sonunda yatırımcıların mali gücünün Tarişbank'ı satın almak için yeterli bulunmadığı ve bu nedenle söz konusu yatırımcıların Banka'da inceleme yapmalarının uygun görülmediği bildirildi.

Derviş: Bankacılıktaki Kararlar Hayati

Devlet Bakanı Kemal Derviş, ekonominin geleceği açısından hayati önemdeki bankacılık alanında, kararların zorlu da olsa gecikmeden ve doğru alınmasının önemli olduğunu bildirdi. Kemal Derviş, yaptığı yazılı açıklamada, ekonomik programın takvimi uyarınca Haziran ayında yapılması gerekenlerin yerine getirildiğini belirtti. Derviş, bankacılık alanında yapılan düzenlemelerin Türkiye'de banka ve finans sisteminin, dolayısıyla da ekonominin geleceği açısından hayati önem taşıyan uygulamalar olduğunu ifade etti. Bu alanında kararların gecikmeden alınmasının ve zorlu da olsa doğru kararların verilmesinin önemine işaret eden Kemal Derviş, BDDK'nın uygun bir çalışmayla mevzuatı uyarınca karar alabilmiş olmasının takdire şayan olduğunu bildirdi.

Derviş, açıklamasına şöyle devam etti: "Şüphesiz ki herhangi bir bankamızın TMSF'ya devredilmesi arzu edilen bir durum değildir. Ayrıca, sektörün yaşadığı sorunlarda yıllarca birikerek gelen hataların yanı sıra, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri ile dünya ekonomisinde yaşanmış ciddi bazı olumsuzlukların da diğer olumsuz etkenler olduğu unutulmamalıdır. Ancak, ekonominin her alanında olduğu gibi bankacılık alanında da alınan kararların nihai tahlilde hem sektörün, hem de ekonomimizin geleceğinin yararına olduğu unutulmamalıdır. Ekonomimiz 2002 yılında hem enflasyonun aşağıya çekildiği, hem de yeniden büyümeye geçildiği bir dönüm noktasındadır. Unutulmamalıdır ki bu trendin devamının sağlanmasında ve orta vadede sürdürülebilir büyüme sürecine geçişte ekonominin kan dolaşımı sistemi niteliğindeki bankacılık sektörünün işlevlerini sağlıklı bir yapıyla yerine getir-

mesi temel zorunluluklardan biridir." Türkiye ekonomisinin yeterli sermayeye sahip ve objektif kriterlere göre düzenlenen bir bankacılık sistemiyle daha da güçleneceğini belirten Derviş, "gün, geçmişe bakıp kısır tartışmaları sürdürme günü değil, daha güçlü bir geleceği hep birlikte inşa etme günüdür" dedi.

Yapı Kredi'nin Zararı 896 Trilyon

Yapı ve Kredi Bankası, 2001 yılı zararını 895 trilyon 815 milyar lira olarak açıkladı. Yapı Kredi açıkladığı zarar ile 2001 yılında Türkiye'nin en çok zarar eden özel sektör bankası oldu. Yapı ve Kredi Bankası'ndan yapılan açıklamada, 31 Aralık 2001 tarihi itibarıyla yapılan özel denetim çalışmaları ve BDDK tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda, enflasyon muhasebesi uyarınca hazırlanan mali tablolara göre, bankanın sermaye yeterlilik standart oranının, konsolide olmayan bazda % 10.21 olarak hesaplandığı belirtildi. Yapı ve Kredi Bankası'nın 2001 yılında mevduatının reel bazda % 34 artarak, 11.7 katrilyon lira seviyesine ulaştığı, aktif toplamının ise 15.5 katrilyon lira olduğu bildirildi. Yapı ve Kredi Bankası'ndan yapılan açıklamada, 2001 yılında yaşanan derin ekonomik krizin olumsuz etkilerine karşın bankacılık hizmet gelirlerinin geçen yıla oranla reel olarak % 38 arttığı belirtildi.

Açıklamada, operasyonel verimlilik hedefleri doğrultusunda merkezileştirilen faaliyetler ve bölümler arası sağlanan sinerjiler sayesinde operasyonel giderlerin geçen yıla oranla reel olarak % 10'a ulaşan oranda azaldığı kaydedildi. 2001 yılı içinde bankaya duyulan güven, sunulan yüksek hizmet kalitesi ve alternatif dağıtım kanallarının etkin kullanımı neticesinde mevduatın reel bazda % 34 artarak, 11.7 katrilyon lira seviyesine ulaştığı, aktif toplamının ise 15.5 katrilyon lira olduğu duyurulan açıklamada, şöyle denildi: "Bankamız 4.5 milyonu aşkın müşteri sayısı, 3.5 milyon adet kredi kartı, % 27 seviyesine ulaşan kredi kartı pazar payı, yıllık yaklaşık 350 milyon doları aşan hizmet geliri üretimi ve güçlü özkaynak yapısı ile 'hizmette sınır yoktur' ilkesine bağlı olarak çağdaş bankacılık faaliyetlerini kesintisiz olarak sürdürmektedir."

Denizbank'tan 70.1 Trilyon Lira Zarar

Denizbank, BDDK'nın denetim sonuçlarına göre, 70.1 trilyon lira zarar açıkladı. Bankanın sermaye yeterlilik rasyosu ise % 19.1 oldu. Denizbank Genel Müdürü Hakan Ateş, bankanın 2001 yılı sonuçlarını değerlendirdiği basın toplantısında, uluslararası muhasebe standartlarına göre ise net kârla-

rının 8.7 trilyon lira olduğunu bildirdi. Ateş, sermaye yeterlilik rasyosunun BDDK denetimine göre % 19.1, uluslararası muhasebe standartlarına göre % 21 olarak gerçekleştiğini kaydetti. Ateş, BDDK denetim sonuçlarında zarar, uluslararası muhasebe standartları bazında kâr açıklamasına açıklık getirirken, aradaki farkın, BDDK'nın uluslararası muhasebe standartlarından farklı olarak iştirak değer artış kazancını kâr zarar cetvelinden çıkararak yine, özkaynakların içinde iştirak değer artış fonunda göstermesinden kaynaklandığını vurguladı. Ateş, "Bankanın özkaynaklarını ve sermaye yeterliliğini etkilemeyen bu değişiklik, kâr-zararda farka yol açmıştır" dedi. Uluslararası muhasebe standartlarına göre bankanın özkaynaklarının 226 trilyon lira, BDDK denetimine göre 205 trilyon lira olduğunu bildiren Ateş, bankanın 2000 yılı sonu itibariyle 1 milyar 31 milyon dolar toplam aktiflerinin de, 2001 yılı sonu itibariyle 1 milyar 436 milyon dolar ulaştığını söyledi.

Koçbank'tan Sermaye Artışı

Koç Holding, Koçbank'ın 200 trilyon liralık nakit sermaye artışına % 25.17'lik iştirak nispetinde katılacak. Koç Holding'ten Borsa'ya gönderilen açıklamaya göre, Koç Holding İdare Meclisi toplantısında, Koçbank'ın 200 trilyon liralık nakit sermaye artışına % 25.17'lik iştirak nispetinde 50.3 trilyon lira ile iştirak taahhüdünde bulunulması kabul edildi.

Birleştik, 148 Milyon Dolar Tasarruf Ettik

Garanti Bankası Genel Müdürü Ergun Özen, Osmanlı Bankası ile birleşmenin meyvelerini toplamaya başladıklarını, birleşmenin ardından 48 milyon doları faiz marjlarındaki iyileşmelerden, 100 milyon doları da işletme giderlerinden olmak üzere toplam 148 milyon dolarlık tasarruf sağladıklarını bildirdi. Garanti Bankası olarak bu yılın ikinci yarısında kredilerde %10'luk reel büyüme beklediklerini bildiren Özen, 2003'te ise hem reel kredilerde hem de bilançolarda aynı oranda büyüme öngördüklerini söyledi. Geçtiğimiz Mayıs ayında Londra'da 350 milyon Euro'luk sendikasyon kredisi anlaşması imzaladıklarını hatırlatan Özen, "Ağustos ayında 300-350 milyon dolarlık sendikasyon kredisi yapacağız. Bunda en ufak bir zorluk görmüyoruz" dedi.

İş Bankası Toplu İş Sözleşmesi İmzalandı

Türkiye İş Bankası ile Banka-Sigorta İşçileri Sendikası (BASİSEN) arasında, 1 Nisan 2002-31 Mart 2004 dönemini kapsayan toplu iş sözleşmesi imzalandı. İş Bankası'ndan borsaya gönderilen açıklamaya göre, banka çalışan-

larının 1 Nisan 2002 tarihindeki emekliliğe esas aylıklarının 150'şer milyon liralık ilk 2 dilimine sırasıyla % 32 ve % 21 oranlarında zam yapıldı. Kalan kısımlar ise % 16 oranında artırıldı. Unvan tazminatları % 40-42, yabancı dil tazminatları ise % 20-21 oranlarında yükseltildi.

Maliye, Zarara Bakmadı Bankalardan Vergi İstedi

Enflasyondan arındırılmış bilançolara göre 2001'i zararlı kapatan bankalar, vergilerini eski sistemden ödeyecek. Bankaların "vergiyi enflasyondan arındırılmış bilanço üzerinden ödeyelim" talebine "Konu üzerinde çalışıyoruz, bu yıla yetişmez" cevabını veren Maliye, bankalara Temmuz sonuna kadar süre tanıdı. Maliye Bakanlığı, bankaların enflasyondan arındırılmış bilançolarında ortaya çıkan zararları dikkate almadı. Bankaların vergi uygulamasında da enflasyon muhasebesi uygulanmasına ilişkin taleplerini geri çeviren Maliye Bakanlığı, bankalara BDDK'nın bilançoları açıkladığı 12 Haziran tarihinden itibaren 45 gün süre tanıdı. Böylece bankalar, enflasyondan arındırılmış bilançolarda ortaya çıkan zararlar üzerinden değil, diğer sistemde görünen kârlar üzerinden vergi ödeyecek.

BDDK'nın isteği üzerine uluslararası muhasebe standartlarını esas alarak enflasyondan arındırılmış bilançolarını açıklayan bankalar bunu "şeffaflık gereği yerine getirmiş oldu, ancak Maliye'den vergi konusunda özel bir imkan sağlayamadı. Bankaların bu konuda BDDK ve Maliye Bakanlığı nezdindeki girişimleri sonuçsuz kaldı. BDDK'nın banka genel kurullarını ertelemesine paralel olarak, bankaların beyan süresini uzatan Maliye Bakanlığı, enflasyon muhasebesi tekniğine göre hazırlanmış bilançolar üzerinden vergi alınması önerilerine ise sıcak bakmadı. Bu konuda çeşitli girişimlerde bulunan Türkiye Bankalar Birliği'ne, Maliye Bakanlığı "enflasyon muhasebesine göre vergi düzenlemeleri üzerinde çalışıldığını ancak bu çalışmaların bu yıla yetiştirilmesinin mümkün olmadığını" ilettili.

Maliye Bakanı Sümer Oral, bankalara da bir yazı göndererek 2001 yılının da tahakkuk eden vergilerinin ilk diliminin ödenmesi için belirlenen takvimi bildirdi. Bankalara bu haftadan itibaren ulaşmaya başlayan yazıya göre, bankalar 2001 yılı bilançolarına göre tahakkuk eden verginin ilk taksidini, BDDK'nın banka bilançolarını açıkladığı 12 Haziran tarihinden itibaren başlayan 45 gün içinde Maliye'ye beyan edecek. Buna göre bankalar tek düzen hesap planı esaslarının uygulandığı bilançolarına göre 2001 yılında ödemesi gereken vergiyi Maliye'ye bildirecek ve bunun da ilk taksidini Temmuz ayı sonuna kadar ödeyecek. Böylece banka sermayelerinin güçlendirilmesi programı kapsamındaki 25 banka vergisini, BDDK'nın denetiminden sonra enflasyon muhasebesine göre hazırladıkları bilançolarda ortaya çıkan 4.1

katrilyon liralık zarara göre değil, önceki muhasebe sistemine göre hazırladıkları bilançolarında 1.2 katrilyon lira olarak görünen kâr rakamı üzerinden ödeyecek.

Çırlıçplak Soyulduk Üstüne Vergi Vereceğiz

Bankaların mevcut şartlar altında eski teknik üzerinden vergilerini ödemek zorunda olduklarını söyleyen Denizbank Genel Müdürü Hakan Ateş, şöyle konuştu: "Bir bilançoğa göre zarar eden X bankası, diğer bir bilançoğa göre elde ettiği kâr üzerinden vergi ödeyecek. Bu sektörden geriye dönük vergilendirme ile 2.7 milyar dolar alınmıştı, bu yıl da enflasyona göre tüm bankacılık çırlıçplak soyuldu. Ama bu vergileri de ödeyeceğiz. Çünkü Maliye Bakanlığı enflasyondan arındırılmamış muhasebe sistemine göre yapılan mali bilançoları esas alıyor. Bankalar için çok yıpratıcı olacak, çünkü kazanmadığınız paranın vergisini ödeyeceksiniz." Bankaların üzerindeki vergi yükünün zaten çok ağır olduğunu dile getiren Ateş, "Bankaların başka bir sürü yükümlülükleri var. Disponibilite, munzam karşılık, sigorta primi, BSMV, kambiyo gider vergisi gibi çok ağır yükler bunlar" dedi. BSMV gibi vergilerin dünyanın hiç bir yerinde uygulanmadığını, munzam karşılık ya da disponibilite oranlarının da çok düşük olduğunu belirten Ateş, "Dışarda bunlar maliyeti etkilemiyor ama biz de % 15 ile % 22 arasında ekstra maliyetler getiriyor" diye konuştu.

Ateş, sözlerine şöyle devam etti: "Bir de bunların üstüne yüksek oranlardan vergi ödüyoruz. Vergi tabana yayılmadığı için Maliye yakaladığı vergi mükellefinin üzerine çok yük bindiriyor. Şu fonu, bu fonuyla oranlar % 49'a çıkıyor. Tamam bunu ertesi yıl 3 taksitte ödüyorsunuz ama zaman değerini hesaplayın düşün % 35-40'tır. Siz 100 lira kazanmışsınız, enflasyon bunu eksi 10 liraya çevirmiş ama siz yine 100 liranın üzerinden 49 lira vergi ödüyorsunuz. Enflasyon muhasebesine göre bilançonuzu düzenleseniz de yine eski sistem üzerinden ödüyorsunuz. Oysa Güney Amerika ülkelerinde enflasyon muhasebesine geçildiğinde, enflasyondan arındırdıktan sonra kâr oluşmuşsa vergi ödeniyor. Mesela Arjantin'de ödenmemiş. Ama burada yetkili makam Maliye Bakanlığı. Maliye kendine göre bir bütçe yapmış ve bozulsun istemiyor."

Akbank; 5 Yıl Vadeli 150 Milyon Dolar Kredi Aldı

Akbank'ın, uluslararası piyasalardan 150 milyon dolar tutarında dış kredi sağladığı bildirildi. Akbank'tan yapılan açıklamaya göre, yurtdışı alacakların menkulleştirilmesiyle ilgili olarak Akbank'ın, Westdeutsche Landesbank

Londra ile yapmış olduğu sekürütizasyon anlaşmasının dördüncü ayağı olan 150 milyon dolarlık kredinin anlaşması, imzalandı. "AAA/Aaa" notuna sahip sigorta şirketi tarafından sigortalanan kredi işlemine, AAA notu verildi. Vadesi 5 yıl olarak belirlenen kredi, kurumsal projelerin finanse edilmesinde kullanılacak. Akbank söz konusu sekürütizasyon anlaşması çerçevesinde, Kasım 1999'da 400 milyon dolar, Haziran 2000'de 100 milyon dolar, Ekim 2001'de ise 200 milyon dolarlık dış kredi sağlamıştı. Gerçekleşen son kredi işlemiyle birlikte Akbank'ın bu kapsamda aldığı dış kredilerin toplamı, 850 milyon dolara ulaştı. Akbank'ın gerçekleştirdiği söz konusu menkulleştirme işlemi, uluslararası yatırımcılar tarafından "En Başarılı Gelişmekte olan Piyasalar Menkulleştirme İşlemi" seçilmişti. Akbank Genel Müdür Yardımcısı Eyüp Engin, söz konusu dış krediyle ilgili şu değerlendirmeye yaptı: "Bankamız, 2001 sonu itibariyle 4.8 katrilyon lira kredi hacmi ile Türkiye'nin en büyük kredi veren bankasıdır. Amacımız, reel sektörümüzü desteklemektir."

Pamukbank'ın Satış Süreci Başladı

TMSF Yönetim Kurulu, hisselerinin tamamı Fon'a ait bulunan Pamukbank'ın satış sürecinin başlatılmasına karar verdi. BDDK'dan yapılan açıklamaya göre, banka ile ilgilenen yatırımcıların, BDDK'nın banka satın alacaklarla ilgili kararında yer alan koşulları taşımaları ve ilgili yönetmelikte belirtilen belgelerle, 19 Temmuz 2002 mesai saati bitimine kadar, BDDK'ya başvurmaları gerekiyor. Başvuruda bulunanlardan gerekli koşulları taşıyan yerli ve yabancı yatırımcılar, 2 Ağustos 2002 mesai bitimine kadar belirlenecek ve ilgililere bildirilecek. Tekliflerin ise 4 Ekim 2002 tarihi mesai bitimine kadar, TMSF'ye verilmesi gerekiyor

Vakıfbank'a Teklif Gelmedi

Türkiye Vakıflar Bankası'nın hisselerinin blok satışına ilişkin açılan ihaleye teklif gelmedi. Hisseler yeniden satışa çıkarılacak. Bankadan yapılan açıklamada, Bankanın (A) grubu hisseleri ile (B) Grubu'ndan Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait hisselerinin blok satışına ilişkin teklif alma süresinin, 28 Haziran'da sona erdiği belirtildi. Bu sürede ihaleye ilişkin herhangi bir teklifin gelmediği bildirilen açıklamada, banka hisselerinin satışına ilişkin Bakanlar Kurulu kararı doğrultusunda, işlemlere devam edileceği ve hisselerin yeniden satışa çıkarılacağı kaydedildi.

TOKİ Kredilerini Şekerbank Verecek

Pamukbank'ın TSMF'ye devredilmesi nedeniyle ortaya çıkan belirsizlik üzerine, Toplu Konut İdaresi (TOKİ), tamamlama kredilerinin kullanımı

için Şekerbank ile anlaştı. Kooperatif inşaatlarının tamamlanması için 4 yıl aradan sonra açılmasına karar verilen "tamamlama kredisi"nin kullandırımı sorun oldu. Kredilere aracılık eden ana bankalardan Emlak Bankası'nın şubelerinin Halk Bankası ve Ziraat Bankası'na devri ile yaşanan teknik sorunlar dışında, en son Pamukbank'ın TMSF'ye devredilmesi üzerine, daha önce bu banka aracılığıyla konut kredisi kullanan kooperatifler zor duruma düştü. Pamukbank'ta, belirsizlik nedeniyle özellikle kredi işlemlerinin askıya alınması üzerine, TOKİ, yeni banka arayışına girdi.

TOKİ Başkanı Tuna Turagay, ilk kez toplu konut kredisi kullanacak kooperatiflere yönelik kredilere aracılık etme konusunda, Şekerbank ile anlaşma yaptıklarını söyledi. Böylece, Şekerbank ilk kez geniş çaplı konut kredisi işine girmiş olacak. TOKİ'nin ilk aşamada 200 trilyon lira kaynak ayırdığı tamamlama kredisi ile 30 bini ilk defa kredi kullanacak kooperatiflerde olmak üzere, toplam 76 bin yarım kalmış konut inşaatının tamamlanması öngörü-lüyor. Kaynak yetersizliği nedeniyle 4 yıl önce konut kredilerini durduran TOKİ, 24 Mayıs'ta, hem daha önce TOKİ'den kredi kullanan kooperatiflere hem de hiç kredi kullanmayan kooperatiflere yönelik "tamamlama kredisi" açılması için 2 ayrı tebliğ yayımlamış ve kredilere başvuru için 3 aylık süre verilmişti.

Kara Liste 857 Bin Kişiye Ulaştı

Bankalardan kullandıkları tüketici kredisi ve kredi kartı borçlarını ödemedikleri ya da geç ödedikleri için "kara liste"ye alınanların sayısı artarak Mayıs sonunda 857 bine kadar yükseldi. Merkez Bankası verilere göre, bankaların Merkez Bankası'na, Merkez Bankası'nın da tüm bankalara bildirdiği, tüketici kredisi ve kredi kartı borcunu ödemeyen ya da geç ödeyenlere ilişkin liste büyüyor. Listeye Mayıs ayında 10 bin 934'ü kredi kartı borcunu ödemeyen, 335'i geç ödeyen; 1499'u tüketici kredisi borcunu ödemeyen, 197'si ise geç ödeyen olmak üzere toplam 12 bin 965 yeni isim eklendi.

Listeye, Mayıs ayında alınanların sayısı bir önceki aya göre 240 kişi azaldı. Mayıs ayında azalmasına rağmen, söz konusu listedeki isimlerin sayısı 31 Mayıs itibariyle 856 bin 972'ye kadar ulaştı. Listeye, yılın ilk beş ayında alınanların toplam sayısı 85 bin 278 oldu. Krizin ardından hızla büyüyen söz konusu listedeki isimlerin sayısı, 2001 yılı sonunda 771 bin 694 olarak gerçekleşmişti. Mayıs ayı sonu itibariyle "kara liste"de bulunanların 632 bin 196'yla en büyük bölümü, kredi kartı borçlularından oluştu. Bu kişilerin 404 bin 85'ini borcunu ödemeyenler, 228 bin 111'ini ise gecikmeli olarak ödeyenler oluşturdu. Tüketici kredisi borçlularının sayısı ise 224 bin 776 oldu.

Bunların 129 bin 120'si borcunu ödemeyenlerden, 95 bin 656'sı gecikmeli olarak ödeyenlerden oluştu.

Bankalar, Merkez Bankası tarafından hazırlanan söz konusu listeyi, yeni kredi kartı ve bireysel kredi başvurularında referans olarak dikkate alıyorlar. Listede ismi yer alanların yeni kredi ve kredi kartı talepleri kabul edilmiyor. Listeden çıkmak için de borcunu hiç ödemeyenlerin beş yıl, geç ödeyenlerin ise üç yıl beklemesi gerekiyor. Merkez Bankası, bu süreden sonra söz konusu kişilerin isimlerini listeden çıkarıyor. Ancak, Merkez Bankası'nın listeden çıkardığı isimleri, listeyi kendi veri tabanlarında da tutan bankaların çıkarma zorunluluğu bulunmuyor. Bu nedenle de kimi bankalar ismi bir kez bu listeye girenlere bir daha kredi kullanırmayabiliyor.

Moody's Yapı Kredi Bankası'nın Notunu Düşürdü

Reyting kuruluşlarından Moody's, Yapı ve Kredi Bankası'nın (YKB) mali güçlülük notunu, "D"den, "D-"ye indirdi, gelişmelere göre ileride daha da indirilebileceğini bildirdi. Moody's'den yapılan yazılı açıklamada, YKB'nin, TL cinsinden mevduat reytinginin, Baa3/P-3 düzeyine indirildiği ve görünümünün de durağan olduğu hatırlatıldı. B2/NP olan döviz cinsinden mevduat reytinginin ise teyit edildiği, ayrıca görünümünün de durağan olduğu belirtildi. Açıklamada, YKB'nin, mali güçlülük notunun düşürülmesinde, "bankanın bir süre önce açıklanan 2001 yılı sonu mali durumunun, beklenenden kötü çıkmasının etkili olduğu, bu durumun, Çukurova Grubu'na dönük kaygıları da arttırdığı" kaydedildi. Modoy's'in açıklamasında, YKB veya Çukurova Grubu'ndan yapılan varlık satışlarının, şu andaki ekonomik koşullarda çok zor görüldüğü ve bunun zaman alabileceği de vurgulandı.

EKONOMİK GÖSTERGELER DIŞ DÜNYA(TEMMUZ 2002)

Ülkeler	GSYİH*	Tüketici Fiyatları*	Ücretler Kazançlar*	İşsizlik Oranı (%) (En Son)	Dış Ticaret Dengesi** (Milyar \$) (Son 12 Ay)	Cari İşlem Dengesi** (Milyar \$) (Son 3 Ay)
A.B.D.	1.7	1.2	3.2	5.8	-423.2	-398.1
Almanya	-1.2	0.9	2.1	9.7	94.5	14.9
Avustralya	4.2	2.9	4.3	6.3	0.4	-9.5
Avusturya	-0.4	1.9	2.4	4.1	-2.6	-2.5
Belçika	-0.3	0.9	3.1	10.4	12.2	13.0
Danimarka	1.1	2.1	4.0	5.0	7.0	3.5
Fransa	0.3	1.4	3.9	9.1	7.1	24.9
Hollanda	-	3.3	3.2	2.3	22.8	13.6
İngiltere	1.1	1.1	3.3	5.2	-47.1	-31.2
İspanya	2.0	3.6	4.0	11.4	-37.1	-15.3
İsveç	1.1	2.0	2.0	3.4	14.6	7.6
İsviçre	0.2	0.3	2.5	2.5	2.3	25.7
İtalya	0.1	2.2	2.3	9.0	8.3	-0.3
Japonya	-1.6	-0.9	-0.5	5.4	73.5	97.4
Kanada	2.1	1.0	2.8	7.7	35.6	14.7
Euro-11	0.1	1.7	3.1	8.3	65.5	16.0

Açıklamalar: (b.d.) = Belli Değil. Kaynak: The Economist, 6 Temmuz 2002.

(*) Yıllık Yüzde Değişim.

(**) Avustralya, Fransa, İngiltere, Japonya, A.B.D. ve Kanada için İthalat F.O.B., İhracat F.O.B.; Diğerleri için C.I.F / F.O.B.

SİZ DE ABONE OLUN!

«Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi»ne abone olanlar,
«Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi»ni önce okuyanlardır.

Adı Soyadı : .....

Firma Adı : .....

Adres : .....

Posta Kodu : .....Tel: ..... Fax: .....

e-mail : .....

- Abone olmak istiyorum.
 Yeniden abone olmak istiyorum.
 Lütfen temsilcinizi gönderin (İstanbul'da oturanlar için).

«BANKA-MALİ VE EKONOMİK YORUMLAR» Aylık Dergi, 12 sayı için 2002 Yılı Abone Koşulları;

YURT İÇİ

6 Aylık: 20.000.000.- TL

1 Yıllık: 36.000.000.- TL

YURT DIŞI

6 Aylık 25 \$

1 Yıllık: 50 \$

Not: Öğrencilere % 30 indirim yapılmaktadır.

Abone bedeli (.....) TL, aşağıdaki işaretli banka hesabınıza havale edilmiştir.

Akbank T.A.Ş.
Nuruosmaniye Şubesi
Hesap No: 35875-4

Garanti Bankası
Nuruosmaniye Şubesi
Hesap No: 6299897

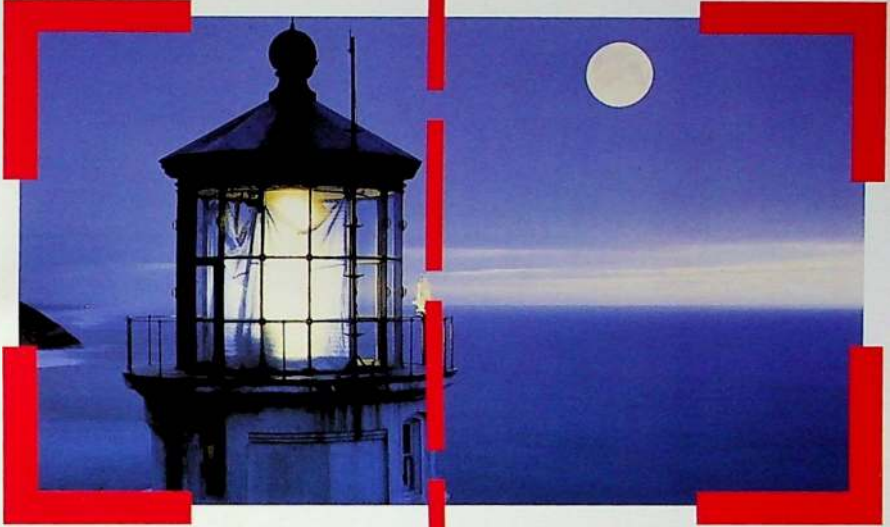
T. İş Bankası
Cağaloğlu Şubesi
Hesap No: 530979

Yapı Kredi Bankası
Çemberlitaş Şubesi
Hesap No: 1035572-7

Abone Başlangıç Tarihi : ..... Abone Bitiş Tarihi : .....

«EKONOMİK MALİ YAYINLAR SAN. VE TİC. A.Ş.» adına, abone bedeline ilişkin, bankaya yatırdığınız makbuzun (ve öğrenci iseniz, öğrenci kimliğinizin) fotokopisini, yukarıdaki abone formu ile birlikte lütfen, «Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi; Binbirdirek Mahallesi, Suterazisi Sokak, No. 6 Kat: 2; 34400 Sultanahmet - İSTANBUL» adresine gönderebilir ya da aşağıdaki numaraya fax geçebilirsiniz: Fax: (0-212) 518 66 43 • Tel: 518 17 32 - 516 11 45
e-mail: ekonomikyorumlar@hotmail.com

Yatırım bankacılığı
hizmetlerinde önünüzü
gösteren bir ışık var:

DENİZ FENERİ:

Sığ, kayalık, tehlikeli
suları işaret eder,
denizcileri uyarır ve
onlara seyirüsefere
elverişli derinlikteki
yolları gösterir.
Gece karanlığında bile,
güçlü ışığıyla kolay,
güvenli yol almayı sağlar.
Mendirek girişlerinde parlar,
fırtınalı havalarda sığınacak
limanları işaret eder.
Bir deniz feneri, kendini,
millerce uzaktan gösterir,
uzak görüşlülüğün
avantajlarını sunar.

Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.
Yapı Kredi Plaza Büyükdere Cad. Levent 80620 İstanbul - Türkiye
Kurumsal Finans Tel: (0212) 284 52 29
Uluslararası Satış ve Pazarlama Tel: (0212) 284 52 26
www.yapikrediyatirim.com

Kurumlara yönelik finansal çözümlerde Yapı Kredi Yatırım farkı!

Hepsi birarada...

Başarıları uluslararası kurumlarca tanınmış, deneyimli uzmanlardan oluşan profesyonel bir kadro.

Yatırımcıların en iyi bilgilendiren sektör ve şirket araştırmaları,

Yurtiçine yayılmış geniş şube ağına sağladığı etkin plasman gücü,

Yabancı yatırım bankalarına ve fonlara etkin ulaşım ve işbirliği.

Yapı Kredi Yatırım'da.

Yatırım bankacılığı hizmetlerinde, yolunuzu, en hızlı ve en güvenli biçimde Yapı Kredi Yatırım aydınlatıyor.

YKY uzmanları, kuruluşunuzla işbirliğine ve her aradığınızda hizmet sunmaya hazır.

Halka arz, finansal ortaklık (private equity), stratejik ortaklık, şirket evlilikleri, proje finansmanı konularında YKY uzmanlığından yararlanın.

YAPI KREDİ
YATIRIM

